

Masteroppgave

Master i yrkespedagogikk

Mai 2023

Hvordan opplever elevene i Vg2 elektrofag YFF

En kvalitativ studie av hvordan Vg2 elektroelever opplever YFF ute i bedrift

Karl Kristian Havik

OsloMet – storbyuniversitetet

Fakultetet for lærerutdanning og internasjonale studier

Institutt for yrkesfaglærerutdanning

Forord

Tema for denne masteroppgaven er å forstå hvordan Vg2 elever opplever YFF (Yrkesfaglig fordypning) ute i bedrift. Og den beste måten å finne ut det på, er å spørre dem. Men for at svarende skal ha en samfunnsverdi valgte jeg å spørre Vg2 elever innen elektrofag fra 5 fylker, med forskjellige skolekulturer.

Jeg har alltid vært opptatt av våre nye spirer av yrkesutøvere, og hvordan vi kan tilpasse oss dem slik at flest mulig fullfører med ett endt fagbrev, og forblir i yrket de velger. Derfor var det enkelt for meg å finne temaer for mine oppgaver som har samfunnsmessig nytte.

En av mine største interesser har alltid vært utdanning og læring, og jeg har også hatt en egen bedrift som har vært involvert i opplæring, utplassert elever fra yrkesfag og har hatt lærlinger. Derfor var det naturlig for meg å velge temaer som omhandler dette området, og spesielt utvikle YFF til en naturlig, trygg og god læringsarena for våre nye spirer av yrkesutøvere.

All honnør til førsteamanuensis Birger Brevik og hans team som har loset oss trygt igjennom pandemien med kreative og gode læringsplattformer.

Jeg takker alle i heimen for deres tålmodighet og støtte gjennom denne perioden. Jeg vil også takke OsloMet og det kunnskapsrike miljøet innen yrkesfag for å være en så betydelig og viktig samfunnsbauta innen utvikling av yrkesfaglærerutdanning og skoleledelse.

Jeg vil spesielt takke mine medstudenter i gruppa og min veileder, professor Inger Vagle, for deres svært gode veiledning og støtte.

Jeg vil også takke alle informantene på Vg2 fra yrkesskoler i fem fylker som har bidratt til min empiri. Uten dere hadde jeg ikke hatt grunnlag for min forskning, og jeg er takknemlig for deres deltakelse og bidrag til min masteroppgave. Disse fire årene har vært en fantastisk reise, og jeg er takknemlig for alt jeg har lært og opplevd.

Hamar 15 mai 2023

Karl Kristian Havik

Sammendrag

I et samfunnsperspektiv er Norge mer avhengig av fagarbeidere enn noen gang. Stadig vekk hører vi det politiske miljøet snakke om hvor viktige yrkesfagene er i det grønne skiftet. Og selv om det har vært økende positivt søkelys på yrkesfagene med tilhørende fagbrev og svennebrev så er fortsatt trenden at norske elever velger studieforberedende studier fremfor yrkesfaglige studieretninger i den videregående opplæringen. Ifølge NHO (Næringslivets Hovedorganisasjon), vil det etter deres prognoser være et underskudd på 90.000 fagarbeidere innen 2035, noe som vil vanskeliggjøre det grønne skiftet som det politiske miljøet har lagt opp til. Videre sier NHO at fagarbeidere bidrar mest og best til innovasjonsutvikling i de respektive yrkesfagene. Samtidig vet vi at hvis antallet av dem som ikke fullfører utdanningen fortsetter, vil vi ha mistet/gått glipp av 8000 yrkesfagarbeidere innen elektrofag/datateknologi på en 10-årsperiode. Samfunnsmessig er dette en katastrofe som kan bremse det grønne skiftet, men det er også en personlig krise for hvert enkelt menneske som ikke klarer å fullføre av ulike årsaker.

Derfor må vi også gjøre opplevelsen og relevansen i YFF så bra som mulig slik at flest mulig føler seg hjemme i faget. YFF kan ofte faktisk være den første reelle plassen hvor yrkesfagelevne kan knytte bånd til yrket de har valgt og starte veien til å bli en fagarbeider. Den beste måten å undersøke hvordan Vg2-elevne i dag oppfatter YFF på, er å spørre dem. Kanskje dette kan gi noen forklaringer på hvorfor mange av elevne ikke velger å fullføre utdanningen. For å besvare problemstillingen valgte jeg å bruke en kvantitativ forskningstilnærming for å kunne nå et stort antall av Vg2-elever innen elektrofag i fem fylker. Her ønsket jeg å få svar på oppfattelsen av målene i YFF, hvilke motivasjonsfaktorer elevne har, grad av elevmedvirkning og opplevelsen av opplæringsmiljøet hos Vg2-elever. Til sammen 128 elever fordelt på fem fylker ble spurt, og alle besvarte undersøkelsen. Et av hovedfunnene var at et stort flertall var enige og forsto målene i YFF. På funnene rundt ansvar og karaktersetting er det derimot knyttet større usikkerhet. Her svarte ca.50% av Vg2-elevne i undersøkelsen at de ikke vet hvem som setter karakteren. Dette oppfyller ikke kravene og rettigheter i LK20, som motivasjonsfaktorer og elevmedvirkning, slik jeg tolker rammeverket. Det er viktig for elevne å forstå hvem som har ansvaret, og hvem som avgjør hvilke karakterer de får.

Opplæringsmiljø i YFF må styrkes. Veien videre må være å utvikle YFF med større elevmedvirkning slik at elevene vet på hvilke måter YFF fungerer, ut ifra et overordnet ansvar. Der elevene føler YFF som en relevant og trygg læringsplattform, som gir et innblikk i hvordan en yrkeshverdag vil arte seg.

Et felles veiledningsdokument med en didaktisk relasjonsmodell som grunnmur, hvor alle parter signerer etter en fellesgjennomgang, bør benyttes. På denne måten vil man sikre at alle sider av YFF kommer bedre frem for skolen, bedriften og ikke minst eleven selv. Dette er viktig også for å kartlegge felles forståelse av YFF.

Den didaktiske relasjonsmodellen utviklet av Bjørndal og Lieberg i 1978, videreutviklet av Hilde Hiim og nå også av Ann Lisa Sylte er et eksempel som kan anvendes som veiledingsverktøy for å få LK20 inn i YFF på en oversiktlig måte.

Summary

In a societal perspective, Norway is more dependent on skilled workers than ever. We constantly hear the political environment talk about how important vocational education is in the green shift. And although there has been increasing positive focus on vocational subjects with associated vocational certificates and journeymen certificates, the trend is still that Norwegian students choose different general studies over vocational studies in upper secondary education. According to the Confederation of Norwegian Enterprise (NHO) and their forecasts, there will be a deficit of 90,000 skilled workers by 2035, which will complicate the green shift that the political environment has called for. Furthermore, NHO states that skilled workers contribute most and best to innovation development in the respective vocational subjects. At the same time, we know that if the number of those who don't complete their education continues, we will have lost/missed out on 8,000 skilled workers in electrical engineering/computer technology in a 10-year period.

From a societal point of view, this is a disaster that can slow down the green shift, but it is also a personal crisis for everyone who fails to complete for various reasons. Therefore, we must also make the experience and relevance in YFF as good as possible so that as many people as possible feel at home in the subject. YFF can often actually be the first real space where vocational students can bond with the profession they have chosen and start their path to become skilled workers.

The best way to investigate how the Vg2-students currently perceive YFF is to ask them. Maybe this will lead to some answers about why so many choose to leave YFF. To answer the question, I chose to use a quantitative research approach to reach many Vg2-students in electrical engineering in each county. Here I wanted to get answers to the perception of the goals in YFF, what motivational factors the students have, the degree of student involvement and the experience of the learning environment in Vg2-students. A total of 128 students in five counties were asked, and all responded to the survey. One of the main findings was that a large majority agreed and understood the objectives of YFF. On the other hand, the findings around responsibility and grading are associated with uncertainty. Here, approximately 50% of the Vg2-students in the survey answered that they do not know who's setting the grade. This does not meet the requirements and rights in LK20 as motivation factors and student participation as I perceive it. It is important for students to understand who is responsible and who decides what grades they get.

The learning environment in YFF needs to be strengthened. The way forward must be to develop YFF with more student involvement so that the students know in what ways YFF works, based on an overall responsibility. The pupils need to feel that YFF is a relevant and safe learning platform that gives an insight into what their actual work will be like.

A common guidance document with a didactic relationship model as a foundation, where all parties sign after a joint review, should be used. In this way, one will ensure that all aspects of YFF come out better for the school, the company and, not least, the vocational student.

This is also important for mapping a common understanding of YFF.

The didactical relationship model developed by Bjørndal and Lieberg in 1978, further developed by Hilde Hiim and now also by Ann Lisa Sylte is an example that can be used as a guidance tool to integrate LK20 into YFF in a clear way.

Innhold

1.0 Innledning	7
1.1 Valg av tema.....	8
1.2 Problemstilling og forskningsspørsmål	9
1.2.1 Problemstilling.....	9
1.2.2 Forskningsspørsmål	9
1.2.3 Begrunnelse for problemstilling	10
1.2.4 Begrunnelse for forskningsspørsmål	11
2.0 Styringsdokumenter og teoretisk rammeverk	13
2.1 Begrepsavklaring	14
2.2 Teori	15
2.3 Didaktiske relasjonsmodellen og YFF.....	22
2.3.1 YFF eleven, veileder forutsetninger og lærerforutsetninger	23
2.3.2 Mål.....	24
2.3.3 Rammefaktorer	25
2.3.4 Arbeidsmåter	25
2.3.5 Innhold.....	26
2.3.6 Vurdering i YFF	26
2.4 Tidligere forskning på elevenes forståelse av YFF	27
2.5 Feltbeskrivelse	34
2.6 Næringslivet og politiske ytringer om YFF	43
2.7 Styringsdokumenter	55
2.7.1 LK20.....	56
3.0 Metode	66
3.1 Innledning.....	66
3.2 Metodevalg	67
3.3 Utforming av spørreskjema	68
3.4 Etikk	70
3.5 Validitet	72
3.6 Reliabilitet	74
4.0 Funn og analyse av empirien	75
4.1 Hvordan vurderer Vg2-elevne i YFF elektrofag målene i YFF?	76
4.2 Data og analyse av kategori 2: Motivasjon YFF	81
4.3 Data og analyse av kategori 3: Elevmedvirkning YFF	88
4.4 Data og analyse av kategori 4: Opplæringsmiljø YFF.....	95
5.0 Drøfting og oppsummering	102
5.1 Drøfting	103
5.2 Oppsummering og svar på problemstillingen	108
5.2 Veien videre.....	109

6.0 Referanser.....	112
Vedlegg 1 Følgebrev Nettskjemaet YFF 2021	116
Vedlegg 2 spørsmålene i nettskjema UiO.....	118

Figurliste:

Figur 1 Veilednings dokument (Sylte, 2022).....	22
Figur 2 spørsmål 1 MÅL	76
Figur 3 spørsmål 2 MÅL	77
Figur 4 spørsmål 3 MÅL	78
Figur 5 spørsmål 4 MÅL	80
Figur 6 spørsmål 5 Motivasjon	81
Figur 7 spørsmål motivasjon	83
Figur 8 spørsmål 7 MOTIVASJON.....	84
Figur 9 spørsmål 8 MOTIVASJON.....	86
Figur 10 spørsmål 9 MOTIVASJON.....	87
Figur 11 spørsmål 10 ELEV MEDVIRKNING.....	88
Figur 12 spørsmål 11 ELEV MEDVIRKNING.....	90
Figur 13 spørsmål 12 ELEV MEDVIRKNING.....	91
Figur 14 spørsmål 13 ELEV MEDVIRKNING.....	93
Figur 15 spørsmål 14 ELEV MEDVIRKNING.....	94
Figur 16 spørsmål 15 OPPLÆRINGS MILJØ	95
Figur 17 spørsmål 16 OPPLÆRINGS MILJØ	96
Figur 18 spørsmål 17 OPPLÆRINGS MILJØ	97
Figur 19 spørsmål 18 OPPLÆRINGS MILJØ	98
Figur 20 spørsmål 19 OPPLÆRINGS MILJØ	100
Figur 21 spørsmål 20 OPPLÆRINGS MILJØ	101

1.0 Innledning

Temaet for denne masteroppgaven er å forstå hvordan Vg2 elever opplever Yrkesfaglig Fordypning (YFF) ute i bedrift. Jeg vil spesielt fokusere på elektroelevers perspektiv og ønsker å bidra til å øke oppmerksomheten rundt dette undervisningselementet i utdanningssystemet.

Gjennom denne masteroppgaven vil jeg utforske fire sentrale temaer for å få innsikt i elevers opplevelse og forståelse av YFF. Disse temaene inkluderer refleksjoner rundt YFFs mål, elevenes motivasjon i YFF, deres forståelse av elevmedvirkning i undervisningen av YFF, og deres opplevelse av opplæringsmiljøet i YFF. Ved å utforske disse temaene vil man kunne få en bredere forståelse av hvordan elever danner tanker og refleksjoner rundt YFF.

Jeg erkjenner min egen bakgrunn som utdannet elektrolærer og tidligere veileder for utplasserte elever i en bedrift, og er bevisst på at dette kan påvirke tolkningene og analytiske evner. Det vil bli gjort en innsats for å skille personlige erfaringer fra forskningens funn og konklusjoner.

Jeg vil også trekke inn de nye retningslinjene i Læreplan for Kunnskapsløftet (LK20), som er sterkt knyttet til YFF. Målet er å undersøke hvordan disse retningslinjene kan styrke den teoretiske forståelsen av YFF og hvordan de kan påvirke elevers opplevelse av YFF. Men jeg er klar over at implementeringen av LK20 fortsatt er pågående, og dette kan presentere utfordringer i forskningsprosjektet. Likevel er motivasjonen til stede for å finne sammenhenger mellom retningslinjene og elevenes oppfatninger av YFF.

Denne masteroppgaven gir en unik mulighet til å forstå og erfare utdanningens potensial i YFF fra elevenes perspektiv. Gjennom dette prosjektet kan forskeren identifisere utfordringer knyttet til elevers deltakelse i YFF og bidra til økt oppmerksomhet rundt dette temaet.

1.1 Valg av tema

De fleste fagmiljøene og yrkesutdannelse sinstitusjonene er enige om at fremtidens yrkesutøvere vil oppleve større og raskere omstillinger, enn det som har vært normalen til nå. Derfor kreves en langt mer dynamisk kommunikasjon og opplæring i yrkesfaglig fordypning.

Dosent ved institutt for yrkesfaglærerutdanning, Kari Aamli, påpeker at elevene i yrkesfag må føle at det de lærer er relevant og fremtidsrettet. Det kan være en viktig faktor for økt motivasjon og mestringsfølelse. «Yrkesfaglærerne må se på yrkesfagelevne som hele mennesker og ikke bare noen som skal lære et yrke» (Aamli, 2017). I fagfornyelsen presiseres det, at godt samarbeid mellom skole og arbeidsliv gir økte muligheter for at flere skal kunne ta aktivt del i egen opplæring. Fagfornyelsen presiserer også at det skal være praktisk erfaring som er relevant kompetanse på forberedelsen av faglige krav og forventninger i arbeidslivet og samfunnet (Udir, 2021). Derfor mener jeg det er viktig å sette søkelyset på hvordan yrkesfagelevne oppfatter sin situasjon ute i bedrift i forhold til yrkesfaglig fordypning. Uansett om vi som jobber i skole, bedrift eller fylke mener at elevene er i stand til å vurdere riktig hva de har opplevd i YFF ute i bedrift, er det avgjørende å forstå og lytte til deres egne oppfatninger og meninger. Elevenes subjektive opplevelser og perspektiver er verdifulle for å få innsikt i deres opplevelser av YFF. Å forstå elevenes synspunkter og meninger om YFF er avgjørende fordi det gir oss innsikt i deres opplevelser, tanker og behov. Det kan hjelpe oss med å tilpasse YFF-programmet, for å møte elevenes behov på en bedre måte. Elevenes oppfatninger kan også gi oss verdifulle indikasjoner på om YFF-programmet oppnår sine målsettinger, om det er behov for endringer eller justeringer, og hvilke aspekter av programmet som fungerer bra eller ikke så bra. Deres tilbakemeldinger kan bidra til å identifisere eventuelle utfordringer, hindringer eller suksesser som kan være relevante for å forbedre kvaliteten og relevansen av YFF-utdanningen. Ved å lytte til elevenes perspektiver og opplevelser, kan utdanningssystemet få en mer helhetlig forståelse av hvordan elevene erfarer YFF-utplasseringen i bedrift. Dette kan legge grunnlaget for å gjøre nødvendige justeringer og forbedringer i YFF for å sikre at det oppfyller elevenes behov og bidrar til deres læring og utvikling. I sum er det viktig å anerkjenne elevenes egne oppfatninger og meninger om YFF, uavhengig av om skole, bedrift eller foresatte mener de er korrekte eller ikke. Deres perspektiver er avgjørende for å forstå deres opplevelser og bidra til å utvikle et utdanningssystem som tar hensyn til deres behov og ønsker.

Selv om pilene peker oppover og at flere av de som tar fagbrev og svennebrev fullfører og får bestått, så er det fortsatt slik at samfunnet er fullstendig avhengig av at flere kommer gjennom nåløyet og ender opp med et fagbrev eller svennebrev. Derfor har jeg valgt å undersøke hvordan Vg2-elver i elektrofag vurderer YFF som læringsarena.

1.2 Problemstilling og forskningsspørsmål

En problemstilling og forskningsspørsmål er viktig i forskning fordi det gir retning og fokus for forskningsprosjektet. Det hjelper forskeren å definere hva som skal undersøkes og hvorfor, og gir en ramme for å samle inn og analysere data (Jacobsen, 2015). En klar problemstilling og forskningsspørsmål kan også hjelpe forskeren med å begrense prosjektet til et realistisk omfang, og gjør det lettere å kommunisere prosjektet til andre. Det kan også bidra til å sikre at forskningen er relevant og at den bidrar til å fylle et gap i eksisterende kunnskap (Jacobsen, 2015). Videre kan problemstillingen og forskningsspørsmålet hjelpe forskeren å velge en passende metode for å samle inn og analysere data. Det kan også bidra til å gjøre prosjektet mer systematisk og vitenskapelig, ved å sikre at dataene samles inn og analyseres på en konsistent og pålitelig måte (Grønmo, 2017). Til slutt kan en klar problemstilling og forskningsspørsmål hjelpe forskeren å identifisere relevante funn og konklusjoner, og presentere disse på en tydelig og sammenhengende måte. Dette vil være viktig for å øke tilliten til forskningsprosjektet og dets resultater (Grønmo, 2017).

1.2.1 Problemstilling

Hvordan vurderer Vg2-elever i elektrofag YFF som læringsarena?

1.2.2 Forskningsspørsmål

1. Hvordan vurderer Vg2-elevene i YFF elektrofagmålene i YFF?
2. Hvordan vurderer Vg2-elevene motivasjonsfaktoren i YFF elektrofag?
3. I hvor stor grad mener Vg2-elevene i YFF elektrofag at elevmedvirkning virker?
4. Hvordan opplever Vg2-elevene opplæringsmiljøet i YFF elektrofag?

1.2.3 Begrunnelse for problemstilling

Hensikten med denne masteroppgaven er å kartlegge hvordan læringsarenaen i YFF elektrofag blir oppfattet av yrkesfagelevne i YFF Vg2. Med denne problemstillingen er målet å finne ut hvordan elevene vurderer, opplever og forstår samhandlingen mellom skole, seg selv (elev) og bedriften i YFF.

I hvilken grad mener elevene at det som blir kommunisert på skolen som gjelder YFF er relevant? På hvilke måter erfarer elevene at de har medbestemmelsesrett i YFF? Hvordan oppfatter elevene seg ivaretatt mellom skole og bedrift i YFF? Hva slags opplevelse har elevene av YFF som læringsarena?

Vg2-elevenes møte med YFF ute i bedrift har en timeramme på 253 årstimer eller ca. 5 uker (der en time er en time). Det er ulike meninger om hvorvidt dette er nok. Disse timene og dagene kan imidlertid være avgjørende for om eleven ønsker å fortsette sin vandring mot fagbrevet og et liv som fagarbeider i elektrofag. Hvis vi bruker termologien til Piaget; hvordan ser skjemaene ut for den enkelte elev etter endt YFF Vg2? For å forstå dette må vi vite hvilke inntrykk og erfaringer Vg2-elevene sitter igjen med.

Elevene vil kanskje danne seg et bilde av hva fremtiden kan bringe, selv om mange lærere og bedriftskontakter hevder at de fortsatt ikke forstår hva de skal vurdere. Det som er viktig er vi forstår at elevene bygger seg et nytt skjema som blir grunnlaget for neste skjema (Piaget, 1935).

Og det er på dette tidspunktet mange elever snur fordi de ikke føler at det de lærer er relevant, eller at de ikke ser sin egen fremtid i faget. I en undersøkelse fra 2014 var det ca. 77% som fullførte, ca. 11% som sluttet og ca.5% som ikke besto videregående opplæring (Udir, 2022c). Ifølge SSB startet det 4711 elever i elektrofag/ datateknologi vg1 i 2020-2021. Her har også mange elever sluttet, av ulike årsaker. Men at vi mister ca. 17% av elevene hvert år krever at noe gjøres i et yrkesområde hvor etterspørselen på fagarbeidere er svært stort (Helmikstøl, 2022). Skal vi komme oss igjennom det grønne skifte må vi få flere til å fullføre utdanningsløpene i teknologiske fag, og spesielt innen elektrofag. Dersom like mange elever ikke fullfører i fremtiden, vil Norge få problemer med å få nok arbeidskraft, i tillegg til at det blir mer krevende å oppnå klima- og miljømål.

Det er forsket relativt mye på mange områder innen utdanningsforløpet i elektrofag. Der er imidlertid forsket mindre på hva elevene i YFF Vg2 opplever og erfarer. Min påstand er at flere og bedre opplevelser i YFF på Vg1 og Vg2 vil hjelpe elevene videre i disse fagene.

Egne erfaringer ute i bedrift ble i starten preget av forefallende arbeid. Rydding og orden er både viktig, vel og bra. Men det alene gir ingen stor innsikt eller er innblikk i YFF. Skolen har ansvaret for vurdering og karakter i YFF, både underveisvurdering og for å sette standpunktkarakter, som er sluttvurderingen for yrkesfaglig fordypning (Udir, 2020a). Her kreves det et godt planlagt og samordnet system mellom yrkesfagskole, elev og bedrift. Vg2-elevne trenger å ha variert kunnskap og de må erfare at vurderingssystemet er godt på plass. Så hvordan vurderer Vg2-elever i elektrofag YFF som læringsarena?

1.2.4 Begrunnelse for forskningsspørsmål

Forskningsslitteraturen er opptatt av at gode læringsarenaer vil gi elevene best læringsutbytte, dette gjelder også i YFF inne elektrofag Vg2. I min masteroppgave ønsket jeg å undersøke hva YFF-elevne sin opplevelse er ute i bedrift. Masteroppgaven avgrenses til en undersøkelse av YFF-elevnes opplevelser ute i bedrift på Vg2 elektrofag, innen 4 kategorier: Mål, Motivasjon, Elevmedvirkning og Opplæringsmiljø. Dette er viktige kategorier for et godt læringsmiljø (LK20). Disse kategoriene har kommet til etter samtaler og testing av spørsmål med en testgruppe av relevante elever på Vg3, med forankring i LK20 og spørsmål i lærebedriftsundersøkelsen (Uir, 2021a).

For å kunne forstå hva elevene oppfatter og opplever i YFF Vg2, er elevens oppfattelse av *målet med YFF* viktig. Om elevene erkjenner at YFF på Vg2 ute i bedrift bør gjennomføres, eller om de ikke forstår. Det er også viktig å vite om eleven er enig i bedriftens mål, og føler at disse er oppnåelig i YFF Vg2. Om eventuelle elever ikke skulle være enige, vil dette kunne gi indikasjoner på hvor stor grad planene mellom skole og bedrift fungerer.

For å kunne forstå hva elevene oppfatter og hva som er deres opplevelse av YFF i Vg2 er elevens motivasjonsfaktorer i YFF viktig. Føler elevene at de har en aktiv lærer og bedriftskontakt som bidrar med positive innspill og idéer? Får dette eventuelle samarbeidet elevene til å føle at dette er et godt samarbeid mellom yrkesskole og bedrift, som medfører at det føles enkelt og riktig for elevene i YFF Vg2? Og vet elevene hvem som har ansvaret for å lage underveisvurderinger og sette standpunktkarakter?

For å kunne forstå hva elevene oppfatter og hva som er deres opplevelse av YFF i Vg2 er elevens følelse av medvirkning i YFF viktig. Føler elevene at de kan påvirke sin situasjon i

YFF på Vg2, og at de blir forstått og hørt? Føler elevene at når yrkesskolen eller bedriften kommuniserer så er det en «vi»-følelse, som at yrkesskolen, bedriften og eleven er et team eller en enhet? Blir alle i enheten eller teamet blir like mye verdsatt? Kan elevene spørre kontaktpersonen eller yrkesfaglæreren om alle typer utfordringer rundt YFF på Vg2? Og føler elevene at det er lav terskel for å spørre om råd eller hjelp til noe av bedriftskontakten eller yrkesfaglæreren? Dette er sentrale spørsmål i undersøkelsen.

For å kunne forstå hva elevene oppfatter og hva som er deres opplevelse av YFF i Vg2 er elevens oppfattelse av opplæringsmiljøet viktig. Synes elevene at opplæringsmiljøet i YFF på Vg2 er sosialt og inkluderende? Er det en lett, høflig og respektfull tone mellom yrkesfaglærerne og elevene? Hilser de på hverandre, snakker de sammen om de møtes utenfor læringsarenaene, spiser yrkesfaglærerne sammen med elevene når de kommer ut i bedrift for observasjon? Gjør kontakten i bedriften det samme? Passer kontakten i bedriften på slik at eleven ikke sitter alene i lunsjen? Hvis kontaktpersonen i bedrift møter eleven utenfor bedriftssammenheng; hilser hen og slår av en prat?

2.0 Styringsdokumenter og teoretisk rammeverk

Kapittel 2 vil omhandle relevant, teori, styringsdokumenter, ytringer og forskning for problemstillingen i masteroppgaven. Delkapitlene i kapittel 2.0 er organisert i tematiske grupper. Det sentrale teoretiske perspektivet må ses i forhold til elevene deltakelse eller ikke-deltakelse gjennom YFF i bedriftskulturen og gjennom kunnskapsutviklingen som skapes i YFF sine samhandlinger, og videre påvirke elevene til å ta riktige yrkesvalg. Utviklingen av læring stammer fra tre distinkte kunnskapssyn som må skilles. De overordnede perspektivene på læring gir opphav til tre ulike beskrivelser av læring. Disse perspektivene er det behavioristiske, det kognitive og det sosiokulturelle perspektivet. Selv om de kan betraktes som ulike, kan de også være komplementære i forståelsen av hva læring er og hvordan den foregår. Fra et behavioristisk perspektiv defineres læring som endringer i atferd. Det setter søkelys på observerbare endringer i atferd som et resultat av ytre stimuli og respons. Læring ses som en prosess der individet tilegner seg nye ferdigheter og kunnskaper gjennom repetisjon, forsterkning og belønning (Solberg, 2022).

Fra et kognitivt perspektiv defineres læring som endringer i langtidshukommelsen. Dette perspektivet vektlegger de indre mentale prosessene som oppstår når individet bearbeider informasjon, tolker og gir mening til nye kunnskaper og erfaringer. Læring innebærer konstruksjon, organisering og lagring av kunnskap i langtidshukommelsen. Som Jean Piaget har brukt i sin forskning i utviklingen av læringsteorier. Fra et sosiokulturelt perspektiv defineres læring som resultatet av sosial interaksjon. Dette perspektivet legger vekt på samhandling, deltakelse i fellesskap og læring gjennom sosiale relasjoner. Læring ses som en sosial og kulturell prosess der kunnskap og forståelse konstrueres gjennom samarbeid, dialog og deltakelse i ulike praksiser og kontekster. Som Lev Vygotsky har brukt i sin forskning i utviklingen av læringsteorier (Solberg, 2022). Det er viktig å merke seg at disse perspektivene ikke nødvendigvis er gjensidig utelukkende eller konkurrerende. De kan være komplementære og bidra til en helhetlig forståelse av læring. For eksempel kan en læringssituasjon innebære både endringer i atferd, endringer i langtidshukommelsen og sosial interaksjon. Ved å se på læring fra ulike perspektiver kan vi få en mer komplett forståelse av hva læring er og hvordan den foregår. Dette kan berike vår tilnærming til undervisning og læring, og bidra til å tilpasse pedagogiske metoder og tilnærminger for å møte individuelle behov og kontekstuelle faktorer. Derfor har jeg brukt både Piaget og Vygotsky sammen for å komplementære forståelsen av komplett læringsarena.

2.1 Begrepsavklaring

Artefakter	= Bruksgjenstander, verktøy, bygninger, kan si noe om menneskers atferd og tanke
Behavioristiske	= Psykologisk retning som definerer psykologi, studiet av atferd hos dyr og mennesker
Distinkt	= Klar og tydelig, det beskriver noe som skiller seg tydelig ut
Epistemologi	= Læren om kunnskap og innsikt
Fafo	= Fagbevegelsens senter for forskning, utredning og dokumentasjon
FEF	= Arealmodell for skoler, arealgruppa satt sammen av Fylkeskommunalt eiendomsforum
Informanter	= Elver på Vg2 som har vært med i undersøkelsen
LK20	= Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020
LO	= Landsorganisasjonen i Norge
Læringsplakaten	= Er en del av læreplanverket. Den formulerer grunnleggende plikter for alle skoler.
NHO	= Næringslivets Hovedorganisasjon
NOU	= Norges offentlige utredninger er en serie statlige rapporter
NSD	= Norsk senter for forskningsdata
Ontologi	= Filosofiske studiet av hva som mest grunnleggende sett finnes
Organisatorisk	= Betyr noe som tilhører, som for eller er spesielt for organisasjoner eller organisering
Pedagogikk	= Læren om oppdragelse og undervisning
PISA	= Programmet for International Student Assessment
PTF	= Prosjekt til fordypning
Reform 94	= Reform i det norske skolesystemet som ble satt i verk fra skoleåret 1994/1995
Skjema	= Kognitive strukturer, med erfaringer og viten som et individ har på et gitt tidspunkt
Udir	= Utdanningsdirektoratet
UiO	= Universitetet i Oslo
Vg2	= Videregående opplæring andre året
Vgs	= Videregående skole
YFF	= Yrkesfaglig fordypning

2.2 Teori

Kapittelet presenterer et teoretiske rammeverk som gir grunnlaget for analysen av empirien med en kombinasjon av styringsdokumenter, der LK20 er en vesentlig part. Bruken av valgt teori er verktøy for å belyse problemstillingen og for å kunne svare på forskingsspørsmålene. Teoretiske perspektiver må forstås gjennom elevenes oppfatning av YFF på Vg2. For å få en best mulig innsikt i empirien må vi prøve å forstå hvilken balast disse elevene har med seg inn i YFF. En kombinasjon av teori mellom Jean Piaget og Lev Vygotskij er valgt. Begge har dypere kunnskap om menneskesinnet, kognitiv utvikling og læringsfilosofier for undervisningsmetoder som gir et ubegrenset rom for å hjelpe unge med å utvikle kritisk tenkning og kognitiv bevissthet. Begge er svært relevante for utdanningen. Mange setter disse teoriene opp mot hverandre, i denne oppgaven benyttes de to derimot for å bekrefte og utfylle styrker som skaper et mer helhetlig bilde.

Jean Piaget var en sveitsisk psykolog som ble født i 1896 og døde i 1980. Han er kjent for sitt arbeid med kognitiv utvikling hos barn, og hans teorier har hatt en stor innvirkning på feltene psykologi og utdanning (Illeris K. , 2017). Piaget var opptatt av å forstå hvordan barn lærer og utvikler seg, og han mente at barn aktivt konstruerer sin forståelse av verden gjennom interaksjoner med miljøet. Han utviklet en teori om kognitiv utvikling som identifiserte fire stadier som barn går gjennom på vei til å bli voksne: sensorisk motor, preoperasjonell, konkret operasjonell og formelt operasjonell (Illeris K. , 2017).

Piaget var også en produktiv forfatter og forsker, og hans arbeid har hatt stor innvirkning på utdanningssystemer og praksis rundt om i verden. Han mottok flere priser og utmerkelser for sitt bidrag til psykologien og utdanningen, og hans teorier fortsetter å bli studert og diskutert i dag.

Lev Vygotskij var en russisk psykolog og teoretiker som levde fra 1896 til 1934. Han var opptatt av å forstå hvordan kultur, samfunn og språk påvirker vår kognitive utvikling, og han la vekt på samspillet mellom individet og det sosiale miljøet i læring og utvikling (Illeris K. , 2017). Vygotskij sin teori om kognitiv utvikling fokuserer på sosial interaksjon og samarbeid, og han mente at læring kan skje på et høyere nivå med hjelp av en mer kompetent person (sone for nærmeste utvikling).

Han mente også at språk er en sentral del av kognitiv utvikling og at det spiller en viktig rolle i samspill og læring. Ifølge Vygotskij er kognitiv utvikling et resultat av en kompleks samhandling mellom enkeltpersoner, kultur og samfunn, og han så individet som en aktiv deltaker i sin egen utvikling (Vygotskij, 2001). Han mente også at utvikling og læring ikke kan ses isolert fra hverandre, og at de to prosessene var nært knyttet sammen. Vygotskij sine teorier har hatt stor innflytelse på pedagogisk praksis, og hans ideer om sone for nærmeste utvikling og samarbeidslæring er fortsatt relevant i dagens pedagogiske tilnærminger (Illeris K. , 2017)

Piaget sin teori beskriver utviklingen av kognitiv kapasitet som en gradvis og kontinuerlig prosess, hvor hvert stadium gir grunnlaget for det neste. Piaget hevdet at barn går gjennom fire hovedstadier av kognitiv utvikling: sensorisk motor, preoperasjonell, konkret operasjonell og formell operasjonell. Sensorisk motorstadiet, som starter fra fødselen til omtrent to år, er preget av barnets utvikling av sinnet og evnen til å forstå verden gjennom sensoriske og motoriske handlinger. På preoperasjonelt stadium, fra to til syv år, utvikler barna språk og begynner å tenke symbolsk og fantasifullt, men deres tenkning er fortsatt begrenset av sin egosentrisme. Konkret operasjonelt stadium, som vanligvis varer fra syv til tolv år, er preget av utvikling av logisk tenkning og evnen til å løse problemer gjennom praktiske og konkrete handlinger. På formelt operasjonelt stadium, fra tolv år og oppover, kan tenkning være abstrakt, hypotetisk og logisk i naturen. Imidlertid er det viktig å merke seg at kognitiv utvikling ikke er en ren lineær prosess slik Piaget forklarer det, siden det som læres i løpet av de tidlige stadiene av utviklingen, konfigurerer den seg kontinuerlig fra påfølgende kognitive utviklinger (Piaget, 1935). Hver fase representerer en transformasjon av tenkning og evne til å forstå verden, men det er også en kontinuerlig interaksjon mellom individet og miljøet som påvirker denne utviklingen (Piaget, 1932). Dette betyr at erfaringer og miljøfaktorer spiller en stor rolle i kognitiv utvikling. Barn lærer gjennom å utforske verden rundt dem, og deres oppfatninger av verden kan endres basert på nye erfaringer. På samme måte kan voksne også lære og utvikle seg gjennom å samhandle med verden rundt seg, og deres tidligere erfaringer og kunnskap kan også påvirke deres evne til å forstå og takle nye situasjoner. I sum viser Piaget sin teori at kognitiv utvikling er en gradvis og kontinuerlig prosess, der hver fase bygger på de tidligere fasene (Piaget, 1935). Samtidig er det viktig å huske at erfaringer og miljøfaktorer også spiller en stor rolle i denne utviklingen. Altså vil et nytt skjema bestå av elementer fra langt bak i tid i elevens forståelse og tilpasning i YFF.

Flere mener at Jean Piaget sin teori om stadiene av kognitiv utvikling har hatt en stor innflytelse på utviklingspsykologien, men i dag anses den som foreldet. En av grunnene til dette er at det har blitt vist at kulturelle faktorer spiller en stor rolle i hvordan mennesker tenker og resonnerer, og at kulturen man lever i kan påvirke tenkemåten på ulike måter. Dette kan være med på å påvirke hvordan man tenker, og det kan være steder der voksne ikke tenker i henhold til egenskapene til det formelle operasjonsstadiet som Piaget beskrev. Et annet kritisk punkt er knyttet til Piagets syn på magisk tenkning. Piaget mente at magisk tenkning var typisk for tidlig barndom, men det har senere blitt påvist at visse stammer og kulturer fortsatt utøver magisk tenkning selv i voksen alder. Dette viser at kulturelle faktorer også spiller en viktig rolle i hvordan vi tenker og resonnerer. Til tross for at Piagets teori anses som foreldet i dag, har den likevel hatt stor innflytelse på utviklingspsykologien og andre fagfelt. Piagets teori fremhever viktigheten av å forstå utviklingsprosesser og hvordan de påvirker menneskets tenkning og atferd. Mye av denne kritikken kan være misforstått fordi man fokuserer alt for lite eller ingenting på hvilke forutsetninger elevene har med sitt startskjema i YFF. En elev som har vokst opp på en bondegård der man i meget tidlig alder må være med å hjelpe til med mange ulike gjøremål, både alene og sammen med andre (alt fra rydding til å reparere traktorer og industrielt utstyr som presser og løfteteljer), vil ha med seg forutsetninger og kan ha utviklet et helt perfekt skjema som passer inn i YFF hos en elektrobedrift. Dette selv om karakterene ikke er på topp og kanskje noen av basisferdighetene ikke er ferdig utviklet. En annen elev kan ha bodd i en høyblokk i mer sentrale strøk, kanskje med en foresatt som aleneforsørger. Eleven kan ha gode karakterer, men er uten mulighet til å delta i et slikt team, hvor utfordringer som å utbedre feil på elektroniske verktøy eller annen praktisk trening finner sted. Denne eleven vil ha et annet utgangspunkt for sitt startskjema i YFF. Her treffer Piaget sine teorier godt. Man må forstå det totale bilde for elevenes startskjema i en ny retning bedre. Her er bedriften som YFF-plattform og skolen som ansvarlig for eleven, undervisningen og vurderingsarbeidet helt sentral. Dette er Piaget sin kognitive læringsteori satt ut i praksis, hvor læring forstås som en aktiv prosess. Elever får tilgang til ny kunnskap, analyserer den, knytter den sammen med lagret kunnskap, og skaper et nytt skjema av gammel og ny kunnskap (Illeris K. , 2006). Boken "Moral Judgment of the Child" av Jean Piaget diskuterer emnet samarbeid og utvikling av rettferdighetsbegrepet. I kapittel III av boken, "Cooperation and the Development of the Idea of Justice" (Piaget, 1932), undersøker Piaget spørsmålet om straff og rettferdighet, og hvordan barna utvikler sin forståelse av disse konseptene. Han diskuterer også ideen om kollektivt ansvar og kommunikabelt ansvar, og hvordan disse ideene påvirker

utviklingen av rettferdighetsbegrepet hos barn noe som kan kobles opp mot reaksjonsmønstre og veiledning i YFF. Jean Piaget påpeker en del ulike utfall av samhandling mellom ungdommer og voksne som et av de viktigste forholdene for hvordan de bedømmer viktigheten av hva de er med på. Han identifiserer ulike stadier i denne utviklingen, hvor barna gradvis utvikler mer komplekse og sofistikerte ideer om rettferdighet og samarbeid. Han påpeker at dette forholdet mellom lærer og elev er mer viktig enn lover og regler (Piaget, 1932). Elevens dømmekraft reflekterer barns moralske tenkning fra førskole til ungdom, sporer deres begreper om løgn, juks, voksen autoritet, straff og ansvar og gir viktig innsikt i hvordan de lærer - eller unnlater å lære. Hvordan viktigheten av en oppgave blir målt av en elev vil påvirkes av hvordan læreren sin holdning på forhånd stemmer med elevens oppfattelse når oppgaven utføres (Piaget, 1932). Hvis elevene ikke kjenner igjen YFF, slik de har oppfattet det ut ifra den kunnskapen lærerne har gitt dem, kan de i verstefall føle at de har blitt utsatt for løgn og ikke bare en misforståelse. Ifølge (Piaget, 1935) kan selv intelligente elever som i utgangspunktet lærer fort få problemer hvis utviklingen av kommunikasjon og kunnskapsoverføring ikke er godt nok analysert og tilpasset den enkelte elev. Dett er også sterkt forankret i flere punkter i LK20. Man kan fort tenke at det er kun svake elever som trenger tilrettelagt kunnskapsoverføring. Ifølge (Piaget, 1935) er det like viktig å forstå elevenes skjema-sammensetting uavhengig av om eleven er svak eller sterk. En sterk elev kan like fort bli svak av mangel på utvikling og tilrettelegging av undervisningen, som en svak elev blir sterk av en godt utviklet og tilrettelagt undervisning. Samtidig er elevenes intellektuelle adferd også sterkt påvirket av andre elevers virkelighetsforståelse, og den samhandling læreren har med andre elever (Piaget, 1932). Om eleven føler rettferdighet, eller at det forskjellsbehandles, påvirker elevens selvbylde av sin egen sosiale status, sitt ståsted og relasjonen til andre. Relasjonene som blir skapt er avhengig av hvordan eleven opprettholder relasjonen med læreren over tid (Piaget, 1932). Er elevens relasjon med medelever eller læreren i den videregående opplæringen dårlig, vil skjema med negative relasjoner påvirke ved inngangen i YFF. Dette kan medføre en dårligere og mindre relevant opplevelse selv om eleven er sterk faglig.

Vygotskij la vekt på betydningen av sosiale faktorer i læring og utvikling. Vygotskij argumenterte for at læring er en sosial prosess som skjer gjennom samhandling med andre, gjennom samhandling mellom barnet og andre medlemmer i det sosiale og kulturelle fellesskapet (Illeris K. , 2006). Dette fellesskapet inkluderer foreldre, lærere, venner og andre

som barnet interagerer med på daglig basis. Vygotskij argumenterte også for at barnet tilegner seg kunnskap og ferdigheter gjennom å delta i sosiale aktiviteter og kommunikasjon med andre.

Han legger vekt på betydningen av sosial interaksjon og kommunikasjon for å støtte barns og unges læring og utvikling. Han mente blant annet at voksne og mer erfarne individer i samfunnet spiller en sentral rolle i barns læring ved å gi dem støtte, veiledning og tilbakemelding fordi de er på et høyere stadie (Illeris K. , 2006). Vygotsky kalte dette for "sone for nærmeste utvikling", som er forskjellen mellom det barnet kan gjøre alene og det de kan gjøre med støtte fra en voksen eller en mer erfaren person. Samlet sett kan man si at Vygotskijs teori fremhever viktigheten av sosial samhandling og kulturelle faktorer i læring og utvikling (Vygotskij, 2001). Dette er et perspektiv som har blitt stadig mer anerkjent innenfor utviklingspsykologi og som kan hjelpe oss til å forstå hvordan samfunn og kultur påvirker vår tenkning og utvikling. Vygotskij sin teori hevder at språk er en grunnleggende byggestein for barns tenkning og en forutsetning for læring og tenkning (Vygotskij, 2001).

Vår tenkning utvikler seg gjennom deltakelse i samtaler, og vi utvikler vårt språk gjennom tenkning. Barns kognitive utvikling skjer i samtaler med andre. De opplever verden gjennom sansene sine, men også gjennom språket. De bruker språket til både å tenke på og bearbeide sine opplevelser, samt til å kommunisere disse til andre. Språket utvikler seg gradvis til å bli et mentalt verktøy for å strukturere tankene og handlingene våre. Utviklingsprosessen går fra ytre opplevelser og samhandling til et indre språk (Vygotskij, 2001).

Vygotskij beskriver en utviklingsprosess hvor barnet gradvis går fra å bruke ytre språk når de kommuniserer med andre, til å bruke en indre tale der tenkning og språk forenes. Barnets første kommunikasjon med omverdenen skjer vanligvis ved at det uttrykker følelser og ønsker gjennom vokalisering, lyder og kroppsspråk (Illeris K. , 2017).

I denne tidlige fasen er tenkningen usammenhengende, og språk og tenkning er ennå ikke samordnet. Etter hvert som barnet modnes, utvikler det seg stadig mer komplekse former for kommunikasjon (Vygotskij, 2001). I samspill med voksne og andre barn lærer det å bruke ord og setninger til å uttrykke tanker og følelser. Dette ytre språket er fortsatt avhengig av at andre forstår og tolker det. I takt med at barnet blir eldre, utvikler det også en indre tale. Denne indre talen kan beskrives som en form for selvprat eller tankestrøm som skjer inne i hodet (Vygotskij, 2001). Her knyttes språket og tenkningen sammen på en mer integrert måte. Den indre talen kan hjelpe oss med å reflektere over egne tanker og erfaringer, og den

kan være en viktig faktor for vår mentale utvikling. Vygotskij sin teori om utviklingen fra ytre språk til indre tale kan bidra til en dypere forståelse av hvordan menneskelig tenkning og kommunikasjon henger sammen (Vygotskij, 2001).

I egosentrisk tale snakker barnet høyt for å sortere tanker og forståelse. Dette gir barnet muligheten til å se sammenhenger og utvikle tankeprosesser. Tankene er ofte rettet mot det barnet ser eller gjør, og språket blir gradvis en integrert del av tankeprosessen. Denne utviklingen vil fortsette gjennom barndommen og ungdomstiden, og den indre talen vil gradvis bli mer kompleks og avansert (Vygotskij, 2001). Til slutt vil den indre talen bli en naturlig del av tankene, og bli brukt til å organisere og strukturere tanker og ideer på en måte som hjelper oss å forstå og håndtere verden rundt oss. Når barnet har internalisert språket, vil den indre talen kunne brukes til å reflektere over sine egne tanker og følelser. Barnet kan dermed analysere sine egne handlinger og vurdere sine egne opplevelser. Denne evnen kalles selvregulering og er en viktig del av barnets kognitive utvikling (Illeris K. , 2017).

Gjennom selvregulering kan barnet gradvis lære å kontrollere sine impulser og planlegge sine handlinger. Det kan også hjelpe barnet med å takle stress og utfordringer på en mer hensiktsmessig måte. Selvregulering vil på sikt kunne bidra til å utvikle emosjonell intelligens, og gi barnet muligheten til å forstå og håndtere egne og andres følelser. Vygotskij fremhever viktigheten av samspill og sosial interaksjon i denne utviklingsprosessen. Samtalene med andre, og feedbacken som barnet får i disse samtalene, spiller en sentral rolle i å utvikle og forbedre språket og de kognitive evnene. Det er derfor viktig å gi barn muligheten til å delta i samtaler og lek med jevnaldrende og voksne, som kan bidra til å stimulere språkutviklingen og styrke den kognitive utviklingen (Vygotskij, 2001).

(Vygotskij, 2001) er kjent for begrepet «*den nærmeste utviklingssonen*». Begrepet beskriver det området av oppgaver som er for vanskelige til at barnet kan klare dem alene, men som barnet kan mestre med hjelp og veiledning fra noen som er mer kompetent. Dette kan være en annen voksen eller et annet barn. Vygotskij la vekt på betydningen av sosial interaksjon og samarbeid for barnets utvikling, og hevdet at læring skjer når barnet er aktivt involvert i samhandling med andre. Han mente også at barnets utvikling skjer i samspill med kulturen og det sosiale miljøet rundt det. Veiledning i den nærmeste utviklingssonen må tilpasses barnets individuelle behov og evner, og bør være utfordrende, men samtidig ikke for vanskelig. Det er viktig at veilederen vekker barnets interesse, stiller spørsmål som kan stimulere barnets egen tenkning og bidrar til at barnet selv finner løsninger. På denne måten kan barnet gradvis

bygge opp sin egen kompetanse og lære å mestre flere oppgaver på egen hånd (Vygotskij, 2001).

Når vi kommuniserer med andre, bruker vi det ytre språket til å uttrykke våre tanker og ideer. Det er gjennom denne kommunikasjonen at vi lærer av hverandre. Vi deler ideer, erfaringer og kunnskap med andre, og vi får tilbakemelding og veiledning som hjelper oss å utvikle oss videre. Dermed kan man si at læring er en sosial prosess, der individer lærer og utvikler seg gjennom samhandling med andre (Illeris K. , 2017). Samtidig spiller det indre språket en viktig rolle i individets læring og utvikling. Det indre språket fungerer som en støtte til tankene, og det hjelper individet med å organisere og reflektere over sine egne tanker og ideer. Når individet tar til seg ny kunnskap og erfaringer gjennom samhandling med andre, bearbeider og internaliserer det denne kunnskapen gjennom det indre språket. Dette fører til en individuell læringsprosess, der individet integrerer og anvender den nye kunnskapen i sitt eget tankesett og sin egen tenkning (Vygotskij, 2001). Så, læring skjer gjennom en samhandling mellom individet og omgivelsene, og språket spiller en viktig rolle i denne samhandlingen. Det ytre språket gir forutsetninger for lærings situasjonen mellom individet og andre, mens det indre språket fungerer som en støtte til tankene i individets individuelle læringsprosess (Vygotskij, 2001).

Oppsummert kan vi si at Jean Piaget og Lev Vygotskij er to av de mest innflytelsesrike teoretikerne innenfor området kognitiv utvikling, og deres teorier har bidratt til å forme måten vi tenker om barn og ungdommers læring og utvikling. Mens Piaget fokuserer på barns egne konstruksjoner av forståelse og individuelle utviklingsstadier, legger Vygotskij sin vekt på samspillet mellom individet og det sosiale miljøet i læring og utvikling.

Ifølge Vygotsky skjer læring gjennom sosial interaksjon og samarbeid, og at læring kan forekomme på et høyere nivå med hjelp av en mer kompetent person (sone for nærmeste utvikling). Han mener også at språk er en sentral del av kognitiv utvikling og at det spiller en viktig rolle i samspill og læring.

På den annen side mener Piaget at barns kognitive utvikling skjer gjennom aktive og selv-initierte erfaringer med verden, og at barn bygger sin egen forståelse av verden gjennom utforskning og oppdagelse. Han identifiserer også fire stadier av kognitiv utvikling som alle barn går gjennom i en fast rekkefølge. Mens Vygotskij sin teorier legger vekt på det sosiale og kulturelle aspektet ved kognitiv utvikling, fokuserer Piaget på individuelle konstruksjoner og biologiske faktorer. Begge teoriene har bidratt til å forme vår forståelse av hvordan barn

lærer og utvikler seg, og mange pedagogiske tilnærminger bygger på både Piagets og Vygotskij sin teorier.

2.3 Didaktiske relasjonsmodellen og YFF

Det er viktig å forstå hvordan et felles veiledningsdokument kan påvirke didaktikken i YFF, og hvor viktig det er at YFF-elevne kjenner seg igjen i hva eleven lærer i bedrift opp imot hva eleven lærer i skolen. For å illustrere hvordan et felles dokument kan utvikles av videregående skole og bedrift i YFF, benyttes her den didaktiske relasjonsmodellen utviklet i 1978 av Bjørndal og Lieberg (Bjørndal & Liberg, 1978). Engelsen 2006 (Dobson, Eggen, & Smith, 2009) benytter seg også av en videreutviklet versjon av den didaktiske relasjonsmodellen. Modellen har lærerforutsetninger, mål, rammefaktorer, arbeidsmåter, innhold og vurdering som parametere. Engelsen mener at den didaktiske relasjonsmodellen er et av de beste verktøyene for planlegging av undervisning. (Engelsen, Kan læring planlegges?, 2006). Hiim og Hippe setter den didaktiske relasjonsmodellen i et praktisk-teoretisk didaktisk relasjonstenkningsperspektiv (Hiim & Hippe, 1998) (Hiim & Hippe, 2001). Denne varianten er utviklet av Hilde Hiim (Hiim, 2013) og satt i sammenheng med LK-20 for veiledning av Ann Lisa Sylte (Sylte, 2022).

Min påstand er at YFF kan være godt tjent med å ha ett felles system knyttet til praktisk og teoretisk veiledning av elever, da gjerne med didaktiske relasjonsmodell som plattform. Modellen til Ann Lisa Sylte er et godt eksempel på et helhetlig og godt veiledningsverktøy. Dersom alle videregående skoler og opplæringsbedrifter hadde benyttet samme veiledningsdokument og -rutiner, ville det være mindre risiko for lokale forskjeller for elevene. I dag har alle fylker laget sitt eget system med basis i LK20. I noen av disse oppleves det å være for lite fokus på elevenes medbestemmelsesrett, innovasjon og elevens sosiale og psykiske helse. Med ett veiledningsdokument som fast og felles grunnmur, vil det over tid bli enklere å få oversikt over alle rettledningene LK20 legger opp til. Mange lærere kan kanskje være imot en «standardisering», men YFF er viktig både for elevene og for lærerne. Egen erfaringer fra å ta imot elever i bedrift, viser at ulike lærere hadde forskjellige kriterier mht vurdering og veiledning. Dette kunne oppleves uforutsigbart og lite hensiktsmessig for eleven. Det var også utfordrende for lærebedriften, som kanskje verken har kompetanse, tid eller interesse av å må sette seg inn i ulike systemer. Hiim og Hippe's modell vil trolig kunne skape felles forståelse og visshet om at retningslinjer i LK20 blir fulgt, både for skole, elev og bedrift.

2.3.1 YFF eleven, veileder forutsetninger og lærerforutsetninger

YFF er en læringsarena som må utvikles i et tempo og på en måte som ivaretar samfunnets behov og krav. LK20 er tydelig på at de teknologiske fagene handler om samhandling, utvikling og innovasjon i større grad enn i LK06. Likhet, likeverd og medbestemmelse er også viktige prinsipper i yrkesfag på videregående skoler, så vel som i det norske samfunnet. Nøkkelen for å få dette til er tilpasset opplæring (Imsen, 2016). Man må forstå hvilke faktorer som spiller inn for å forstå elevens behov og rettigheter. Kartlegging, førveiledning og observasjon av undervisningsøkter er sentralt. Etterveiledning er også grunnleggende viktig for at YFF i bedrift og videregående skole kunne ha en felles forståelse og målsetting av elevens ferdigheter.

Elevenes læreforutsetninger vil si følelser og holdninger, ferdigheter og forståelse som eleven til enhver tid møter undervisningen med. Hva er eleven interessert i? Hva kan hun fra før? Hva er elevens ressurser eller problemer i forhold til undervisningen? Hva med elevens sosiokulturelle bakgrunn? (Hiim & Hippe, 1998, s. 66)

Uten kartlegging, førveiledning, observasjon og etterveiledning i samarbeid mellom skole og opplæringsbedrift, vil YFF kunne oppleves som uten faste bindinger. Elevens skjemaer skal utvikles i alle retninger. Med for løse bindinger kan opplevelsen i verste fall bli uinteressant, urealistisk og lite relevant for den forståelsen eleven har av yrkesfaget hen selv har valgt. Oversikt over yrkesfagelevens teoretiske og praktiske nivå er ikke nok for at skole og bedrift skal lykkes med YFF, man bør også vite noe om hvordan yrkesfageleven lærer best, hvilke interesser hen har og hvilke læringsstiler yrkesfageleven er vant med eller føler seg mest komfortabel med. Akkumulativ og transformativ læring kan virke som former som passer bra i YFF, jamfør Jean Piaget (Piaget, 1935). Det kreves imidlertid at yrkesfaglæreren samt veileder i bedrift har en god og felles samarbeidsplattform for yrkesfageleven.

... «Hvis undervisningen skal stå i rimelig forhold til de ulike elevenes læreforutsetninger, må læreren være kjent med, forstå og respektere elevens utgangspunkt og bakgrunn. Dette krever innlevelsesevne og menneskelighet i tillegg til psykologisk, sosial og didaktisk innsikt fra læreren» (Hiim & Hippe, 1998).

2.3.2 Mål

Undervisningsmålene i YFF må forankres i LK20. YFF sitt mål er at yrkesfagelevne skal sitte igjen med relevant kompetanse etter at læringsaktiviteten har funnet sted (Hiim & Hippe, 2009) Målet må være å gi elevene innsikt og forståelse samt en bedre og dypere interesse for fagfeltet eleven har valgt. Det bør tilstrebes en åpen og gjennomsiktig dialog og samarbeid mellom bedrift, yrkesfagelev og yrkesfaglærer, for å oppnå individuell tilpasning (Udir, 2020b). Pedagogisk arbeid har alltid som mål å bidra til elevenes læring. Målene til yrkesfagelevne skal være relevante, meningsfulle og realistiske, slik at de forstår hva som forventes av dem i yrkeslivet (Hiim & Hippe, 1998).

Læreplanene gir yrkesfaglærerne vide fullmakter til å lage egne planer etter gitte rammevilkår. I dette ligger det både forpliktelse og frihet (Kunnskapsdepartementet, 2016). Læringsmålene skal tolkes og implementeres i yrkesfagelevnes forutsetninger, kompetanse og interesser. Dette gir et handlingsrom for å gi elevene en best mulig læringsarena, men det er også et stort ansvar (Nilsen & Sund, 2008). Man kan si at ... «yrkeskunnskapen består av praktiske ferdigheter, begrepsmessige forståelser og holdninger i yrket. Sagt på denne måten blir kunnskapsbegrepet videre og mer overordnet, og består både av intellektuell forståelse, praktisk arbeid og etikk» (Hiim & Hippe, 2001).

2.3.3 Rammefaktorer

YFF må utføres i omgivelser som er relevante, med tidsriktige teknologisk utstyr som gir en relevant kompetanse innen studieretningen. Alt må så tett opptil arbeidslivsrelatert praksis som mulig. Rammefaktorene i YFF bør helst ligge i forkant av den teknologiske hverdagen, og med et godt planlagt rammeverk godt forankret i LK20. Rammefaktorer som undervisnings- og læringsarena samt teknologisk utstyr som er utdatert kan begrense læring eller gjøre læring umulig samt at det kan føles lite relevant for elevene. (Hiim & Hippe, 2001); ... «Det kan dreie seg om hvem som er med under hvilke betingelser, om tidsplan for prosessen, ressurser i form av utstyr eller penger og formelle bestemmelser av betydning». Kort oppsummert er rammefaktorer «ressurser, kunnskaper og verdier» (Hiim & Hippe, Praksisveiledning i lærerutdanningen, 2006). Gruppestørrelse og timeantall i YFF er også detaljerte rammefaktorer. Gode rammefaktorer vil som regel styrke elevens prestasjonsnivå, samt heve læreforutsetningene (Hiim & Hippe, 1998).

2.3.4 Arbeidsmåter

Arbeidsmåter i YFF handler om situasjonene og metodene som bestemmer hvordan tilretteleggingen for lærings situasjonen til eleven blir (Hiim & Hippe, 2006). Yrkesfaglæreren sammen med YFF-bedriften må tilrettelegge for best mulig læring i YFF, slik at elevene tilegner seg innovasjonskompetanse gjennom opplevelse og erfaring (Darsø, 2015).

Utfordringen vil være hvilke læringstyper som passer best til hver enkelt yrkesfagelev.

Læringstypene akkumulativ og transformativ læring passer godt til YFF, ifølge Illeris (Illeris K., 2006). Hvilke metoder som til enhver tid velges i innovasjonsopplæringen må ses i lys av viktige særtrekk ved LK20 (Imsen, 2016).

Hensiktsmessige læringsarenaer og veiledning i YFF må utvikles med differensiert og tilpasset opplæring. Opplæringsloven § 1-3 (Opplæringslova, 2016) peker på at yrkesfagelevne skal kunne ... «oppleve gleden med å mestre og nå sine mål» (Imsen, 2016).

YFF er teamarbeid mellom bedrift, yrkesfaglærere og yrkesfagelever. Det må til tverrfaglige kompetanse for å kunne tilrettelegge for best mulig læringsutbytte i YFF. Arbeidsmåtene må velges ut ifra en samlet vurdering av elevenes forutsetninger, rammebetingelser, mål og innhold (Hiim & Hippe, 1998). ... «Uten en slik didaktisk helhetsvurdering kan metodene og metodikken lett bli et mål i seg selv, noe som ikke uten videre tjener elevenes læreprosess» (Hiim & Hippe, 1998).

2.3.5 Innhold

YFF-målene i yrkesfagene må alltid sees i sammenheng med retningslinjene i LK-20. Det må være en ... «balanse mellom innhold som passer for elevene og innhold som representerer samfunnets verdier» (Hiim & Hippe, 1998). Innholdet i undervisningen må være relevant for elevene og passe til elevenes læreforutsetninger (Hiim & Hippe, 2006). (Engelsen, 2015) bruker fire forhold av viktighet; fagets egenart, samfunnets interesser, elevenes behov og yrkesfunksjoner. I tillegg kommer de tverrfaglige områdene fra LK20: folkehelse og livsmestring, demokrati og medborgerskap samt bærekraftig utvikling. Overordnet del med grunnleggende ferdigheter og tverrfaglige temaer skal innlemmes sammen med kjerneelementene i opplæringen. Grunnleggende ferdigheter er å kunne utrykke seg muntlig og skriftlig, kunne lese, regne og bruke digitale verktøy (Udir, 2020b). Grunnleggende ferdigheter i yrkesfagene er grunnmuren for all innovasjonskompetanse og kan helt klart sees på som en sentral samfunnsinteresse (Kunnskapsdepartementet, 2016).

2.3.6 Vurdering i YFF

Elevenes kompetanse, læringsresultater og prosessen i arbeidet med kompetansemålene er temaer ved vurderingen av eleven (Hiim & Hippe, 2006). Vurdering i YFF er yrkesfaglærers ansvar, men bør gjøres i samråd med bedriften. Forståelsen av LK20 skal gjenspeiles både i gjennomføringen i YFF og oppnådd YFF-kompetanse hos den enkelte yrkesfagelev. Forhold med tilknytning til vurdering vil også bli berørt i arbeidet med læreplaner. (Engelsen, 2015) Den profesjonsrettede yrkesdidaktiske relasjonsmodellen (Sylte, 2022) vil gjøre det enklere med en felles vurderingsforståelse fra bedrift og yrkesfaglærer. ... «I arbeid med læreplaner kan man derfor ikke gjøre seg ferdig med en didaktisk kategori om gangen» (Engelsen, 2015).

I YFF er yrkesfagelevens sin gradvise utvikling av refleksjonsevne og kritisk tenkning en viktig utvikling, som ofte handler om å se en ting fra flere sider og kunne vurdere påstander, argumenter og handlingsvalg. Dette er yrkesfagelevens ontologiske karakter, og ikke forbeholdt bare teoretiske sammenhenger. Det å ha innovasjonskompetanse og kunne gjøre kritiske vurderinger og valg er også en viktig side ved det å utføre noe praktisk.

(Kunnskapsdepartementet, 2016). Ifølge fagfornyelsens kapittel 4, § 3-11 (Opplæringslova, 2016), har lærlinger og elever krav på organisert vurdering underveis. ... «Hensikten med underveisvurderinger er å bruke dette som et redskap i læreprosessen som grunnlag for tilpasset opplæring, for å kunne øke kompetansen i faget».

2.4 Tidligere forskning på elevenes forståelse av YFF

Tidligere forskning omkring elevenes forståelse av YFF finnes det svært lite av, viser ulike søkemotorer. Det finnes riktignok mye forskning som involverer YFF, men gjerne fra andre synsvinkler.

YFF gir elevene mulighet til å utforske yrkesfaglige temaer, oppgaver og situasjoner på en mer grundig måte enn det som er mulig i fellesfagene. Gjennom praktisk arbeid og utplassering i bedrift kan elevene få en dypere forståelse av yrket de utdanner seg innenfor (Haaland & Nilsen, 2020). Imidlertid har det vist seg at det er store forskjeller i hvordan faget undervises og tolkes rundt omkring i landet, og mye avhenger av den enkelte lærerens kompetanse og tilnærming. Det kan derfor være utfordrende å sikre en ensartet og god undervisning i faget på tvers av videregående skoler og fylker.

Det er interessant å se at Fafo-rapporten (Nyen & Tønder, 2012) viser at det er et uutnyttet potensial i PTF/YFF-faget når det gjelder å utnytte erfaringen elevene får fra utplassering i bedrift. Dette kan være med på å gi elevene en mer helhetlig læring og en bedre forståelse for hvordan teori og praksis henger sammen.

Det er også viktig å se på hvordan loggene som elevene fører kan brukes på en mer konstruktiv måte, for eksempel som utgangspunkt for videre læringsarbeid på skolen etter endt utplassering i bedrift. Dette kan bidra til å øke elevenes motivasjon og engasjement, og dermed også deres læringsutbytte. Det viser også at det er viktig å se på hvordan undervisningen gjennomføres i praksis, og hvordan elevenes erfaringer kan utnyttes på best mulig måte.

Grete Haaland, tidligere professor ved yrkesfaglærerutdanningen ved Høgskolen i Oslo og Akershus, har bidratt mye til forskning innen yrkesfaglig utdanning. Hun mener det er viktig å stille krav til yrkesfaglærerne om at de faktisk har arbeidserfaring i det yrket de underviser i. Haaland har funnet ut at på enkelte skoler er undervisningen så generell at elevene ikke

opplever den som givende eller relevant for yrket de utdanner seg til. Det er også en utfordring at det kan være vanskelig å finne nok kvalifiserte yrkesfaglærere med relevant arbeidserfaring, og derfor er det viktig å jobbe for å øke rekrutteringen til yrkesfaglærerutdanningen (Haaland, 2015).

Haaland mener også at det er viktig å styrke samarbeidet mellom skole og bedrift, slik at elevene får praktisk erfaring og relevante utfordringer som kan bidra til økt motivasjon og læring. Haaland har i sin forskning innenfor yrkesfaglig utdanning og kommer med flere forslag til forbedringer. Hun mener at yrkesfaglærere bør ha arbeidserfaring innenfor det yrket de underviser i, og at undervisningen bør være mer relevant og givende for elevene (Haaland, Vi bør ha mer spesialisert opplæring på yrkesfag, 2015).

Et forslag hun kom med er nå iverksatt i forskrift av Utdanningsdirektoratet 3.11.2020, nemlig at elevene får fordype seg i arbeidsoppgaver fra første dag på Vg1 innenfor sitt interesseområde. Timerammen for yrkesfaglig fordypning på Vg1 er 168 årstimer (Udir, 2020a).

De som allerede har bestemt seg for hvilket yrke de vil utdanne seg til, kan fordype seg i faget, mens de som er usikre kan prøve forskjellige oppgaver innenfor studieretningen. Haaland poengterer også viktigheten av kontinuerlig kompetanseheving blant yrkesfaglærerne, slik at de holder seg oppdatert på utviklingen i samfunnet. Dette vil bidra til at undervisningen blir mer relevant og tilpasset dagens krav og behov i arbeidslivet (Haaland, 2015).

Professor Haaland mener at lærerne må få større frihet til å utvikle undervisningsopplegg sammen med elevene sine. Hun påpeker at mange lærere er pålagt spesielle opplegg, oppgaver og rammer som kan hemme den faglige utviklingen til elevene. Hun argumenterer for at dersom lærerne får mer frihet og mulighet til å tilpasse undervisningen til elevenes interesser og behov, vil dette føre til en mer engasjert og motivert elevmasse (Haaland, Vi bør ha mer spesialisert opplæring på yrkesfag, 2015).

Haaland understreker viktigheten av elevmedvirkning og at elevene bør få delta aktivt i planlegging og gjennomføring av undervisningen. Dette kan bidra til at elevene føler en større grad av eierskap over sin egen læring og dermed også øke motivasjonen og læringseffekten (Haaland, 2015) noe som også er godt forankret i LK20.

Oppsummert kan man si at selv om det har vært flere oppgraderinger av YFF-faget og fokuset har blitt utvidet til å inkludere livsmestring, utforskning av interesser og utvikling av mestringsstrategier, så er det fortsatt lite elevmedvirkning og fordypning innenfor elevenes faglige interesser. Samtidig kan samarbeidet mellom skole og bedrift bli bedre for å gi elevene mulighet til å utføre et helhetlig læringsarbeid som oppleves som yrkesrelevant.

Haaland sier at ... «Når elevene opplever at opplæringen ikke er relevant for dem, skaper det mye demotivasjon og frafall» (Haaland, 2015). Differensiering er helt nødvendig for å kunne gi elevene følelsen av at det blir relevant, nyttig eller interessant.

Det finnes to grupper av differensiering. Organisatorisk differensiering handler om å tilpasse undervisningen til de ulike elevene eller lærlingene i gruppen, for eksempel ved å sette opp ulike arbeidsstasjoner eller ved å gi ulike oppgaver avhengig av faglige forutsetninger. Intensjonen er å gi tilpasset opplæring. Organisatorisk differensiering kan i noen tilfeller føre til at elevene opplever at de er plassert i en bestemt gruppe eller nivå, noe som potensielt sett kan skape stigma eller lavere forventninger til dem. Slik sett kan man risikere at noen elever føler seg utelatt eller mindre verdsatt dersom de ikke blir plassert i den gruppen de ønsker å være i. Organisatorisk differensiering kan være krevende for lærerne å administrere og følge opp, og det kan føre til at noen elever får mindre oppmerksomhet eller ressurser enn andre (Haaland & Nilsen, 2020).

Pedagogisk differensiering handler om å tilpasse undervisningen til ulike læringsstiler og interesser, for eksempel ved å bruke ulike metoder og teknikker som passer for forskjellige elever eller lærlinger. (Haaland & Nilsen, 2020) argumenterer for at differensiering er viktig for å tilpasse opplæringen til den enkelte elev eller lærling, og at det kan bidra til økt motivasjon og læring. En ulempe med pedagogisk differensiering kan være at det kan være ressurskrevende for læreren eller kontakt ute i bedrift å tilpasse undervisningen til hver enkelt elev. Dette kan føre til at det er mindre tid til å jobbe med andre oppgaver, og kan også føre til at noen elever ikke får den oppfølgingen de trenger hvis læreren ikke klarer å tilpasse undervisningen til alle. Det kan også være en utfordring å finne en balanse mellom å tilpasse

undervisningen til elevens individuelle behov og å opprettholde et felles læringsmiljø ute i YFF.

Master i yrkespedagogikk av Kari-Anne Kverneggen og Monika Øgård viser til forskning som er knyttet til YFF og yrkesfaglærerutdanningen. Det konkluderes med at det kan være behov for en mer enhetlig tilnærming til og organisering av faget. Det er viktig å sikre at yrkesfaglærere samarbeider om yrkesdidaktisk virksomhet og læringsutbytte, og ikke bare om hvor elevene skal ha arbeidspraksis. Dette kan bidra til å forbedre elevenes læring og utdanningsresultater. Ved å undersøke hvordan elevene lærer både på skolen og under arbeidspraksis, kan man få innsikt i hvordan disse to læringskontekstene kan samarbeide og utfylle hverandre for å sikre best mulig læring og utdanningsresultater for elevene (Kverneggen & Øgård, 2019).

En mer enhetlig tilnærming til og organisering av faget kan også bidra til å forbedre samarbeidet mellom yrkesfaglærere og arbeidsgivere, og sikre at elevene får tilstrekkelig opplæring og erfaring innenfor sitt yrkesfelt. Dette kan igjen føre til bedre karrieremuligheter for elevene når de går ut i arbeidslivet. Alt i alt viser forskningen at valg av metode i forskning er viktig for å belyse ulike aspekter ved et tema, og for å kunne identifisere og løse problemer og utfordringer innenfor et gitt felt. Gjennom å undersøke elevenes læring på tvers av to læringskontekster, kan man få verdifull innsikt som kan bidra til å forbedre utdanningsresultater og jobbmuligheter for yrkesfaglige elever (Kverneggen & Øgård, 2019).

I masteroppgaven til Lars Rolf Larsen blir det diskutert hvordan elever som er utplassert i YFF kan oppleve å lære gjennom samhandling med fagarbeidere og bli introdusert for ulike håndverkstradisjoner. Det pekes på at i sosiokulturell læringsteori er kunnskap og læring sosialt og kulturelt avhengig, og at individets utvikling aldri tar slutt. Dette står i kontrast til kognitive teorier som hevder at individets intellekt er helt utviklet på et visst stadium. Elevene som er utplassert i YFF vil ha en unik mulighet til å bli kjent med ulike håndverkstradisjoner og få praktisk erfaring gjennom samhandling med fagarbeidere. Det å lære om historien til faget og yrket, og hvordan det praktiseres i dag, kan gi elevene en bredere forståelse og perspektiv på faget. Samtidig kan de få ta del i bedriftens medierte kunnskap og lære av fagarbeidernes erfaringer og ekspertise (Larsen, 2018).

I sosiokulturell læringsteori er kunnskap og læring sosialt og kulturelt avhengig. Individet utvikler og sosialiserer seg gjennom samspill med andre mennesker og artefakter i miljøet. Kultur og samfunn påvirker hvordan individet utvikler seg og tilegner seg kunnskap. Læring og utvikling skjer kontinuerlig gjennom samhandling med andre og gjennom bruk av ulike verktøy og teknologier.

I kontrast til sosiokulturell teori står kognitive teorier som hevder at individets intellekt er helt utviklet på et visst stadium. I disse teoriene er individet sentralt og læring og utvikling ses på som en individuell prosess. Individet lager sin egen virkelighetsoppfatning som tilpasses den virkelige verden (Larsen, 2018).

I sum viser denne teksten hvordan sosiokulturell læringsteori kan gi en interessant innfallsvinkel til å forstå elevenes læring og utvikling i YFF. Gjennom samhandling med fagarbeidere og medierte kunnskaper i bedriften kan elevene tilegne seg kunnskap og erfaringer som kan bidra til deres faglige utvikling og forståelse av faget og yrket (Larsen, 2018).

Larsen som de fleste andre ønsker å styrke YFF. Det vises til alt det positive som kan komme ut av YFF, men lite om hva elevene selv tenker om sin opplevelse av YFF. De ønsker seg imidlertid et bedre samspill mellom skole, bedrift og yrkeslærere.

I masteroppgaven til Geir Morten Fylling blir det referert til en studie som undersøker bedriftenes syn på yrkesfaglig fordypning (YFF) som en prøveperiode for potensielle lærlinger (Fylling, 2020). Elevene i studien gir uttrykk for at YFF gir bedriftene mulighet til å evaluere elevenes egnethet som lærlinger før de inngår lærekontrakt. De fleste elevene som blir lærlinger i bedriftene har vært utplassert fra skolen over lengre tid, og dermed har de fått en prøveperiode i bedriften før de begynner på læretiden sin.

Elevene i denne studien mener at YFF ivaretar overgangen mellom skole og læretid på en god måte, og det antydes at bedriftene ser på YFF som en nødvendig prøveperiode for å sikre en god match mellom lærling og bedrift. Studien kan dermed bidra til å styrke argumentet for YFF som et viktig tiltak for å øke kvaliteten på yrkesopplæringen (Fylling, 2020).

... «Norsk og nordisk forskning indikerer at det er utfordringer med samarbeidet mellom skole og arbeidsliv i yrkesfaglig utdanning» (Rekdah, Aas, & Ballangrud, 2022).

Manglende samarbeid kan føre til at elevene får en mindre relevant yrkesutdanning, økt frafall, og at utdanningen ikke gir arbeidslivet den nødvendige kompetansen. En artikkel

undersøker hvordan en skoleeier og en videregående skole i samme fylke velger å organisere samarbeidet mellom skole og arbeidsliv, og hva ulike samarbeidsstrukturer fører til.

Med en kvalitativ tilnærming og en case med to utdanningsnivåer analyserer artikkelen data fra informanter fra skoleeier- og skolenivå for å drøfte opplevelser av samarbeidet. ...

«Analysen viser at for å utvikle samarbeidet, må skoleeier balansere mellom ønsket om å lage samarbeidsstrukturer og skolens og arbeidslivsbedriftenes tradisjon for selvbestemmelse. Skoleeiers intensjoner om å øke samarbeidet har ført til tre formelle samarbeidsstrukturer» (Rekdah, Aas, & Ballangrud, 2022).

Ressursdisponering er et viktig element som påvirker samarbeidet mellom skole og arbeidsliv i yrkesfaglig utdanning (YFF). En spesifikk ressurs som diskuteres i denne sammenhengen er leseplikten i YFF-faget, samt antallet praksisbesøk som lærere gjennomfører. En seksjonssjef for skole uttrykker bekymring for hvordan skolene benytter årsrammen for lærerne som underviser i YFF-faget. Årsrammen definerer hvor mange undervisningstimer lærerne skal ha i ulike fag, inkludert for- og etterarbeid.

En problemstilling har vært om lærerne skal ha like mange undervisningstimer som elevene i YFF, ettersom elevene er i praksis i en arbeidslivsbedrift i de fleste av undervisningstimerne. Dette kan føre til at lærerne får mindre tid til å følge opp elevene i praksis (Rekdah, Aas, & Ballangrud, 2022). Dette kan være et problem for samarbeidet mellom skole og arbeidsliv, ettersom praksisbesøkene gir lærerne mulighet til å samarbeide og kommunisere med arbeidslivsbedriftene og lære mer om deres behov og krav. Ved å ha færre praksisbesøk kan lærerne ha mindre innsikt i arbeidslivets behov og dermed ha vanskeligere for å tilpasse undervisningen til elevenes fremtidige arbeidsliv (Rekdah, Aas, & Ballangrud, 2022).

Teorien om skoleledelse som en samhandlende aktivitet i et system med løse koblinger og meningsskaping, legger vekt på betydningen av samarbeid og kommunikasjon mellom ulike aktører i utdanningssystemet. En balanse mellom ønsket om å lage samarbeidsstrukturer og skolens og arbeidslivsbedriftenes tradisjon for selvbestemmelse er viktig for å utvikle samarbeidet mellom skole og arbeidsliv. Analysen av samarbeidsstrukturene viser at det er mulig å etablere strukturer som bidrar til økt samarbeid og oppslutning om en mer felles samarbeidspraksis, og at dette kan føre til en mer relevant og tilpasset YFF for elevene (Rekdah, Aas, & Ballangrud, 2022).

I Fafo-rapport 2022:07 utført av (Andresen & Tønder, 2022). Er det interessant å merke seg at elevene som begynte videregående skole høsten 2020, det første kullet etter fagfornyelsen innen yrkesfag, opplever seg i liten grad påvirket av denne reformen. I rapporten hevder de at grunnlag for å sammenligne undervisningen før og etter fagfornyelsen ikke er der, men det er likevel viktig å forstå hvordan elevene opplever møtet med skolen og i hvilken grad de oppfatter innholdet i undervisningen som relevant (Andresen & Tønder, 2022). Et viktig aspekt er å se på elevenes opplevelser i sammenheng med lærernes tolkning av de nye læreplanene. Det kan være interessant å undersøke om det er et samsvar mellom lærernes intensjoner med fagfornyelsen og hvordan elevene faktisk opplever undervisningen. Det er også verdt å merke seg at det ser ut til å være noen kontinuitet når det gjelder videre utdanningsvalg blant elevene, selv etter fagfornyelsen. For eksempel viser intervjuer med elever innen informasjonsteknologi og medieproduksjon samt salg, service og reiseliv at de er mer usikre på om de skal ta fagbrev. Disse elevene planlegger i større grad å gå videre til påbygg sammenlignet med elever innen bygg- og anleggsteknikk (Andresen & Tønder, 2022).

I denne rapporten undersøkes utfordringene lærere har møtt i implementeringen av yrkesdidaktikk i både etablerte og nye utdanningsprogram. En av de identifiserte problemene var mangelen på klare vg3-planer og manglende definisjoner av yrkesbetegnelser i de nye utdanningsprogrammene ved innføringen av læreplanene på vg1-nivå høsten 2020. Dette skapte ekstra vanskeligheter for lærerne når det gjaldt planlegging og tilrettelegging av Yrkesfaglig Fordypning (YFF), ettersom dette faget bygger på kompetansemålene fra vg3. Den manglende klarheten og definisjonene i læreplanene for vg3 og yrkesbetegnelsene i de nye utdanningsprogrammene skapte usikkerhet blant lærerne (Andresen & Tønder, 2022). Det gjorde det vanskelig for dem å forstå hvilken retning undervisningen skulle ta og hvordan de skulle tilpasse undervisningsoppleggene i YFF. Uten klare retningslinjer og definerte kompetansemål for vg3, kunne det være utfordrende å strukturere og integrere YFF i undervisningen på en meningsfull måte.

Disse utfordringene i implementeringsarbeidet kan ha påvirket lærernes muligheter til å gi elevene en helhetlig og sammenhengende yrkesfaglig utdanning. Uten klare mål og retningslinjer kan det være vanskelig å sikre at YFF gir elevene den nødvendige yrkeskompetansen og forberedelse for videre utdanning eller arbeidslivet. For å imøtekomme disse utfordringene er det viktig å sikre at læreplanene for vg3 og yrkesbetegnelsene i de nye utdanningsprogrammene er tydelige og klart definerte. Dette vil gi lærerne et solid grunnlag

for å planlegge og tilrettelegge YFF på en effektiv og meningsfull måte. Det er også viktig å gi lærerne nødvendig støtte og veiledning i implementeringsprosessen, slik at de kan håndtere disse utfordringene på en konstruktiv måte og sikre at elevene får en kvalitetsutdanning innen yrkesfaglige områder (Andresen & Tønder, 2022).

2.5 Feltbeskrivelse

Yrkesfaglig fordypning for de yrkesfaglige utdanningsprogrammene (YFF)

«Fastsatt som forskrift av Utdanningsdirektoratet 3.11.2020 etter delegasjon i brev av 13. september 2013 fra Kunnskapsdepartementet med hjemmel i lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova) § 3-4 første ledd» (Udir.no, 2020a). Gjelder fra 1. august 2021 og er en del av Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020 LK20 og Læreplanverket for Kunnskapsløftet samisk (LK20S). Fra 1. august 2021 oppheves forskriften som regulerer yrkesfaglig fordypning for de yrkesfaglige utdanningsprogrammene, fastsatt 21. april 2016. (Udir.no, 2020a)

For vg2 og YFF gjelder lærerplanene i henhold til LK06 fra skoleåret 2020-2021, og LK20 fra skoleåret 2021-2022 (Udir.no, 2020a).

Omfang Vg2

Tidsrammen i YFF er 253 årstimer oppgitt i 60 minutters timer (Udir.no, 2020a).

Vurdering i YFF

Opplæringsloven kapittel 3 gir generelle bestemmelser om vurdering. Skolen har ikke bare ansvar for undervisvurderingen, men også ansvarlig for å sette standpunkt karakteren, som er sluttvurderingen av YFF. Når YFF er opplæring i bedrift, må yrkesskolen tilrettelegge for samarbeider med opplæringsansvarlig i bedrift om standpunkt karakteren (Udir.no, 2020a).

Opplæring i yrkesfag før reform 1994 hadde hovedfokus på fag som var direkte tilknyttet retningen man gikk. I 1987 Grunnkurs Elektrolinje Studieretning for Håndverks- og Industrifag hvis man skulle satse på elektrofag, var to av fagene felles allmenne fag: Norsk 2t og Kroppsøving 2t. Norsktimene bar preg av elektro gjennom læring og forståelse av skjemaer. Resten av fagene var studieretningsfag. I 1987 besto grunnkurset av 35 timer pr uke, der Arbeidsteknikk var 15t, Elektroteknikk med lab-øvelser 5t, Elektronikk 1t, El-lovgivning, forskrifter og arbeidslivsorientering 1t, Tegning 1t og Matematikk 4t.

Det Norske skolesystemet innførte Reform 94 (R94) fra skoleåret 1994/1995. Reformen ga alle ungdommer som hadde fullført grunnskole fra våren 1994 rett til videregående opplæring i tre år. Elevene kunne velge mellom 13 grunnkurs. Det var utdannings- og forskningsminister fra 1990 – 1995, Gudmund Hernes som var motoren bak R94 og som ledet reformen. Grunnkurs GK ble døpt om til Vk1 etter ett år med R94, mens de påfølgende ble kalt henholdsvis Videregående kurs 1 VK1 og Videregående kurs 2 VK2 (Utdanning.no, 2022). Før R94 var fullføringsgraden lav i videregående opplæring, men noen tok flere grunnkurs.

I dagens yrkesopplæring er det en utfordring at elevene det første året på videregående skole får en generell utdanning som ikke er direkte tilpasset det lærefaget de ønsker å utdanne seg til. Dette fører til at elevene ikke får jobbe med de faktiske arbeidsoppgavene som tilhører for eksempel elektrikeryrket før de når Vg2 eller Vg3. Forskning har vist at elevenes motivasjon er avhengig av at de får medvirke til hvilke arbeidsoppgaver de ønsker å jobbe med (Hoel, Haaland, & Hansen, 2015). Ser vi på opprinnelsen til faget yrkesfaglig fordypning, finner vi bakgrunnen for hvordan faget har endret seg, spesielt etter Reform 94 (R-94). Lovverk og styringsdokumenter belyser viktigheten av tilpasset opplæring innen yrkesfag.

Før R-94 hadde yrkesopplæringen en sterk praktisk orientering, der hovedfokuset var på det som nå kalles programfag, og undervisningen ble i stor grad gjennomført i verkstedlignende lokaler. Dette skapte nærhet til yrket som det er mindre av i dag. Norsk- og engelskundervisningen hadde en tydelig yrkesrettet tilnærming, med fokus på nyttige ferdigheter som rapportering og lesing av montasjeanvisninger og datablad på engelsk. På den tiden var også flere timer satt av til arbeid i verksted eller i praktiske situasjoner. Det fantes også 100 grunnkurs å velge mellom da elevene gikk ut av ungdomsskolen.

I 1994 kom altså R-94, som ble iverksatt etter stortingsmelding 37 (Kunnskapsdepartementet, 1991). Alle elever skulle nå ha lovfestet rett til tre års videregående skole. Før dette var det et stort antall elever som verken fullførte videregående opplæring eller tok flere grunnkurs, noe som hindret dem i å videreutdanne seg i yrkesfag. Frafallet var en av hovedgrunnene til at Reform 94 ble innført, og frafallet gikk ned med ti prosent i årene som fulgte. Antall studieretninger på yrkesfag ble redusert fra 100 til 13, og undervisningen ble mer generell fordi flere studieretninger på yrkesfag fikk utspring fra samme Vg1-klasse.

Før Reform 94 var det ett grunnkurs for hver yrkesretning på yrkesfag. Fellesfagene endret nå karakter og ble timeplanfestet som egne teoretiske fag. Stortingsmelding nr. 32 (Kunnskapsdepartementet, 1999) kritiserte mangelen på yrkesretting av fellesfagene, som var meningen med Reform 94. Det ble foreslått tiltak for å oppnå et tverrfaglig samarbeid og fokus på prosjektarbeid i alle fag. Men reformen ble sterkt kritisert fra mange hold. Forsker Tom Are Trippestad var en av kritikerne. «Skolereformene på 1990-tallet var et eksperiment som i stor grad mislyktes, og gjorde tusenvis av skoleelever til prøvekaniner» (Myrhol, 2009) Trippestad mente at R-94 og L-97 medførte at Norsk skole ble til det mest udemokratiske skolesystemet blant de vestlige demokratier.

I Stortingsmelding 30 (Kunnskapsdepartementet, 2004) ble det slått fast at man ikke hadde lykket med å realisere idealet om en opplæring tilpasset hver enkelt elev. *Kultur for læring* er overskriften Kunnskapsdepartementet har gitt St.meld. nr.30

På den annen side viser norsk og internasjonal forskning at vår skole har svakheter. Forskning dokumenterer ferdighetssvikt i sentrale fag. Evalueringen av Reform 97 viser at vi ikke har lykket i å realisere idealet om en opplæring som er tilpasset hver enkelt elev. Det er store og systematiske forskjeller i læringsutbytte, og en uforholdsmessig høy andel elever tilegner seg for dårlige grunnleggende ferdigheter. Det er svak gjennomføring i videregående opplæring, og forskjellene mellom elevene skyldes blant annet sosiale ulikheter. (Kunnskapsdepartementet, 2004)

Gjennomføringsevnen til elevene var lav, og kvaliteten på kunnskapen deres var ikke god nok. Forskjellene mellom elevene skyldtes blant annet sosiale ulikheter. Meldingen viste også til PISA-undersøkelsen, som rapporterte at norske elever i for liten grad mestrer det å lære og skårer svært lavt på læringsstrategier.

... «En obligatorisk skole må gi alle elever muligheten for faglig og sosial mestring. Mestringsopplevelser nærer opp under utviklingen av et godt selvilde som igjen har grunnleggende betydning for sosial utvikling og personlig trivsel» (Regjeringen.no, 2003).

NOU 2003:16 (Regjeringen.no, 2003) slo fast at kravet om tilpasset opplæring for alle etter opplæringslovens bestemmelser skulle forsterkes (§1-2), og nåværende bestemmelser om spesialundervisning skulle utgå. Her ble det presisert at hver enkelt elev har rett til undervisning tilpasset sine forutsetninger og nivå. Modellen for fagopplæring i arbeidslivet skulle videreføres, men det skulle åpnes for større fleksibilitet i omfanget av og rekkefølgen på den opplæring som foregår i bedrift og den som foregår på skolen. (Regjeringen.no, 2003)

I utarbeidelsen av Stortingsmelding 30 (Kunnskapsdepartementet, 2004) kom det frem en revidering av læreplanene. Læreplanene for grunnopplæringen skal være basert på det helhetlige kompetansebegrepet og er forankret i opplæringsloven, læreplanens generelle del, basiskompetanse og fagkompetanse. De inneholder presise kompetansemål som beskriver hva elevene og lærlingene skal ha lært i løpet av opplæringen. En viktig del av læreplanene er også basiskompetanse, som er grunnleggende elementer som skal være gjennomgående i alle fag. For å gi rom for fordypning, bør læreplanene ha færre temaer, men disse temaene bør behandles grundigere. Det er også viktig å ha gjennomgående læreplaner for hele grunnopplæringen, og å modernisere innholdet i læreplanene for videregående opplæring som er relevant for elevene og næringslivet.

I forbindelse med innføringen av kunnskapsløftet LK06 i august 2006, ble det lagt mer vekt på tilpasset opplæring og elevenes individuelle utvikling (Udir, 2006). Hele grunnopplæringen i grunnskolen, videregående skole og voksenopplæringen blir underlagt LK06 i august 2006. Reformen førte til endringer av skolens innhold, organisasjon og struktur. Se Læringsplakaten (Udir.no, 2015).

Dette ble reflektert i den generelle delen av læreplanen og læringsplakaten som ble introdusert. Læreplanverket ble nå satt sammen av en generell del, prinsipper for opplæringen og læreplaner for de ulike fagene. Formålsparagrafen i læreplanverket formulerer verdiene som opplæringen skal realisere, og setter fokus på utviklingen av elevenes kunnskap både i utdanning og yrke, samt deres deltakelse i samfunnet for øvrig (Udir, 2006).

Læringsplakaten fra 2015 danner grunnprinsippene for skole og lærebedrift i forhold til elevenes læring. Prinsippene understreker at opplæringen skal være tilpasset den enkelte elevs forutsetninger, behov og interesser. Det skal legges til rette for læring i trygge og

inkluderende omgivelser, og elevene skal være aktivt deltakende i egen læring og utvikling (Udir, 2017).

Opplæringen skal også være relevant for elevenes liv og fremtidige arbeidsliv, og det skal legges vekt på å utvikle deres sosiale kompetanse og demokratiske verdier. I denne forskningen vil læringsplakaten være sentral i å vurdere hvor relevant og tilpasset opplæringen oppleves av elevene, og om den er i tråd med prinsippene for tilpasset opplæring (Udir, 2017).

Læringsplakaten (Kunnskapsdepartementet, 2017) beskriver flere grunnprinsipper for opplæring som danner grunnlaget for å gi alle elever og lærlinger like gode forutsetninger for å utvikle evner og talent individuelt og i samarbeid med andre. Det er viktig å stimulere lærelyst, evne til å holde ut og nysgjerrighet blant elevene og lærlingene/lærekandidatene.

Det er også viktig å stimulere dem til å utvikle egne læringsstrategier og evne til kritisk tenkning (Udir, 2017). Videre er det viktig å legge til rette for elevmedvirkning og at elevene og lærlingene/lærekandidatene kan gjøre bevisste verdivalg og valg av utdanning og arbeid. Tilpasset opplæring og varierte arbeidsmåter må også legges til rette for å møte ulike behov.

Det er viktig å stimulere, bruke og videreutvikle kompetansen til den enkelte lærer og instruktør, samt å sikre at de står frem som tydelige ledere og forbilder for barn og unge (Udir, 2017). Det fysiske og psykososiale arbeids- og læringsmiljøet er også viktig å legge til rette for, for å fremme helse, trivsel og læring. Samtidig må det legges til rette for samarbeid med hjemmet og sikre at foreldre/foresatte får medansvar i skolen. Lokalsamfunnet bør også trekkes inn i opplæringen på en meningsfylt måte for å øke relevansen og muligheten for å knytte teori og praksis tettere sammen (Udir, 2017).

Ny skolereform blir lansert av regjeringen i 2006, kunnskapsløftet (LK06). Hele grunnopplæringen i grunnskolen, videregående skole og voksenopplæringen blir underlagt LK06 i august 2006. Reformen fører til endringer av skolens innhold, organisasjon og struktur. Læringsplakaten (Udir.no, 2015)

Skolen og lærebedrifta skal:

- gi alle elevar og lærlingar/lærekandidatar like gode føresetnader for å utvikle evner og talent individuelt og i samarbeid med andre
- stimulere lærelyst, evne til å halde ut og nyfikne blant elevane og lærlingane/lærekandidatane
- stimulere elevane og lærlingane/lærekandidatane til å utvikle eigne læringsstrategiar og evne til kritisk tenking
- stimulere elevane og lærlingane/lærekandidatane i personleg utvikling og i styrking av eigen identitet, i det å utvikle etisk, sosial og kulturell kompetanse og evne til demokratiforståing og demokratisk deltaking
- leggje til rette for elevmedverknad og for at elevane og lærlingane/lærekandidatane kan gjere medvitne verdival og val av utdanning og framtidig arbeid
- fremme tilpassa opplæring og varierte arbeidsmåtar
- stimulere, bruke og vidareutvikle kompetansen til den einskilde læraren
- medverke til at lærarar og instruktørar står fram som tydelege leiarar og førebilete for barn og unge
- sikre at det fysiske og psykososiale arbeids- og læringsmiljøet fremmar helse, trivsel og læring
- leggje til rette for samarbeid med heimen og sikre at foreldre/føresette får medansvar i skolen
- leggje til rette for å trekkje inn lokalsamfunnet i opplæringa på ein meningsfylt måte (Udir.no, 2015)

LK06 endret navn til Videregående trinn 1 til 3, forkortet Vg1, Vg2, Vg3. Med LK06 kom det søkelys på den enkelte elev, der medbestemmelse, tilpasning og tilrettelagt undervisning

får et høyt prioritert mandat. Nå blir alle parter fra skoleledelse og lærere til opplæringsbedriftene stilt mere ansvarlig for elevens utvikling, og skal i større grad tilpasses det lokale behovet samfunnet har i forhold til jobbmuligheter. Viktigheten av samarbeid mellom skole og bedrift blir langt mere synlig både for elevene og bedriftene som trenger fagarbeidere.

PTF eller prosjekt til fordypning blir innført i alle yrkesfaglige studieretninger, som et nytt fordypningsfag for å sikre arbeidslivets behov for spesialisert arbeidskraft i Stortingsmelding nr.30 Kunnskapsdepartementet, 2004 (Regjeringen.no, 2004). PTF ble en kunnskapsplattform som skulle gi elevene muligheten til å prøve ut flere sider samt fordypning i faget sitt.

Det er tydelig at det er mange ulike områder som er viktige for å sikre god utdanning, og ansvaret for dette ligger ikke bare på skoleledelse og lærere, men også på opplæringsbedriftene. Dette understreker viktigheten av samarbeid mellom skole og bedrift. Faget "prosjekt til fordypning" PTF ble innført på alle yrkesfaglige studieretninger for å imøtekomme arbeidslivets behov for spesialisert arbeidskraft. Dette ble slått fast i Stortingsmelding nr. 30 (Kunnskapsdepartementet, 2004).

PTF gir elevene mulighet til å utforske ulike sider av lærefaget sitt. En politisk debatt som fulgte var at fellesfagene i videregående skole ikke var godt nok ivaretatt, og at de grunnleggende ferdighetene ikke ble tilstrekkelig utviklet. Stortingsmelding nr. 20 «På rett vei» (Kunnskapsdepartementet, 2013) fastslo at det var behov for en ny generell del av læreplanverket som skulle ha fokus på utfordringer ungdom møter i dagens samfunn, som utvikling av informasjonsteknologi, endring av sosiale former, samt ulike livssyn, tradisjoner og kulturer. Dermed kom en ny kompetansedefinisjon (Kunnskapsdepartementet, 2016).

...«Kompetanse er å tilegne seg og anvende kunnskaper og ferdigheter til å mestre utfordringer og løse oppgaver i kjente og ukjente sammenhenger og situasjoner. Kompetanse innebærer forståelse og evne til refleksjon og kritisk tenking» (Kunnskapsdepartementet, 2016).

Fra PTF til YFF: YFF-faget gir elevene mulighet til å utforske ulike sider av sitt utdanningsprogram og utvikle spesialisert kompetanse. Forskriften for faget stiller krav til hvordan undervisningen skal organiseres og gjennomføres, og det er tydeliggjort at elevene skal kunne velge arbeidsoppgaver ut fra egne interesser og fordype seg i disse enten på

skolen eller i bedrift. Det er også økt fokus på elevenes læringsstrategier og evne til refleksjon over egen læring. Dette er en viktig del av å sikre tilpasset opplæring og at elevene utvikler en helhetlig kompetanse som gjør dem i stand til å delta aktivt i samfunnet og arbeidslivet.

Det tverrpoliske landskapet i Norge var enige om at fellesfagene i den videregående skolen ikke var ivaretatt på en tilfredsstillende måte og at noe måtte gjøres. Det ble en bred enighet om at grunnleggende ferdighetene måtte løftes. Stortingsmelding nr. 20 2013 konkluderte med at det måtte utarbeides en ny generell del av læreplanverket.

Skolen skal ruste elevene med grunnleggende ferdigheter som lesing, skriving og regning. Det trenger alle for videre skolegang, men også for å mestre eget liv og for å delta i samfunnet. Men grunnopplæringen har også et videre samfunnsmandat og skal bidra til at elevene tilegner seg et bredt sett av kunnskaper og ferdigheter, og utvikler verdier og holdninger for resten av livet. For å lykkes i utdanning, arbeid og som aktive deltakere i samfunnet må elevene og lærlingene mestre mange fagfelt, og de må trenes i å samarbeide med andre, å være kreative og å tenke kritisk. Skolen skal bidra til å dyrke nysgjerrighet og lærelyst og motivere de unge til livslang læring.

(Regjeringen.no , 2013)

Stortinget vedtok en fornyelse av Kunnskapsløftet (Kunnskapsdepartementet, 2016). I denne fagfornyelsen blir det gjort en egen kompetansedefinisjon.

...«Kompetanse er å tilegne seg og anvende kunnskaper og ferdigheter til å mestre utfordringer og løse oppgaver i kjente og ukjente sammenhenger og situasjoner. Kompetanse innebærer forståelse og evne til refleksjon og kritisk tenking.» (Regjeringen.no , 2013)

PTF blir til YFF (yrkesfaglig fordypning). Det blir utarbeidet en forskrift med konkrete krav til hvordan undervisningen i YFF skal være (Udir, 2020)l Elevene skal få mulighet til medbestemmelse av arbeidsoppgaver i sitt faglige interessefelt, samt fordype seg i feltet på skole eller i bedrift.

Samtidig understreker dette også viktigheten av samarbeid mellom skole og bedrift for å sikre at elevene får relevant og praktisk erfaring som kan styrke deres kompetanse og arbeidsmuligheter etter endt utdanning (Udir, 2021). Den nye læreplanen for faget har et utvidet fokus på livsmestring, og tar nå for seg hvordan man kan håndtere motgang og vanskelige situasjoner. Det er også mer fokus på utforskning av interesser og å utvikle mestringsstrategier for å takle overganger og utfordringer knyttet til utdanning og karriere.

NOU 2016: 7(Kunnskapsdepartementet, 2016) understreker også viktigheten av karriereveiledning, spesielt som tidlig innsats i skolen. Dette viser at faget ikke bare handler om å lære praktiske ferdigheter, men også om å utvikle elevenes personlige og sosiale kompetanse (Udir, 2022b). Den nye generelle delen av læreplanverket har vært gjennom en omfattende prosess med høringsrunder og justeringer, og startskuddet for implementert i skolen kom i 2020.

En viktig del er å legge til rette for elevenes personlige utvikling og demokratisk deltakelse gjennom elevmedvirkning, og lærerne skal bidra som forbilder i dette arbeidet. Dette skal hjelpe elevene med å ta bevisste valg når det gjelder utdanning og yrkesvalg. Det overordnede målet er å bidra til at elevene blir aktive og samfunnsengasjerte borgere som kan ta ansvar for eget liv og bidra positivt til samfunnet (Udir, 2022b).

Dybdelæring er en hovedakse i YFF og derfor meget relevant for YFF-faget, og det er viktig å forstå hva det innebærer. Dybdelæring handler om å utvikle en varig forståelse av begreper, metoder og sammenhenger i fag og mellom fagområder. Det er viktig å implementere dybdelæring for å oppnå det som er beskrevet i overordnet del av læreplanen, som blant annet inkluderer at elevene skal utvikle evne til kritisk tenkning og refleksjon.

Ved å legge til rette for dybdelæring i YFF-faget kan elevene få en dypere forståelse av lærefaget sitt, dette kan også bidra til å styrke deres motivasjon og engasjement for faget (Udir, 2022a). I tillegg til økt fokus på arbeidskraft og frafall i skole og yrkesliv, er det også en økende erkjennelse av viktigheten av å utvikle bærekraftige og miljøvennlige løsninger i samfunnet. Dette gjenspeiles også i læreplanverket, der det er en økende bevissthet mot å utvikle kompetanse innen bærekraft og miljø. For å møte disse utfordringene og behovene i samfunnet, er det viktig å ha et utdanningssystem som er tilpasset og fleksibelt. Det er behov for samarbeid mellom skole og arbeidsliv for å sikre at utdanningen er relevant og gir elevene de nødvendige ferdighetene og kompetansene. Det er også behov for å utvikle og tilby ulike utdanningsveier, som yrkesfaglige utdanninger og etter- og videreutdanningsmuligheter

(Udir, 2022a) (Udir.no, 2020a). Læreplanverket er et viktig verktøy for å sikre en god utdanning for alle elever og lærlinger, og det er viktig at det fortsetter å utvikles i takt med samfunnets behov og utfordringer. Samtidig er det også viktig å ha dyktige og engasjerte lærere og instruktører som kan tilpasse undervisningen og legge til rette for elevenes læring og utvikling.

Dagens YFF ... «Gjelder fra 1. august 2021 og er en del av Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020 LK20 og Læreplanverket for Kunnskapsløftet samisk LK20S. Fra 1. august 2021 oppheves forskriften som regulerer yrkesfaglig fordypning for de yrkesfaglige utdanningsprogrammene, fastsatt 21. april 2016.» (Udir.no, 2020a)

2.6 Næringslivet og politiske ytringer om YFF

En NHO-undersøkelse viser at unge i dag er mest bekymret for egen økonomi og jobbmuligheter, mens bekymringen for klimaendringene har blitt mindre. Dette kan tyde på at de unge er mer opptatt av å sikre sin egen fremtid i arbeidsmarkedet og sørge for økonomisk stabilitet enn å bekymre seg for globale problemer som klimaendringer (Piene, 2023).

Undersøkelsen kan også indikere at de unge har tillit til at samfunnet vil takle klimautfordringene på en tilfredsstillende måte, og at de derfor kan fokusere mer på sin egen økonomi og karriere (Piene, 2023). Det er likevel viktig å huske at klimautfordringene fortsatt er en stor global bekymring, og at det er viktig å finne en balanse mellom å ta vare på egen økonomi og å bidra til en bærekraftig fremtid for alle.

NHO-sjef Ole Erik Almlid uttrykker bekymring over NHO-undersøkelsens resultater som viser at mange unge er bekymret over jobbmuligheter. Han mener undersøkelsen er et kraftig varsko og peker på at det er alvorlig at for mange unge står utenfor arbeidslivet. Han understreker at tallene er sterke og gjør inntrykk.

Almlid viser til at det er viktig å arbeide for å skape flere jobber og øke kompetansen i arbeidsstyrken for å møte fremtidens arbeidsmarked (Piene, 2023). NHOs Kompetansebarometer indikerer at over 60 prosent av bedriftene i Norge har behov for fagutdannede arbeidstakere. Samtidig viser SSBs framskrivinger at det vil være en stor mangel på fagarbeidere i norsk arbeidsliv i tiden som kommer. Per i dag er det kun rundt 40 000 lærekontrakter, hvorav over halvparten er i NHO-bedrifter.

Dette gir NHO et tydelig mandat til å satse på yrkesfagene og bidra til å øke antall lærlingplasser, slik at flere unge kan få nødvendig utdanning og tilgang til arbeidslivet (NHO, 2023). Alt tyder på at YFF blir mer og mer viktig for at enda flere elever velger å fortsette. Derfor bør YFF styrkes. Mange unge er usikker på sin fremtid samtidig som næringslivet skriker etter flere fagfolk. Fafo-rapporten Fagarbeideres og fagopplærings betydning for innovasjon (2018) viser at fagarbeidere bidrar betydelig til innovasjon i bedriftene.

En av årsakene til dette er den norske fagopplæringsmodellen, der en vesentlig del av opplæringen skjer i en produksjonsbedrift. Dette gir elevene erfaring med reell produksjon og stimulerer til selvstendighet og utvikling av forbedringsprosesser. Fagarbeiderne skal også planlegge, gjennomføre og vurdere sitt arbeid fortløpende i henhold til læreplanene. Disse prinsippene legger til rette for en kultur med kontinuerlig forbedring, og fagarbeidere blir dermed en viktig drivkraft for innovasjon i bedriftene (NHO, 2023).

... «YFF er avgjørende for utdanningen av kulde- og ventilasjonsteknikere» (Rønning, 2022).

Yrkesfaglig fordypning (YFF) er en viktig mulighet for elevene til å fordype seg i yrkesfaget de interesserer seg for. Dette gir også en viktig mulighet for å sikre overgangen fra skole til læreplan. Bransjen har vært bekymret for redusert omfang til kuldeundervisning ut fra årstimetallet og kompetansemålene i læreplanen på Vg2. Her kan YFF være en joker i ermet, da skolen kan ta i bruk 253 timer i YFF for å sikre at elevene får den nødvendige teorien innenfor kulde eller ventilasjon fra læreplanmålene i Vg3.

YFF gir også elevene muligheten til å jobbe med praktiske oppgaver og utforske yrket de ønsker å utdanne seg innenfor. Dette kan stimulere til selvstendighet og utvikling av prosesser, noe som kan bidra til økt innovasjon i bransjen på sikt (Rønning, 2022).

Samarbeid mellom skole og bedrift er viktig for å sikre at elevene får en helhetlig og relevant yrkesopplæring. Skolen kan gi elevene teoretisk kunnskap, mens bedriftene kan gi praktisk erfaring og kompetanse. Derfor er det avgjørende at skolen og bedriften samarbeider om opplæringen. For å formalisere samarbeidet mellom skolen og lærebedriftene, bør skolen utarbeide samarbeidsavtaler med hver enkelt bedrift. I disse avtalene bør det avklares hva som forventes av begge parter i opplæringen, og hvordan samarbeidet skal foregå (Rønning, 2022).

Avtalen kan for eksempel omhandle temaer som ansvarsfordeling, opplæringsplaner, kompetansemål og evaluering av opplæringen. Ved å formalisere samarbeidet mellom skole og bedrift, kan man sikre at elevene får en helhetlig opplæring som er relevant for

arbeidslivet. Det kan også bidra til å styrke samarbeidet mellom skole og bedrift, og til å øke interessen for yrkesfaglige utdanninger (Rønning, 2022).

Det bør allerede på Vg1 arbeides aktivt med formidling til læreplasser. Dette fordrer tett dialog mellom skole og bedrift allerede fra første stund i opplæringsløpet. Dersom bedriften din kan bidra med YFF så ta kontakt med avdelingsleder elektro på den aktuelle skolen eller oss, avslutter Rønning. (Rønning, 2022)

Der YFF fungerer er YFF et veldig godt verktøy for å finne riktige lærlinger for bedriften ifølge Hanne Flostrand (Flostrand, 2018).

- Vi tar inn alt fra en til tre praksiselever i året. Antallet kan variere avhengig av hvor mange vi har fysisk plass til, samt kapasitet til å følge opp. Denne uken starter en ny praksiselev hos oss. Hun kom til Norge fra Syria for tre år siden. Om det går godt, vil vi kunne tilby henne lærlingplass fra neste høst, forteller underdirektør for økonomi og virksomhetsstyring i Statsbygg, Hanne Flostrand. (Flostrand, 2018)

Rekruttering av lærlinger via praksis er en lavterskelordning som gir virksomheter en alternativ vei til å ansette lærlinger for Statsbygg. Denne ordningen er spesielt gunstig for virksomheter som ikke har hatt lærlinger tidligere, da det kan være vanskelig å komme i gang med en tradisjonell lærlingeordning (Flostrand, 2018).

Med praksisordningen får virksomheter muligheten til å la ungdommer prøve seg i en relevant arbeidssituasjon og skaffe seg praktisk erfaring, samtidig som virksomheten får muligheten til å vurdere lærlingenes ferdigheter og potensiale. Dette kan være en god måte å finne og ansette motiverte og talentfulle lærlinger på (Flostrand, 2018).

Selv for virksomheter som allerede har en lærling, kan praksisordningen være en alternativ rekrutteringsvei. Dersom virksomheten planlegger å ansette flere lærlinger til neste år, kan de benytte praksisordningen for å skaffe seg et større utvalg av kandidater å velge mellom. Samlet sett kan praksisordningen være en effektiv måte for virksomheter å rekruttere

lærlinger på, samtidig som det gir ungdommer en mulighet til å skaffe seg praktisk erfaring og vurdering av egen kompetanse (Flostrand, 2018).

Dette viser hvor viktig YFF er hvis man forvalter det på et høyt nivå. Ifølge Flostrand startet de med praksiselever i 2015 da de fikk fysisk plass til dem i tillegg til de to lærlingene de allerede hadde. Dette var en måte for bedriften å gi flere unge mennesker en mulighet til å lære og utvikle seg innenfor yrkesfagene. Praksiselevne fikk en innføring i bedriftens rutiner og arbeidsoppgaver, og kunne bidra med sin arbeidskraft samtidig som de lærte. For bedriften var dette en lavterskel måte å rekruttere og gi unge mennesker en mulighet til å prøve seg i yrket. Flostrand ser på praksiselever som en positiv tilvekst i bedriften, og er fornøyd med å kunne gi unge mennesker en mulighet til å lære og utvikle seg (Flostrand, 2018).

Yrkesfaglig fordypning (YFF) er en ordning som gir elever på videregående skole muligheten til å få erfaring og innsikt i arbeidslivet gjennom et kortere arbeidsbasert opplæringsprogram. Virksomheten kan ta inn en elev i YFF selv om man ikke har planer om å ansette lærling. Hovedmålet med YFF er å introdusere elevene for arbeidslivet, gi dem innsikt i arbeidsoppgaver og rutiner, og samtidig gi dem et godt grunnlag for å velge lærefag (Flostrand, 2018).

Gjennom YFF får elevene prøve seg i en yrkesrettet virksomhet og utføre relevante oppgaver under veiledning fra fagpersonell. Dette gir elevene en mulighet til å se hva et yrke innebærer i praksis, og gjør dem mer rustet til å ta en beslutning om videre yrkesvalg. I tillegg gir YFF en mulighet til å knytte kontakter og bygge nettverk som kan være til nytte i fremtidige jobbsøkningsprosesser. For noen elever kan YFF være avgjørende for å opprettholde motivasjonen og fullføre videregående utdanning. Gjennom å få erfaring i arbeidslivet, kan elevene se en tydelig sammenheng mellom det de lærer på skolen og hva som forventes av dem i arbeidslivet.

YFF kan også gi elevene en opplevelse av mestring og økt selvtillit som kan være avgjørende for videre utdanning og karriere. Men det finnes flere som mener at YFF kun fungerer for noen få. Og en stor grunn er at det blir en salderingspost. Nestleder i Utdanningsforbundet Terje Skyvulstad mener ... «Faget yrkesfaglig fordypning må styrkes» (Skyvulstad, 2022).

I 2006 ble faget yrkesfaglig fordypning (YFF) introdusert med det formål å knytte sterkere bånd mellom opplæring i skolen og den virkelige verden i arbeidslivet for elevene på

yrkesfag. YFF står for ca. 20 prosent av opplæringstiden elevene blir undervist i skolen på de to første årene (Skyvulstad, 2022).

Det høye omfanget og målsetningene til faget gjør det klart at det er av stor betydning å lykkes med undervisningen i YFF. YFF kan gi realistiske arbeidssituasjoner, samt at den enkelte elev kan bli godt kjent med bedriften. Det er spesielt viktig for elever som står svakt og som ikke får læreplass ut fra vitnemålet, men som kan ha andre gode egenskaper. Derfor er det avgjørende at lærere er til stede når elevene er ute i bedriftene, og at undervisningsutstyret er oppdatert og relevant for dagens teknologiske utvikling (Skyvulstad, 2022).

Kutt i budsjettene til driftsmidler, har ført til at flere skoler har måttet redusere ressursene til YFF, noe som kan få alvorlige konsekvenser for elevenes utvikling og fremtidige karrieremuligheter (Skyvulstad, 2022). Selv om faget YFF ble introdusert i 2006 for å knytte sterkere bånd mellom opplæring i skole og arbeidsliv, ser man at faget mange steder ikke prioriteres. Tvert imot kan det se ut som faget brukes som en økonomisk salderingspost i yrkesfagene, med redusert undervisningstid og færre lærerressurser. Dette er bekymringsfullt da faget utgjør over 20 prosent av den totale opplæringstiden til elevene i løpet av de to årene det foregår i skolen. Det er derfor viktig å lykkes med målsettingene og omfanget av faget (Skyvulstad, 2022). ... «Det etterlyses politisk styring for å endre praksisen med å redusere timer og lærerressurser i YFF» (Skyvulstad, 2022). Dette er en nødvendig endring for å sikre at elevene får den nødvendige opplæringen og undervisningen i faget. Det er viktig å sørge for at elevene får den erfaringen og kunnskapen de trenger for å lykkes i arbeidslivet. Derfor er det avgjørende at YFF blir prioritert og at det settes av tilstrekkelige ressurser til faget. Det er krevende å forstå at situasjonen kan være slik i YFF når man tar alle retningslinjene i LK20 i betraktning. I faget YFF tilbringer de fleste elevene omtrent 85% av opplæringstiden i bedrift, og dermed er kvaliteten på denne delen av opplæringen avgjørende for den totale læringsopplevelsen (Skyvulstad, 2022).

Faglæreren har en nøkkelrolle i å veilede elevene i å utvikle de faglige ferdighetene som kreves i yrket, og det er derfor viktig at faglæreren har god kjennskap til yrkespraksis og kan formidle dette til elevene. Samtidig er bedriftene avhengige av å forstå læreplanmålene og elevenes ferdigheter og forutsetninger for å kunne tilpasse opplæringen på en god måte. Dette krever et tett samarbeid med faglæreren for å sikre at elevene får den nødvendige opplæringen og veiledningen. Til tross for at det har vært gjort evalueringer av faget siden 2012, viser disse evalueringene at det fortsatt er store forskjeller i graden av måloppnåelse

blant elevene (Skyvulstad, 2022). Dette understreker viktigheten av et tett samarbeid mellom faglærere og bedrifter for å sikre at elevene får den beste opplæringen og veiledningen som er nødvendig for å lykkes i yrket. Denne tankegangen kan imidlertid føre til at lærerne i faget ikke har mulighet til å følge opp elevene godt nok mens de er ute i bedrift. Dette kan igjen resultere i at elevene ikke får den veiledningen og støtten de trenger for å oppnå målene i faget.

Når det gjelder samarbeidet mellom skolen og bedriftene, kan det være at det ikke er tilstrekkelig kommunikasjon og samarbeid mellom de to partene (Skyvulstad, 2022). Dette kan føre til at læreplanmålene ikke blir tilstrekkelig forstått eller tatt hensyn til i bedriftene, og at elevene dermed ikke får den tilpassede opplæringen de trenger. For å redusere forskjellene i måloppnåelse i faget, er det derfor viktig å prioritere ressurser til lærere i faget og legge til rette for tett samarbeid mellom skoler og bedrifter. Dette vil bidra til bedre oppfølging og støtte og at bedriftene får kunnskap og forståelse for hvordan opplæringen best kan tilpasses elevenes ferdigheter og forutsetninger (Skyvulstad, 2022).

Det er bekymringsfullt at praksisen med å redusere lærerressurser i YFF og andre fag fortsetter, til tross for at det går utover elevenes opplæring. Det er særlig alvorlig at innsparingen er lagt inn i skolenes budsjetter, slik at skolene settes i en tvangssituasjon. Dette fører til at mange elever ikke får den oppfølgingen og støtten de trenger når de er ute i bedrift, og at lærerne ikke får muligheten til å samarbeide med ansatte i bedriftene for å tilpasse opplæringen til elevenes behov (Skyvulstad, 2022).

Det er også urovekkende at tilsynsmyndighetene ikke har klart å stanse denne praksisen, til tross for at evalueringer har vist at det er store forskjeller i måloppnåelse og at mange elever sliter med å oppnå læreplanmålene (Skyvulstad, 2022). Det er viktig at det blir gjort mer for å sikre at elevene får en god og tilpasset opplæring, og at lærerne får de ressursene de trenger for å følge opp elevene og samarbeide med ansatte i bedriftene.

... «Fagforeninger samler troppene mot kutt i yrkesfag. Faget yrkesfaglig fordypning (YFF) rammes hardt av Vestland fylkeskommunes budsjettkutt. Nå skal det legges press på politikerne» (Borge, 2021).

Storli skrev nylig en debattartikkel om konsekvensene av Vestland fylkeskommunes kutt i budsjettrammen til opplæringssektoren. Kuttene går særlig ut over yrkesfagene, og dette står i sterk kontrast til Stortingets nylige beslutning om å prioritere nettopp disse. Artikkelen har blitt publisert i flere aviser, blant annet BA, Byggmesteren og Fri Fagbevegelse. Storlis

advarsel resonnerte med lærere ved Årstad videregående skole, som var vertskap da Skolenes landsforbund, Fellesforbundet, EL og IT-forbundet og LO Bergen møttes for å diskutere situasjonen for yrkesfagene i fylket. To sentrale arbeiderpartipolitikere deltok også på møtet. Lederen for Skolenes landsforbund, Mette Johnsen Walker, er sikker på at møtet var starten på et samarbeid for å drive mer lobbyvirksomhet for yrkesfagene (Borge, 2021).

Målet med YFF er å gi elevene undervisning i bedrifter for å oppleve reelle arbeidssituasjoner og få kontakt med mulige lærebedrifter. Atle Rasmussen, lederen for Elektroarbeidernes Fagforening i Vestland, mener at faget er svært viktig for at så mange som mulig skal få lære plass. YFF er spesielt viktig for elever som sliter mest, ifølge Rasmussen. Disse elevene får ikke lære plass basert på karakterer, men kan ha andre gode egenskaper. Derfor er de helt avhengige av kontakt med bedrifter for å få vist hva de kan (Borge, 2021).

... «Arne Roar Lier ved OsloMet skrev en doktorgradsavhandling om faget i 2017, og han mener det er helt avgjørende at læreren er til stede når elevene er ute i bedriftene.» (Borge, 2021)

Imidlertid har budsjettkuttene i Vestlandet ført til at flere skoler kutter i lærernes tid til faget. Eivind Storli sier at YFF er et av de aller viktigste fagene, da det gir god kontakt med arbeidslivet og gjør elevene tryggere på hva de går til. Bedriftene får ikke betalt for å ta imot elevene, og nå som alt ansvaret for elevenes læring i bedriftene legges på bedriftene, frykter Storli at det blir vanskeligere å finne plasser for elevene i bedriftene (Borge, 2021).

Flere yrkesfag rammes av kutt i budsjettene til driftsmidler, og det fører til at utdanningsinstitusjonene har utdatert undervisningsutstyr. Faglærere i elektro- og datateknologi, Trond Valklev, og faglærer i kjøretøy, Ronny Marthinsen, ved Årstad videregående skole viste fram utstyret elevene bruker for å «mekke og skru» under møtet. Det meste av utstyret var allerede utdatert, og lærerne hadde håpet på å skaffe mer moderne utstyr i takt med de nye læreplanene og teknologien. Men skolen har kuttet budsjettet for driftsmidler med 50 prosent og kan nå kun kjøpe inn det aller viktigste. Det pekes på at situasjonen med utdatert utstyr kan gå ut over elevenes mulighet til å lære, og det kan også påvirke deres fremtidige jobbmuligheter. Dette vil også føre med seg at elevene ikke er klare for å gi et godt inntrykk i YFF (Borge, 2021). Det er ingen tvil om at ressurser, fasiliteter og utstyr er viktig for en praktisk tilnærming i videregående skole. Det er krevende å forberede elevene for YFF når elektro ikke har nok plass etter normkravene for å undervise på en meningsfull måte, noe som er tilfelle på flere av landets videregående skoler.

«Et varsel fra elektro, Hvis man skal bli en dyktig fagarbeider, trenger man god plass. Mens elever på teoretiske linjer enkelt sagt klarer seg med en pult og en PC, har yrkesfagelevene et helt annet plassbehov. Det er derfor urovekkende å høre tilbakemeldinger fra lærere rundt om i landet at de sliter med å få plass til å gjennomføre undervisningen elevene har krav på. Ikke i gamle, slitte skolebygg klare for skraphaugen. Men i topp moderne nybygg som til sammen har kostet samfunnet flere milliarder kroner. Ekstra sterkt blir det når elektro-læreren vi har snakket med på Polarsirkelen rett ut sier at dette er det verste skoleåret han har hatt. Rett og slett fordi han ikke får gitt elevene undervisningen de skal ha, skriver Wenche Helene Schjønberg i fagbladet Yrke (Schjønberg, 2020)»

Elektrofaglærere på Kuben videregående skole i Oslo, Polarsirkelen i Mo i Rana og Bergen maritime videregående skole opplever plassmangel i sine nye moderne skolebygg. Til tross for at de forsøkte å varsle om dette i planleggingsfasen, ble det ikke tatt hensyn til den standardiserte arealmodellen til Fylkeskommunalt eiendomsforum (FEF), som drives av fylkeskommunene for å gi råd om byggingen av nye skolebygg, dette er meget skadelig for YFF. (Schjønberg, 2020)

Denne situasjonen oppleves som ekstra bitter fordi den kunne vært unngått. Elektrofaglærere opplever at de rett og slett ikke får tilstrekkelig plass til undervisning og arbeid, noe som påvirker kvaliteten på elevenes opplæring. Dette viser at det er viktig å lytte til lærernes behov og tilbakemeldinger i planleggingen og byggingen av skolebygg for å sikre optimale arbeidsforhold og læremiljøer for elevene. (Schjønberg, 2020)

Også LO forstår utfordringen for YFF under slike forhold. Are Solli, forbundssekretær i LO-forbundet El og IT, uttrykker bekymring for mangel på plass i elektrofag på videregående skoler. Ifølge Solli har både lærere og arbeidsgivere meldt tilbake om problemet.

LO-forbundet representerer mange lærlinger og fagfolk som kommer fra elektrofaget, og arbeidsgivere er bekymret for kvaliteten på enkelte lærlinger som kommer ut i arbeidslivet på grunn av manglende praktisk øvelse i skolen (Schjønberg, 2020).

Solli understreker at dette er et stort problem, da lærlinger som ikke får øvd praktisk yrkesutøvelse allerede stiller med et handikap når de kommer ut i bedriften. Han påpeker at det er uakseptabelt hvis elever ikke får lært seg å bruke verktøy og utstyr på grunn av mangel på plass og ressurser i skolen. Dette kan føre til at de ikke har tilstrekkelige ferdigheter når de går ut i arbeidslivet, noe som er skadelig for både elevene og hele arbeidslivet (Schjønberg, 2020).

Kuben videregående skole i Oslo er en moderne utstillingsskole med stor satsing på yrkesfag. Skolen er bygget med åpne fellesarealer og imponerende arkitektur, men elektrofaglærer James Fox er ikke fornøyd med skolens fasiliteter. Han påpeker at skolen har for lite plass til å drive praktisk opplæring på elektrofaget. Kuben følger en standardisert arealmodell fra Fylkeskommunalt eiendomsforum (FEF), men dette er ifølge Fox likevel ikke tilfredsstillende. YFF skal egentlig skje i bedriftene, men dette er ikke alltid mulig hvis elevene ikke har lært grunnleggende verktøybruk og ferdigheter. Skolen har derfor måttet bygge verksteder for elektrofagelever, noe som har vært kostbart og påvirket skolens driftsbudsjett. Til tross for Kubens imponerende utseende og ambisiøse satsing på yrkesfag, er det klart at det fortsatt er store utfordringer med å gi elevene tilstrekkelig praktisk opplæring og plass til å øve på yrkesfaglige ferdigheter (Schjønberg, 2020).

... «Fox er ikke imponert over FEF modellen, som altså brukes i planleggingen av skolebygg i hele landet.» (Schjønberg, 2020) Fagerli er en elektrofag-lærer ved Polarsirkelen videregående skole som åpnet høsten 2019. Skolen ble til etter at tre skoler ble slått sammen, og bygget hadde en prislapp på over 600 millioner kroner. Til tross for dette mener Fagerli at elevene får dårligere undervisning enn før, da han ikke har de nødvendige lokalene til å gjøre jobben sin. Fagerli sier at han og andre forsøkte å melde fra om plassbehovet under planleggingsprosessen, men skissene de så inneholdt ikke nok plass til elektrofag (Schjønberg, 2020).

Dessverre var det umulig å bli hørt i planleggingsprosessen, sier han. Fagerli og Faglig råd for elektrofag besøkte andre skoler og skrev et brev til Utdanningsdirektoratet, men ble bedt om å sende brevet til Fylkeskommunalt eiendomsforum i stedet. De sendte brevet i 2015, men har ennå ikke mottatt svar. Fagerli sier at han og andre elektrofag-lærere trenger flere

lokaler eller må få tilgang til industri for å gi elevene den undervisningen de trenger. Til tross for skolens moderne og dyre nybygg, mener Fagerli at det er viktigere å ha riktige fasiliteter for å gi elevene en god utdanning (Schjønberg, 2020). Norsk Industri, en NHO-organisasjon, deler bekymringene til yrkesfaglærerne når det gjelder bygging av nye skolebygg. De påpeker at det blir bygget for små undervisningslokaler med begrenset fleksibilitet. Selv om de har forståelse for at Forening for eiendomsavdelinger i fylkeskommunene har utviklet en FEF-modell for dimensjonering av arealer for prosjektering av nye skolebygg, er det bekymringsfullt hvis utfallet av modellen resulterer i at undervisningslokalene for den praktiske undervisningen blir for små og ikke oppfyller tilfredsstillende krav til undervisning. ... «Tone Belsby i Norsk Industri, må helse, miljø og sikkerhet være i førerretet, slik at det er mulig å oppfylle læreplanmålene på en praktisk og forsvarlig måte i undervisningslokalene» (Schjønberg, 2020).

Belsby viser også til at Norsk Industri har tatt til orde for at det bør være et minimumsnivå på undervisningsutstyr innen yrkesfag. Læreplangruppene som nå jobber med nye læreplaner for vg2 og vg3, har fått i oppdrag å foreslå en bransjestandard. (Schjønberg, 2020)

LO representant Are Solli har uttalt at det er en stor utfordring for elektrofagene når det kommer til plass på skoler. Etter å ha besøkt flere skoler og diskutert med lærere, har de fått presentert FEF-modellen, som viser seg å være en utfordring for elektrofagene. Elektro-lærerne har gitt tilbakemeldinger om at de får for lite plass, mens det er store og åpne arealer på skolen. Solli mener at det bør gjøres en revisjon av FEF-modellen for å se om det er noen svakheter i den når det kommer til elektrofag. Hvis det er unøyaktigheter, må modellen revideres (Schjønberg, 2020).

Lærerne må også involveres tidligere i prosessen, slik at de ikke kommer inn etter at arkitekten allerede har tegnet bygget. Solli mener dette er for sent. Solli forteller også at han har besøkt flere skoler, fra Østfold til Nordland, der han har fått tilbakemeldinger om plassmangel. På noen skoler har han sett at det er store og åpne arealer, men lærerne klager likevel på for små klasserom. Det virker som en motsetning, ifølge Solli. (Schjønberg, 2020)

Det er en stor utfordring at skolebygningene er så upraktiske at de ikke klarer å gi den opplæringen som kreves. Etter at nye læreplaner har blitt innført, er det nødvendig med mer utstyr og mer plass på skolene. Det vil bli mer teknologi og utstyr som skolene ikke har i dag, for eksempel store kjøleanlegg. FEF-modellen er ikke oppdatert i henhold til de nye læreplanene, og det kan føre til behov for mer plass på skolene (Schjønberg, 2020).

Ifølge Solli er det mest sannsynlig at FEF-modellen er for gammel og trenger en revisjon. Selv om Solli mener at det er fornuftig å ha en modell for å bygge effektivt, må den ikke overstyre lærernes innspill. Det er viktig at lærerne involveres tidlig i byggeprosessen for å unngå plassmangel og upraktiske løsninger. Solli avslutter med en oppfordring om å skrote FEF-modellen hvis den ikke er god nok. Dette er skolebygg som skal stå for generasjoners opplæring i teknologiske fag som elektrofag, der utviklingen i samfunnet går svært raskt. Dette medfører stadige behov for mer verktøy og mer plass. Eleven blir skadelidende når hen ikke har mulighet for å øve på hva som venter i YFF ute i næringslivet (Schjønberg, 2020).

... «Faget yrkesfaglig fordypning fungerer ikke etter hensikten» (Jambak, 2022)

Thom Jambak er sentralstyremedlem i Utdanningsforbundet. Han poengterer at selv om politikerne har sagt de vil satse på yrkesfagene de to siste tiårene, har det vokst frem en ukultur som truer yrkesfagene innenfra. Faget yrkesfaglig fordypning blir nedprioritert, og dette påvirker elevenes læringsutbytte og motivasjon negativt. For å virkelig styrke yrkesfagene og sikre at elevene fullfører og består, må politikerne sørge for at faget yrkesfaglig fordypning får en overhaling og blir prioritert på lik linje med andre fag. Faget er selve motoren i yrkesfagene og må fungere skikkelig for å sikre en god utdanning for elevene. Prinsippet med YFF-faget er jo å gi yrkesfagelevne en mulighet til å utforske sine yrkesinteresser og fordype seg i faget på en mer praktisk og relevant måte. Dette skulle også gi elevene muligheten til å prøve ut ulike yrker og samtidig knytte bånd mellom skolen og yrkeslivet (Jambak, 2022).

Opplæringen i faget skulle i stor grad foregå mens elevene var utplassert i en bedrift, slik at de fikk erfaringer fra arbeidslivet og kunne få en mer helhetlig forståelse av yrkesfaget. Dette skulle også bidra til å forberede elevene på overgangen fra skole til arbeidsliv og øke sjansene for å få en læreplass etter endt skolegang. Imidlertid har det vært utfordringer med å implementere YFF-faget på en måte som gir optimal læring for elevene og det har vært kritikk om at faget blir nedprioritert. Det er derfor behov for en oppgradering av faget og en

større satsing på yrkesfaglig opplæring generelt. YFF gir flere fordeler for både skolen, bedriftene og elevene (Jambak, 2022).

Skolens faglærere får muligheten til å holde seg oppdatert på utviklingen i fagene de underviser i, mens bedriftene får muligheten til å ta del i opplæringen av fremtidige arbeidstakere og få kjennskap til hva som skjer i skolen. For elevene gir faget mulighet til å fordype seg faglig i tråd med egne interesser og prøve ut fremtidige yrker. Det gir dem også en mulighet til å knytte kontakter som kan være viktige når de skal skaffe seg læreplass.

... «Så lenge YFF ikke fungerer, vil heller ikke yrkesfagopplæringen fungere» (Jambak, 2022).

Situasjonen der faglærere ikke kan følge opp elevene i praksisperioder er et brudd på intensjonene i opplæringsloven og i faget YFF, ifølge Utdanningsforbundet. Hovedansvaret for denne utviklingen ligger hos skoler og fylkeskommuner som har det juridiske ansvaret for å sikre at elevene kan følges opp av faglærere gjennom hele opplæringen. Dette er viktig for å sikre at elevene får en helhetlig og relevant yrkesopplæring LK20 (Udir, 2022a).

Regjeringen har et ansvar for å sikre at yrkesfagene styrkes og at elevene får en god opplæring. YFF er en viktig del av dette, og det er avgjørende at regjeringen tar ansvar for å sikre at YFF fungerer som det skal. Tidligere regjeringer har bidratt til problemene, men den rødgrønne regjeringen under kunnskapsminister Tonje Brennans ledelse har nå mulighet til å rydde opp (Jambak, 2022). Hvis de virkelig mener alvor med å satse på yrkesfagene og sikre at elevene får en god opplæring, bør de prioritere YFF og sørge for at faget får den overhalingen det trenger (Jambak, 2022).

Skolene og fylkeskommunene må også få klare insentiver til å prioritere YFF og sørge for at elevene får tilstrekkelig med praksisperioder og oppfølging fra faglærere. Videre må det satses på å rekruttere flere kvalifiserte faglærere og sikre at de har tilstrekkelig med kompetanse og ressurser til å undervise i faget. Det er også viktig å fortsette samarbeidet mellom skoler og bedrifter, og legge til rette for at flere bedrifter kan ta imot lærlinger og tilby yrkespraksis for elever i YFF (Jambak, 2022). På denne måten kan vi sikre en bedre yrkesfagopplæring og sørge for at elevene får den kompetansen og erfaringen de trenger for å lykkes i arbeidslivet.

Utdanningsforbundet understreker at det er viktig å ta tak i problemene med YFF og yrkesfagene generelt. De mener at det krever både forståelse for yrkesfagene og politisk vilje til å finne løsninger på problemene. Forbundet vil gjerne diskutere konkrete løsninger, men

påpeker at det er regjeringens ansvar å sørge for tilstrekkelige ressurser og endre regelverket for opplæringen, slik at elevene får nødvendig oppfølging fra faglærere i hele opplæringen i faget. Dermed ber de kunnskapsminister Tonje Brenna og regjeringen om å ta tak i problemene og finne løsninger for å styrke yrkesfagene og YFF (Jambak, 2022).

2.7 Styringsdokumenter

Opplæringsloven er det primære juridiske dokumentet for grunnskole, videregående opplæring og lærebedrift. Loven sier at formålet med skole- og bedriftsutdanning er å jobbe med og forstå familier, åpne dører til verden og fremtiden, samt gi elevene historisk og kulturell innsikt og forankring. Det skal legges vekt på forståelse for demokrati, solidaritet, likeverd, likestilling og innsikt i kristne samt humanistiske verdier. (Opplæringslova, 2021) (Udir, 2022b).

Yrkesfagelever ved de videregående skolene som er med i min forskning i YFF utgjør et mangfold av nasjonaliteter og interesser både faglig og sosialt. Skolene som har vært med i undersøkelsen ser ut til å ha gode rutiner og systemer for å koble sosial og faglig læring i arbeid med yrkesfagelever og lærere. Jamfør Opplæringsloven er det viktig for institusjonene å ha søkelys på hvordan de best kan forberede yrkesfagelevne på deres fremtidige jobber, i en tid med ulike utfordringer som menneskeheten står ovenfor. Yrkesfagelevne vil være viktige faktorer og sentrale bidragsytere i det grønne skifte. Derfor er viktig å kommunisere hvilke forventninger og krav samfunnet vil ha til disse elevene som fremtidige yrkesutøvere og i livet ellers.

I presentasjon av Fagfornyelsen samt læreplaner i yrkesfag ... «Høye ambisjoner for læreplaner for fag» (Udir, 2020, s. 4) leser vi tydelig at læringsstrategier, teknologi, kreativitet og innovasjon- og entreprenørskapskompetanse er viktige satsingsfelt. Udir mener dette er nødvendig for at yrkesfagselvene skal bygge seg opp kunnskap for raske endringer og krav fra samfunnet. Dette trådte i kraft på vg2 og i YFF fra våren 2021.

... «I satsing på kunnskap, forskning og innovasjon foreslår regjeringa blant anna å styrke arbeidet med tidleg innsats i grunnskolen, og å styrke løyvingane til forskning, lærarutdanning, fagskolar og yrkesfag.» (Kunnskapsdepartementet, 2016) (Stortingsmelding, 2016). Det kommer tydelig frem hva samfunnet krever av en fremtidig yrkesutøver innen teknologiske

fag. Det er heller ingen tvil om videregående opplærings samfunnsoppdrag, men det kommer kanskje enda bedre frem i Overordnet del, som legger grunnlaget og beskriver pedagogisk praksis i hele grunnopplæringen. Dette danner også grunnlaget for retningslinjene for samarbeid mellom bedrift, videregående skole, yrkeselev og hjem (Udir, 2022b).

2.7.1 LK20

Opplæringens verdigrunnlag i overordnet del LK20

... «Skolen skal bygge sin praksis på verdiene i opplæringslovens formålsparagraf» (Udir, 2022b).

Formålsparagrafen viser de verdiene som forener Norge som samfunn. Verdier som er grunnlaget for vårt demokrati og som danner grunnlaget på hvordan vi bør jobbe sammen gjennom en ukjent og krevende omstillingstid. Våre verdier er basert på kristen, menneskelig arv og tradisjoner, som skal komme til uttrykk uavhengig av religioner og livssyn, og som er forankret i menneskerettighetene. Verdiene er grunnlaget også for YFF på vg2. De skal gjøres aktive og meningsfulle for enhver yrkesfagelev i videregående skole, gjennom kunnskapsformidling og utvikling av holdninger og kompetanse. Verdiene skal gjenspeile hvordan videregående opplæring og det pedagogiske personalet møter yrkesfagelever og hjem. Yrkesfagelevens beste bør alltid være det primære hensynet. Det er alltid spenning mellom ulike interesser og synspunkter. Derfor må lærerne bruke sitt faglige skjønn for å best kunne ta vare på enkeltmennesket i møte med samfunnet. (Udir, 2022b)

Kritisk tenkning og etisk bevissthet i overordnet del LK20

... «Skolen skal bidra til at elevene blir nysgjerrige og stiller spørsmål, utvikler vitenskapelig og kritisk tenkning og handler med etisk bevissthet» (Udir, 2022b).

Videregående opplæring skal utsette yrkesfagelevne for kritisk og vitenskapelig tenkning, noe som kan medføre større interesse i YFF samt i alle andre sammenhenger. Kritisk og vitenskapelig tenkning innebærer at yrkesfagelevne bruker fornuften på en utforskende og systematisk måte i møte med konkrete praktiske utfordringer, fenomener, uttrykk og

kunnskapsformer. Opplæring skal lære yrkesfagelevne at metoder for å undersøke virkeligheten kan måtte tilpasses etter hva vi ønsker å studere, og at valg av metode påvirker det vi ser. Yrkesfagelevne skal kunne vurdere ulike kunnskapskilder og tenke kritisk om hvordan kunnskap utvikles. Kritisk refleksjon forutsetter kunnskap, men gir også rom for usikkerhet og uforutsigbarhet. Opplæring må finne en middelvei av respekt mellom etablert kunnskap og den utforskende samt kreative tenkningen som kreves for å utvikle ny kunnskap. Kritisk tenkning og moralsk bevissthet er både en forutsetning og del av læring i mange ulike sammenhenger. I tillegg hjelper kritisk tenkning oss til å utvikle god dømmekraft. (Udir, 2022b)

Skaperglede, engasjement og utforskertrang i overordnet LK20

... «Skolen skal la elevene utfolde skaperglede, engasjement og utforskertrang, og la dem få erfaring med å se muligheter og omsette ideer til handling» (Udir, 2022b).

Under opplæringen må yrkesfagelevne få mange og varierte muligheter slik at de kan utvikle engasjement og utforskertrang. Evnen til å stille spørsmål, utforske og eksperimentere er like viktig i YFF som på alle andre områder i skolen. Videregående opplæring må respektere og fremme ulike måter å utforske og skape på. Yrkesfagelevne må lære og utvikle seg innen praktiske aktiviteter, tenkning, samt estetiske uttrykk. Kreativitet bidrar til å berike samfunnet. Samarbeid inspirerer til innovasjon og entreprenørskap for å omsette oppfinnelser og nyvinninger til implementeringsprosesser i samfunnet. Yrkesfagelevne lærer og utvikler gjennom kreative aktiviteter, problemløsning, å uttrykke seg på flere plan og stille nye spørsmål. I et større perspektiv er en kreativ læringsprosess også en forutsetning for elevdannelse og identitetsutvikling. Videregående skole må verdsette og stimulere yrkesfagelevnes nysgjerrighet og kreativitet, så de kan være kreative gjennom hele opplæringsprosessen. (Udir, 2022b)

Demokrati og medvirkning i overordnet del LK20

... «Skolen skal gi elevene mulighet til å medvirke og til å lære hva demokrati betyr i praksis» (Udir, 2022b).

Opplæring skal gi økt forståelse og støtte til demokratiske verdier på alle plan, slik at yrkesfagelevens forståelse av demokratiske regler samt viktigheten av dem, blir videreført. Å delta i samfunnet betyr å respektere og anerkjenne demokratiske verdier som fritt religionvalg, fri legning, respekt, ytringsfrihet og frie valg. Demokratiske verdier må ha en rød tråd gjennom hele utdannelsen. Demokratiske samfunn bygger på like rettigheter og muligheter slik at alle kan delta i beslutningsprosesser. Beskyttelse av minoriteter er et viktig prinsipp i demokratiske land og rettssamfunn. Den videregående skolen skal være et sted der alle opplever deltakelse i demokratisk praksis. Yrkesfagelevens skal erfare at de blir lyttet til og at de har reell innflytelse for hva som angår dem. Yrkesfagelevens skal aktivt delta i ulike former for medvirkning, både i organer, elevråd og i skolehverdagen. Samspillet mellom lærer, elev, videregående skole og hjem, må være basert på dialog, felles forståelse og respekt. (Udir, 2022b)

Prinsipper for læring, utvikling og danning i overordnet del LK20

... «Skolen har både et danningsoppdrag og et utdanningsoppdrag. De henger sammen og er gjensidig avhengig av hverandre. Prinsippene for arbeid med læring, utvikling og danning skal hjelpe skolene til å løse dette doble oppdraget» (Udir, 2022b).

Grunnutdanningen er en stor del av en livslang utdanningsprosess. Denne har som formål å utvikle uavhengighet, ansvar, medmenneskelighet og individuell frihet. Videregående opplæring skal gi yrkesfagelevens en stødig grunnmur for å forstå verden, samfunnet og seg selv. Slik kan man lettere kan ta gode valg, noe som gir et godt utgangspunkt for samhandling i utdanning, samfunn samt arbeid på alle nivåer. Opplæringen må anerkjenne ungdommens egenverdi samt forstå og respektere deres liv her og nå. Trening skal gi alle muligheten til å utvikle sine evner, slik at de kan bli hele mennesker. Denne dannelsen skjer via kunnskap og innsikt i natur og miljø, språk og historie, samfunn og arbeidsliv, kunst og kultur, religion og livssyn.

Utdanning skjer også gjennom erfaring og praktiske utfordringer. Et bredt spekter av aktiviteter, fra strukturert og målrettet arbeid til spontan lek, gir elevene en rik opplevelse. (Udir, 2022b)

Sosial læring og utvikling i overordnet del LK20

... «Skolen skal støtte og bidra til elevenes sosiale læring og utvikling gjennom arbeid med fagene og i skolehverdagen for øvrig.» (Udir, 2022b)

Yrkesfagelevenes identitet, perspektiver, holdninger samt selvbilde utvikles i samspill med andre. Sosial læring skjer i alle læringsaktiviteter i videregående skole. I det daglige arbeidet utvikler yrkesfagelevenes faglige og sosiale læring samt utvikling av seg selv og hverandre. Empati og vennskap blir utviklet ved å forstå og respektere andres tanker og følelser. Dialog er kjernen i sosial læring, og opplæringen må synliggjøre verdien og viktigheten av å lytte i en dialog. Dette vil fremme kommunikasjon og samarbeid, og gi yrkesfagelevne bedre selvtillit til å uttrykke og ha tro på sine meninger samt mot til å snakke på vegne av andre. Å lytte i en dialog, samtidig som man forsvare egne synspunkter, gir yrkesfagelevne en sterk grunnmur til å håndtere og løse konflikter, utfordringer samt finne løsninger i samspill med andre. Alle må utvikle samarbeidsmetoder for å kunne utvikle evnen til å ta tverrfaglige valg for å løse utfordringer samt å dele ansvaret. Elevene, opplæringsinstitusjonen og hjemmet har alle et ansvar for å utvikle et godt fellesskap og miljø. Når yrkesfagelever bidrar til fellesskapet på skolen, vil også fellesskapet bidra tilbake positivt på alle nivåer. Dømmekraft på et høyt nivå må til for å beskytte og respektere personvernet. Videregående opplæring må aldri akseptere respektløs og hatefully ytring. Yrkesfagelevne må ta hensyn til andre samt utvikle bevissthet om egne holdninger, gjennom læring. Dagens dialog og kommunikasjon skjer ved hjelp av ulike metoder, både på teknologisk og tradisjonell måte. Dette er både en berikelse med også utfordrerne i sosiale sammenhenger. Yrkesfagelevne må opptre ansvarlig i alle situasjoner, både på og utenfor opplæringsinstitusjonen. (Udir, 2022b)

Kompetanse i fagene i overordnet del LK20

... «Skolen skal se opplæringen i fag i lys av de verdiene og prinsippene som hele opplæringen bygger på» (Udir, 2022b).

... «Kompetanse er å kunne tilegne seg og anvende kunnskaper og ferdigheter til å mestre utfordringer og løse oppgaver i kjente og ukjente sammenhenger og situasjoner. Kompetanse innebærer forståelse og evne til refleksjon og kritisk tenkning» (Udir, 2022b)

En felles og omforent forståelse av kompetansebegreper må legges til grunn for at skolene kan drive læreplanarbeid og vurdere elevenes faglige kompetanse. Kompetansemål for fag skal knyttes innenfor og på tvers av fag. Kompetansemål må også forstås ut fra Formålsparagrafen og andre deler av læreplanen. Kunnskap betyr å kjenne til og forstå fakta, begreper, teorier, ideer og sammenhenger innen en rekke fagområder og emner. Ferdigheter er mestring av handlinger eller prosedyrer for å utføre oppgaver eller løse problemer og inkluderer motoriske, praktiske, kognitive, sosiale, kreative og språklige ferdigheter. Kompetansebegrepet omfatter også forståelse og evne til å reflektere og tenke kritisk rundt et emne, noe som er viktig for å forstå teoretiske resonnementer og gjøre praktisk arbeid. Refleksjon og kritisk tenkning er forbundet med utvikling av holdninger og moralsk dømmekraft. Skolene skal gi et rom for fordypning, der yrkesfagelevne lærer om de sentrale elementene og konteksten i et fag og lærer å bruke spesialistkunnskaper og ferdigheter i både kjente og ukjente sammenhenger. I arbeidet med fag må yrkesfagelevne fullføre oppgaver og engasjere seg i en rekke aktiviteter med økende kompleksitet. YFF innebærer å anvende kunnskap og ferdigheter på ulike måter slik at yrkesfagelevne kan mestre tverrfaglige utfordringer over tid, alene og i samspill med andre. (Udir, 2022b)

Grunnleggende ferdigheter i overordnet del LK20

... «Skolen skal legge til rette for og støtte elevenes utvikling av de fem grunnleggende ferdighetene gjennom hele opplæringsløpet» (Udir, 2022b)

Grunnleggende ferdigheter er regning, lesing, digitale ferdigheter, skriving og muntlige ferdigheter. Disse ferdighetene behøves for å skape forståelse av det man skal lære, siden de binder alle andre ferdigheter sammen. Like viktige er yrkesfagelevnes utvikling av identitet

og sosiale relasjoner. Grunnleggende ferdigheter er viktig for å kunne delta i samfunnsliv, utdanning, arbeid, og ikke minst i YFF. Grunnleggende ferdigheter er grunnmuren i faglig kompetanse og må utvikles i tråd med gjeldene lærerplaner. Lærere i alle fag må støtte elevenes arbeid med grunnleggende ferdigheter. (Udir, 2022b)

Å lære i overordnet del LK20

... «Skolen skal bidra til at elevene reflekterer over sin egen læring, forstår sine egne læringsprosesser og tilegner seg kunnskap på selvstendig vis» (Udir, 2022b)

For at yrkesfageleven skal bli selvstendig og kjenne mestringsfølelse, må hen både forstå sin egen læringsprosess og den faglige utviklingen. Opplæringen skal hjelpe eleven til å utvikle gode læringsstrategier og bevare motivasjonen. Refleksjon over egen og andres læring vil gi yrkesfageleven bedre forståelse av læringsprosessen hen er i. Yrkesfagelevne må lærer å stille spørsmål, søke svar og gi uttrykk for sin forståelse. Etter hvert vil dette gjøre at yrkesfageleven kan spille en aktiv rolle i egen læring og utvikling. Dypere innsikt oppstår når yrkesfagelevne ser sammenhenger mellom kunnskapsområder. Da vil de kunne mestre flere ulike strategier for å tilegne seg, dele og reflektere over kunnskap. Til tross for egeninnsats og bruk av ulike læringsstrategier vil eleven kunne oppleve utfordringer. Med ambisjoner om at videregående opplæring skal gi livslang læring for alle elever, må fag- og rammeplaner ha en bred tilnærming (Udir, 2022b).

Prinsipper for skolens praksis i overordnet del LK20

... «Skolen skal møte elevene med tillit, respekt og krav, og de skal få utfordringer som fremmer danning og lærelyst» (Udir, 2022b).

Videregående opplæring må bygge et godt læringsmiljø, der undervisningen gjennomføres i god dialog med yrkesfagelevne og deres foresatte. Skolen må bestå av et profesjonsfelleskap som engasjerer seg i elevenes utvikling.

Et inkluderende læringsmiljø i overordnet del LK20

... «Skolen skal utvikle inkluderende fellesskap som fremmer helse, trivsel og læring for alle» (Udir, 2022b).

Et støttende læringsmiljø med stor takhøyde kan være grunnlaget for en positiv arbeids- og læringskultur, hvor yrkesfagelever og lærere har god dialog og trygge sosiale rammer, i et miljø som man kan lære og feile i. Dersom elevene føler seg utrygge, hindrer det læringen. God læringskultur videreutvikles og opprettholdes av tydelige, omsorgsfulle og profesjonelle voksne med god kompetanse. Helse, trivsel og læring fremmes i samarbeid med hjemmet, for å forebygge mobbing og mistrivsel. Mangfold må anerkjennes som en ressurs i arbeidet med å utvikle inkluderende og inspirerende læringsmiljøer. Yrkesfagelevne skal delta i og dele ansvar for læringsfellesskapene de skaper med lærerne hver dag. Elevmedvirkning i læringsprosessen, kommunikasjon og samarbeid vil medføre at YFF blir mer relevant, samt at yrkesfagelevne får trening i å utøve god dømmekraft. Elevmedvirkning er også å uttrykke sine synspunkter ovenfor andre, og sikre at alle lærer å samhandle ansvarlig i en rekke situasjoner. Læringsfellesskapets normer og verdier er viktige for yrkesfagelevnes sosiale utvikling. Vennskap skaper en følelse av tilhørighet og gjør oss alle mindre sårbare. Yrkesfagelevne må respektere ulikheter og forstå at alle skal med. Alle yrkesfagelever har sin egen historie om håp og ambisjoner for fremtiden. Det bidrar til en følelse av tilhørighet når ungdom blir respektert og anerkjent i utdanningen. (Udir, 2022b)

... «Ved å bruke varierte læringsarenaer kan skolen gi elevene praktiske og livsnære erfaringer som fremmer motivasjon og innsikt. Lokalmiljøets og samfunnets engasjement kan bidra positivt til skolens og elevenes utvikling» (Udir, 2022b).

Undervisning og tilpasset opplæring i overordnet del LK20

... «Skolen skal legge til rette for læring for alle elever og stimulere den enkeltes motivasjon, lærelyst og tro på egen mestring» (Udir, 2022b).

Hovedoppgaven i videregående opplæring er elevenes læring, hvor utvikling av faglig og sosialt ståsted mot en utdanningsretning er viktigst. Dette innebærer også å øve opp evnen til kritisk og etisk forsvarlig tenkning. Alle yrkesfagelever møter videregående skole med forskjellige forutsetninger, både faglig og sosialt. De har ulik bakgrunn, både når det gjelder

etnisitet, kultur, verdigrunnlag og væremåte. Det er en utfordrende oppgave å legge til rette for læring og like muligheter for å såpass variert gruppe mennesker, men likevel er dette altså oppdraget; å legge til rette for læring, mestring og utvikling hos alle elever. Klasseledelse må basere seg på innsikt i yrkesfagelevnes behov, gode mellommenneskelige relasjoner og faglig skjønn. For å skape motivasjon, relevans og nysgjerrighet i undervisningen kreves det et bredt spekter av læringsaktiviteter og ressurser, innenfor trygge og forutsigbare rammer. Opplæringsinstitusjonens forventninger til hver enkelt yrkesfagelev, når det kommer til innsats og mestringsnivå, påvirker elevenes mestringsfølelse og egen forståelse av fremtidsmuligheter. Det er derfor viktig at skolen møter yrkesfagelever med høye, men realistiske krav og forventninger. For å få til dette behøves det pedagogiske veiledere/lærere med høyt faglig nivå samt gode vurderingsevner. (Udir, 2022b)

Yrkesfagelevne må få tid til å utforske dybden innen ulike fagområder. Forutsetningene for å skape dybdelæring krever forståelse for hvordan elevene lærer, hva de allerede kan og tett «sparing» av den enkelte, ved hjelp av ulike vurderingsformer. Yrkesfagelevens mestringsfølelse kan bedre selvfølelsen, dette gjør eleven mer utholdende og dedikert. I læringsprosessene er det like viktig at elevene får mulighet til å feile, analysere og prøve igjen. Slik refleksjon rundt egen læring krever tett oppfølging og veiledning. Det er viktig at yrkesfagelevne ser at det går an å flytte grenser. Yrkesfagelevnes kunnskapsnivå, både teoretisk og praktisk sier noe om hvor elevens «her og nå»-nivå ligger, men det sentrale formålet med vurdering er også å fremme læring og utvikling. Karakterer og observasjoner av elever er verktøy for å spore individer og utvikle skolens praksis. Det har imidlertid liten verdi uten konstruktiv handling og fremover meldinger. Lærere i videregående skole må vekte mengden av karakterer og observasjoner av yrkesfagelevne, slik at motivasjon, fremgang og mestringsfølelse oppnås. Undervisningen må derfor bestå av et bredt sett med arbeids- og undervisningsformer, læremidler og organiseringstyper. Dette fremmer et godt læringsmiljø (Udir, 2022b). Konstruktive vurderinger, klare forventninger og at yrkesfagelevne deltar og blir hørt i læringsprosessen er nøkkelen til tilpasset og inkluderende undervisning. I undervisningen skal lærerne støtte og veilede yrkesfagelevne i å kunne sette seg mål, velge hensiktsmessige strategier og vurdere egen utvikling. Skolen må planlegge for å skape gode sammenhenger i elevenes læring på tvers av fag og i YFF for at utdanningen skal anses som rimelig, relevant og tilstrekkelig utfordrende. Tilrettelagt opplæring gjelder alle elever i fellesskap og bør maksimeres gjennom endringer og tilpasninger til mangfoldet i elevmassen. Yrkesfagelever i det alminnelige opptaket, med

spesielle behov og avvik i mål, har rett til spesialundervisning. Skoleeier må sørge for god støtte fra andre faggrupper til å identifisere utfordringer og gi yrkesfagelevne den hjelpen de trenger for å nå målene. Å iverksette tiltak så raskt som mulig når utfordringer identifiseres er avgjørende for yrkesfagelevens utvikling. (Opplæringslova, 2021) (Udir, 2022b)

Samarbeid mellom hjem og skole i overordnet del LK20

... «Opplæringen skal skje i samarbeid og forståelse med hjemmet, og samarbeidet skal bidra til å styrke elevenes læring og utvikling.» (Udir, 2022b).

Respektfull dialog mellom skole og hjem er en forutsetning for å skape et godt læringsmiljø for yrkesfagelevne. Hovedansvaret for yrkesfagelevens utvikling ligger hos elev og foresatte. De må bidra med verdifull informasjon i samarbeidet med skolen, for at skolen skal kunne tilpasses elevene. Det er likevel et felles ansvar som bidrar best til god læring og utvikling i utdannelsesløpet, hvor hovedansvaret for respektfull og hensiktsmessig dialog ligger hos skolen (Udir, 2022b). Kort sagt; Gjensidig respekt og forståelse for at det finnes ulike erfaringer, sosiokulturelle forskjeller og tilnæringsmåter til utdanningssystemet på, vil gi god grobunn for et godt skole-hjemsamarbeid (Udir, 2022b).

Opplæring i lærebedrift og arbeidsliv i overordnet del LK20

... «Opplæring i lærebedrift og arbeidsliv skal gi praktisk erfaring og relevant kompetanse, og forberede på de faglige kravene og forventningene som stilles i arbeidslivet» (Udir, 2022b).

YFF ute i bedrift på vg2 er en del av grunnopplæringen som er viktig for å kunne forstå næringslivet og hvordan arbeidslivet i bedriftene er bygget opp og sammensatt, både faglig og sosialt. YFF skal være med å forme yrkesfagelevne til å bli dyktige, kunnskapsrike, kreative og nyskapende fagarbeidere. Arbeidslivet er mangfoldig og gir verdifulle erfaringer. Lærlinger, lære kandidater og praksisbrevkandidater skal oppleve og ta del i lærebedriftens og fagets tradisjoner, verdier og kultur.

Formål med YFF LK20

YFF skal muliggjøre vekslning mellom studieretninger og gi yrkesfagelevne mulighet til å oppleve ekte og relevante arbeidssituasjoner i løpet av studiet. YFF skal gi elevene mulighet til å velge ut fra eget ønske om læreplass, så langt det finnes tilbud og tilgang på mulige lærlingplasser i bedrift. YFF skal gi yrkesfagelevne opplæring som er relevant for deres fremtidige yrkesvalg, samt bidra til å introdusere yrkesfagelevne i arbeidslivet og gi både lokalt og regionalt næringsliv mulighet til å se framtidige potensielle arbeidstakere i praksis. Næringslivet får med dette et ansvar for å definere utdanningsinnhold i henhold til de lokale kompetansebehovene i aktuelle læreplaner. Yrkesfaglig fordypning skal gi studentene mulighet til å prøve ett eller flere relevante studieemner. De skal få erfaring med innhold, oppgaver og arbeidsmåter som utdanningsprogrammet kvalifiserer dem til, samt mulighet til å fordype seg i kompetansemål i læreplanens VG3-nivå. YFF skal også gi elevene mulighet til å studere allmennfag i fremmedspråk eller studere emnefag i forberedende utdanningsløp og allmennfag der VG3 supplerer allmenne læreevner. (Udir, 2020a)

3.0 Metode

Kapitel 3 vil omhandle metodevalg, utforming av spørreskjema, etikk, validitet og reliabilitet. Det er flere faktorer som kan påvirke valg av metode i forskning. Først og fremst vil valg av metode avhenge av forskningsspørsmålet og problemstillingen som skal undersøkes. En forsker må også ta hensyn til begrensninger i tid, ressurser og tilgjengelig data (Jacobsen, 2015).

Videre vil også forskerens teoretiske perspektiv og tilnærming kunne påvirke valg av metode. Noen ganger kan det være hensiktsmessig å velge en kvantitativ metode, for eksempel når forskningsspørsmålene omfatter tall og målinger, eller når en ønsker å undersøke relasjoner og sammenhenger mellom variabler (Jacobsen, 2015).

Andre ganger kan det være mer hensiktsmessig å bruke en kvalitativ metode, for eksempel når man ønsker å undersøke menneskers opplevelser, holdninger og meninger. Det er også vanlig å bruke en kombinasjon av ulike metoder i forskning, for å kunne belyse problemstillingen fra flere perspektiver og å få et mer komplett bilde av fenomenet som undersøkes (Grønmo, 2017).

3.1 Innledning

Samfunnsvitenskap omhandler alle type individer uavhengig av religion, språk, kjønn, tilknytning, kultur og etnisk opprinnelse i alle typer samfunn. Dette gjelder samfunnet som helhet, og ikke bare enkeltindivider og grupper. Samfunnsvitenskapen baserer seg på vitenskapelige og systematiske forskningstradisjoner i ulike emner på en altomfattende måte. Kunnskaper, teorier og metoder utvikles til denne forskningen (Grønmo, 2017). Metoden avhenger av problemstilling og forskningsspørsmålene, samt type undersøkelsesdesign man velger (Jacobsen, 2015).

Problemstillingen og forskningsspørsmålene ble analysert og besvart ut fra ulike analyseenheter, hvor YFF-kompetanse i Vg2 har vært sentralt. Undersøkelsenheten i en samfunnsvitenskapelig studie er et bevis på hvilket nivå den sosiale enheten har på det tidspunktet undersøkelsen blir utført. (Grønmo, 2017) Forskere streber med å finne ut "slik ting faktisk er" (ontologi), og på hvilket nivå det er mulig å tilegne seg ny kunnskap og kompetanse i denne virkeligheten, "læren om kunnskap" (epistemologi) (Jacobsen, 2015). I

denne oppgaven ønsker jeg sette søkelyset på hvilket nivå de ulike målene, motivasjonen, elevmedvirkningen og opplæringsmiljøet i YFF er. Altså slik Vg2elevne oppfatter det etter de har hatt YFF i bedrift. Derfor ble kvantitativ metode valgt.

I de neste kapitlene vil jeg redegjøre for, og forklare metodevalget, samt hvordan jeg anvender kvantitativ metode i den metodiske tilnærmingen. Valg og tilnærming av respondenter vil bli belyst samt en beskrivelse av utarbeidelse og bruk av spørreskjemaet. Videre vil det også bli en egen vurdering av oppgavens reliabilitets- og validitetsnivå. I siste avsnitt vil jeg drøfte hva som kan være min subjektive og objektive påvirkning av funnene i empirien, ut ifra min forståelse av teori, annen forskning og egne forskningsresultater.

Den kvantitative spørreundersøkelsen er basert på nettskjema fra UiO sin side for nettskjema (Vedlegg1), og er utført med lenke i UiO sitt lagringssystem. Dette medfører det øverste sikkerhetsnivået for innsamlet data fra enkeltindivider der deres anonymitet blir ivarett etter NSD sitt regelverk, lover og forskrifter. Sporing av navn på videregående skole, klasse og person er ikke mulig. Det er heller ikke mulig finne den enkelte respondent, ved å spore e-post-adresse eller navn. Tillatelse for gjennomføring ble gitt og utført av de ansvarlige lærerne på den enkelte skole/det enkelte klassetrinn. Godkjent følgebrev med forklaring av undersøkelsen ble gjennomgått på forhånd (Vedlegg 2).

3.2 Metodevalg

Forskningslitteraturen i utdanning fokuserer mye på læringsarenaene og studentenes opplevelser for å kunne utvikle seg. Jean Piaget og Lev Vygotsky er blant noe av de mest kjente teoretikerne som fremhever dette.

I masteroppgaven ønsker jeg å undersøke hvordan YFF elever på Vg2 vurderer YFF ute i bedrift som læringsarena. Problemstillingen viser veien til hvilken type undersøkelsesopplegg som kan egne seg (Jacobsen, 2015), men valget av en kvantitativ undersøkelse av empirien har blitt til av ulike årsaker som jeg mener besvarer hva jeg ønsker å undersøke. I utgangspunktet hadde jeg kommet frem til en semistrukturert innhenting av empirien, med en blanding av et kvalitativt og kvantitativt undersøkelsesopplegg. Men dette var vanskelig å få gjennomført i vår tids største pandemi. Derfor falt valget på en kvantitativ undersøkelse med stort geografisk nedslagsfelt i flere fylker. Dette for å oppnå stor bredde blant YFF-elever på

Vg2 innen elektrofag, slik at empiriens omfang og utstrekning som sum vil styrke forskningens validitet (gyldighet) og reliabilitet (pålitelighet).

I min master har jeg fire forskningsspørsmål:

1. Hvordan vurderer Vg2-elevene i YFF elektrofagsmålene i YFF?
2. Hvordan vurderer Vg2-elevene motivasjonsfaktoren i YFF elektrofag?
3. I hvor stor grad mener Vg2-elevene i YFF elektrofag at elevmedvirkning virker?
4. Hvordan opplever Vg2-elevene opplæringsmiljøet i YFF elektrofag?

Problemstillinger i samfunnsvitenskapelige forskning blir ofte skapt gjennom prosess, og ofte sitter man igjen med en annen problemstilling i avslutningsfasen når man har bedre oversikt og kjennskap til empirien og hva den faktisk kan svare på (Grønmo, 2017). Problemstilling og forskningsspørsmål i denne masteroppgaven har blitt omstrukturert, bearbeidet og omformulert flere ganger.

3.3 Utforming av spørreskjema

Spørreskjema er utformet for å kunne gi svar på problemstillingen (Jacobsen, 2015).

Påstandene ble utformet på en lettlest måte for å oppfattes konkret og enkelt for den aktuelle gruppen respondenter. Dette medførte at empirien var enklere å analysere for forskeren i etterkant (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2016).

Påstandene i spørreskjemaet er videreutviklet fra spørsmål i lærebedriftundersøkelsen fra Udir (Uir, 2021a) og med god forankring i LK20 sine føringer. I utviklingen ble modellen til Jacobsen benyttet, med påstander hvor respondentene kunne svare helt enig, enig, vet ikke, uenig eller helt uenig (Jacobsen, 2015). Ifølge Jacobsen er forskningen noe uklar på om dette er den beste metoden, men mye tyder på at denne måten oftere brukes i nyere tid, i spørsmål som omhandler komplekse fenomener som følelser og holdninger (Jacobsen, 2015).

Utforming av spørsmålene i spørreskjemaet ble kontrollert og justert opp mot Jacobsen sin 11-punkts huskeliste (Jacobsen, 2015). Spørreskjemaet er web-basert og ble sendt ut som et nettskjema med lenke som automatisk kommer frem, etter utvikling av nettskjema i UiO sin nettskjemabase (Jacobsen, 2015). Det er mange styrker ved å bruke dette systemet, som sikker lagring og trygghet for respondentene, anonymitet, brukt i store geografiske områder,

raske tilbakemeldinger og lave kostnader. Svakheter kan være lav svarprosent, at respondentene svarer for raskt uten å tenke igjennom spørsmålene grundig, manglende interaksjon/for liten kontakt mellom forsker og respondenter (Jacobsen, 2015). En annen svakhet er at det er for lite plass til forklarende informasjon, dette kan føre til at respondentenes må tilpasse sine svar til et av de oppgitte svaralternativer, selv om svarene ikke nødvendigvis gir gjenklang hos respondenten (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2016).

Etter å ha utformet spørsmålene ble de foretatt en språkvask av en norsklærer samt i veiledningsgruppen av medstudenter og veileder på OsloMet. Etter en del justeringer ble det satt sammen en testgruppe av seks elektroelever; to jenter og fire gutter som alle var elever på vg3/lærlingnivå innen elektrofag. Testgruppen kunne avdekke enkle feil, mangler eller misforståelser i spørreskjemaet (Jacobsen, 2015).

Denne gjennomgangen ga verdifulle innspill til arbeidet med selve undersøkelsen. Testgruppen var bredt sammensatt aldersmessig, noe som var nyttig. Gjennomføringen foregikk ved at testgruppen fikk besvare påstandene på papir, etter at de fikk opplest følgebrevet (vedlegg 1). Testgruppen viste en stor bredde når det kommer til forståelse av begreper og faguttrykk, og gjennomføringen førte til verdifulle justeringer.

Vi hadde en grundig gruppediskusjon/drøfting i etterkant. Spesielt rundt begrepet «elevmedvirkning» ble det en konstruktiv diskusjon mellom individene i testgruppen. De ulike medlemmene forsto prinsippet om elevmedvirkning ulikt. Noen mente elevene kun skulle få medvirke mht valg av YFF-bedrift, andre respondenter mente elevmedvirkning hadde et mye større omfang.

Det var kun en av respondentene i testgruppen som visste hvem som hadde ansvaret for å sette karakter i YFF. Det kom også frem i drøftingen at flertallet av respondentene i testgruppen selv hadde lite utbytte av sin egen læretid i bedrift. De ble ofte satt til å rydde, sortere etc. Det foregikk ellers liten grad av veiledning i bedriften. Testgruppen hadde svært lite kjennskap til innholdene i LK20, og hvilke rettigheter og føringer LK20 gir elevene (Udir, 2022b). Etter møte med testgruppen mener jeg at problemstillingen og forskingsspørsmålene ble enda mer viktig.

Konklusjonen fra testgruppen at de mente påstandene i kategoriene Mål, Motivasjon, Elevmedvirkning og Opplæringsmiljøene dekket deres oppfattelse av viktige momenter for å skape gode YFF-læringsarenaer. Hovedtrekkene etter drøfting og gjennomgang av empirien i testgruppen viser mangel på kunnskap over hva YFF egentlig er, og at de har lite eller feil opplysninger om sine rettigheter. De var også samstemte om at lærerne var fraværende i deres egen YFF-periode. Undersøkelsen vil vise om refleksjonene i testgruppen samsvarer med dagens YFF-elevers oppfatning av YFF.

3.4 Etikk

Etiske retningslinjer må gjennomsyre utarbeidelsen av påstander i spørreskjemaet. Valg av metode og forskningsretning er sentralt for å opprettholde etiske prinsipper, som må ligge til grunn i slik empiri og forskning. Jeg har fulgt rådene som ligger på (UiO, 2022) sine sider ved anvendelse av deres nettskjemaløsning, som er en anerkjente metode innenfor samfunnsvitenskapelige forskning.

NSD sin servicechat sikrer at de strenge retningslinjene knyttet til anonymitet blir fulgt:

«Hvilke personopplysninger skal du behandle?»

Navn (også ved signatur/samtykke): Nei

Fødselsnummer eller andre nasjonale identifikasjonsnumre: Nei

Fødselsdato: Nei

Adresse eller telefonnummer: Nei

E-postadresse, IP-adresse eller annen nettidetifikator: Nei

Bilder eller videoopptak av personer: Nei

Lydopptak av personer: Nei

GPS eller andre lokaliseringsdata (elektroniske spor): Nei

Bakgrunnsopplysninger som vil kunne identifisere en person: Nei

Genetiske opplysninger: Nei

Biometriske opplysninger: Nei

Andre opplysninger som vil kunne identifisere en fysisk person: Nei

Etter å ha svart nei på alle spørsmålene på deres meldeskjema fikk jeg ut følgende resultat:

«Du har oppgitt at ingen personopplysninger skal behandles i prosjektet.

Dersom du kun skal behandle anonyme opplysninger, skal du ikke melde prosjektet. Et anonymt datamateriale består av opplysninger som ikke på noe vis kan identifisere enkeltpersoner, hverken direkte, indirekte eller via e-post/IP-adresse eller koblingsnøkkel.» (NSD, 2021)

Jeg har benyttet de 14 prinsippene i (FEK, 2019) som veiledning i egen forskningsprosess. Her er innledningen til disse prinsippene;

... «PRINSIPPER

- Respekt. Personer som deltar i forskning, som informanter eller på annen måte, skal behandles med respekt.
- Gode konsekvenser. Som forsker skal man etterstrebe at ens aktivitet har gode konsekvenser, og at mulige uheldige konsekvenser er akseptable.
- Rettferdighet. Et hvert forskningsprosjekt skal være rettferdig utformet og utført.
- Integritet. Forskeren plikter å følge anerkjente normer og å opptre ansvarlig, åpent og ærlig overfor kolleger og offentlighet. (FEK, 2019)»

... «NB! De generelle forskningsetiske retningslinjene er ikke ment som en erstatning for de fagspesifikke retningslinjene, men skal fungere som en inngangsport til forskningsetiske prinsipper og hensyn, også for de som ikke selv er forskere» (FEK, 2019).

For å holde søkelyset på de etiske retningslinjene slik at mine egne arbeidsmetoder og behandlingen av empirien var godt innfor forskningsetiske krav, laget jeg meg en styreramme på tre fokusspørsmål som verktøy for egen handling i de etiske vurderingene:

1. Vil undersøkelsen av empirien i denne masteroppgaven kunne skape tvil og misnøye?
2. Er respondentene behandlet på en forskningsetisk måte?
3. Kan undersøkelsen av empirien være til hjelp for samfunnet?

Da Stortinget vedtok å innføre LK20, førte det til en stor omstilling i planene for de teknologiske fagene. Dette som et resultat av det grønne skiftet (Stortingsmelding, 2016).

Stortinget mener de teknologiske fagene er en viktig bærebjelke for å nå FN sine bærekraftsmål (Stortingsmelding , 2016). Innføringen av LK20 inneholder derfor rettingslinjer som vil påvirke YFF i stor grad som en læringsarena, både for Vg2-elevne i elektrofag og for YFF i bedrift (Udir, 2022a). I et samfunnsperspektiv er det derfor etisk viktig å forske på YFF og studieretningens utvikling og relevans. Videre er det etisk forsvarlig å ta Vg2-elevnes vurderinger av YFF ute i bedrift i nærmere øyensyn. Tema for masteroppgaven er etter beste evne beskrevet ut fra FEK sine prinsipper (FEK, 2019).

3.5 Validitet

Validitet og reliabilitet er viktige kriterier for å vurdere kvaliteten på en kvantitativ undersøkelse. Validitet refererer til hvorvidt et instrument eller måleredskap faktisk måler det det er ment å måle. Reliabilitet refererer til konsistensen og påliteligheten til målingene over tid og mellom forskjellige målere (Grønmo, 2017). Når det gjelder nettskjemaet og påstandene i oppgaven, vil validitet være et kritisk aspekt å vurdere. Validiteten til spørsmålene eller påstandene i nettskjemaet vil avgjøre om de faktisk måler det de er ment å måle. Hvis spørsmålene eller påstandene ikke er valide, vil det føre til at undersøkelsen gir feil eller misvisende resultater.

Spørreskjemaet er videreutviklet fra spørsmål i lærebedriftundersøkelsen hos Udir (Uir, 2021a) og med god forankring i LK20 sine føringer. Vedrørende validiteten til måleredskapet, må det også vurderes om det som blir målt er relevant for oppgaven. Hvis spørsmålene eller påstandene i nettskjemaet ikke er relevante for oppgaven, selv om de er valide, vil de ikke gi meningsfulle resultater (Grønmo, 2017). Derfor er det viktig å være sikker på at spørsmålene eller påstandene er relevante for oppgaven før man begynner å bruke nettskjemaet. Alt i alt, både validitet og relevans av spørsmålene eller påstandene i nettskjemaet vil være kritiske faktorer for å sikre at undersøkelsen gir nøyaktige og relevante resultater (Grønmo, 2017). For å vurdere dette, er vanlig å dele validitet inn i tre kategorier: begrepsvaliditet, indre validitet og ytre validitet.

Begrepsvaliditet refererer til graden av overensstemmelse mellom begrepene eller konseptene som blir målt og de som blir undersøkt i forskningen (Jacobsen, 2015). Begrepsvaliditet er viktig fordi det sikrer at det man faktisk måler er det man ønsker å måle. Hvis det ikke er en god overensstemmelse mellom begrepene som blir undersøkt og det som faktisk blir målt, vil resultatene være unøyaktige og feil. Indre validitet refererer til graden av tillit man har til at resultatene fra en undersøkelse eller et eksperiment faktisk kan tilskrives de variablene som

blir undersøkt, og ikke til noen andre faktorer som ikke er kontrollert for i undersøkelsen (Jacobsen, 2015).

Indre validitet er dermed viktig fordi det sikrer at resultatene som er oppnådd, faktisk kan tilskrives de variablene som ble undersøkt i forskningen, og ikke til andre faktorer som kan påvirke resultatene. Målet var å måle elevenes opplevelse av YFF. Derfor ble en testgruppe benyttet, disse besto av elektroelever av begge kjønn med erfaring fra YFF Vg2, for å sikre både indre validitet, samt begrepsvaliditeten.

Ytre validitet refererer til generaliserbarheten av resultatene fra en undersøkelse til andre populasjoner eller situasjoner. Ytre validitet er viktig fordi det sikrer at resultatene som er oppnådd i en undersøkelse, faktisk kan generaliseres til andre situasjoner eller populasjoner (Jacobsen, 2015). Undersøkelsen ble utført i fem forskjellige fylker som bidrar til å styrke den ytre validiteten.

Generalisering er også et av de grunnleggende målene for kvantitativ forskning, for å kunne mene noe om en større populasjon på grunnlag av resultater i en mindre undersøkelse (Grønmo, 2017). Ut fra forutsetningene er dermed hensikten at empirien generaliseres til andre tilsvarende populasjoner, med like forutsetninger i YFF på et Vg2-løp.

Samtidig er det vanskelig å oppnå en sterk ytre validitet før man har utført flere undersøkelser hos samme type populasjon (Grønmo, 2017). Hvis man har et begrenset utvalg på kun 16 respondenter (noe jeg ikke hadde), vil man møte utfordringer med å generalisere svarene til å gjelde andre grupper eller populasjoner. Å trekke konklusjoner på bakgrunn av et så lite utvalg vil kunne føre til feilaktige eller upålitelige resultater (Jacobsen, 2015). En svarprosent på 70% kan derimot absolutt betraktes som høy, og indikerer ifølge Baruch at undersøkelsen har en god grad av deltakelse. Det er likevel viktig å være oppmerksom på at svarprosenten alene ikke gir en fullstendig indikasjon på undersøkelsens kvalitet (Jacobsen, 2015). Det var til sammen 128 elever som deltok fra fem fylker. Alle besvarte undersøkelsen, dermed er det 100% oppslutning og forskningen er valid.

3.6 Reliabilitet

Reliabilitet i kvantitativ forskning handler om hvor pålitelige og troverdige resultatene er (Grønmo, 2017). Reliabilitet refererer til graden av konsistens og nøyaktighet i målingene og undersøkelsene som gjennomføres. Med andre ord, hvor pålitelig og konsekvent empirien er behandlet og analysert (Grønmo, 2017).

For å oppnå en høy reliabilitet i en undersøkelse, må man sørge for at de ulike målingene og spørsmålene i undersøkelsen er klart definert og presist formulert (Grønmo, 2017). Det er også viktig å ha en god og pålitelig metode for datainnsamling, å sørge for at forskeren som gjennomfører undersøkelsen har god opplæring og er godt kjent med metoden og prosedyrene som skal følges. (UiO, 2022) sine sider og bruk av deres nettskjemaløsning er en anerkjent metode innenfor samfunnsvitenskapelige forskning i utarbeidelsen av web-baserte spørreskjemaer.

Spørreskjemaet i denne undersøkelsen er videreutviklet fra spørsmål i lærebedrift-undersøkelsen fra Udir (Uir, 2021a). Spørreskjemaet ble også kontrollert og justert opp mot Jacobsen sin 11-punkts huskeliste (Jacobsen, 2015), samt med erfaring fra YFF Vg2. I tillegg ble spørreskjemaet kontrollert og justert av medstudenter i studiegruppene og av veileder. Spørreskjemaet har fire grupper med påstander i YFF om mål, motivasjon, elevmedvirkning og opplæringsmiljø. Disse er godt forankrede spørsmål i lærebedrift-undersøkelsen fra Udir (Uir, 2021a) og LK20. Nettskjemaets utforming vil påvirke respondentene (Grønmo, 2017). Ut ifra alle disse parameterne er reliabiliteten god og i henhold til de nevnte samfunnsvitenskapelige metodene som er fulgt.

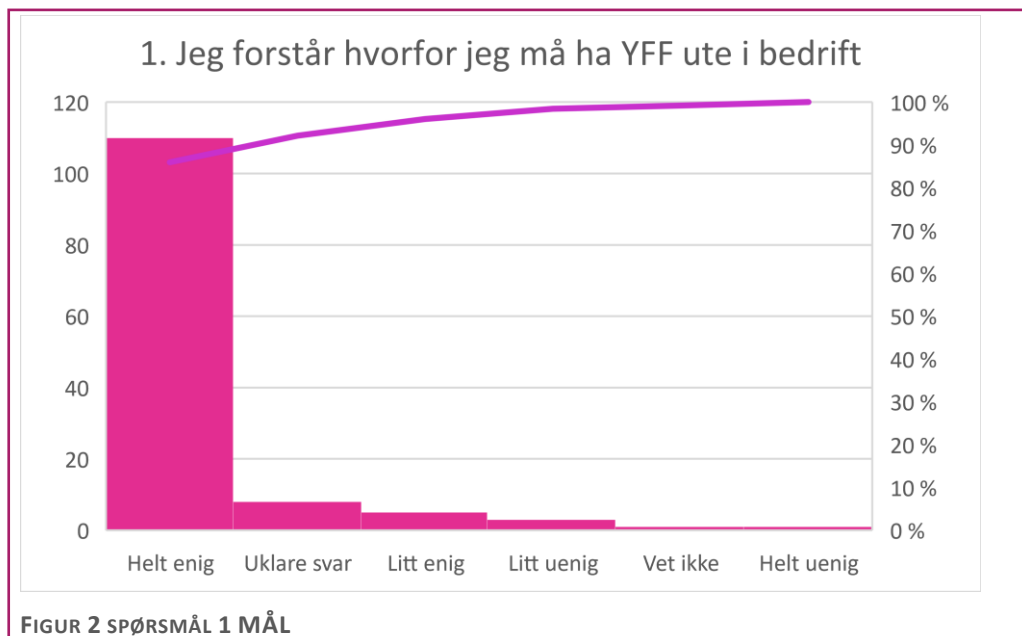
4.0 Funn og analyse av empirien

Datainnsamlingen til denne undersøkelsen ble gjennomført ved hjelp av et digitalt spørreskjema som ble utviklet i UiO sin nettskjemabase. På grunn av Covid-19-pandemien måtte prosjektet reduseres fra sitt opprinnelige omfang, som også inkluderte kvalitative intervju som en metode. Pandemien hadde en betydelig innvirkning på tilgangen til informanter. Restriksjoner og begrensninger knyttet til sosial distansering og reise hindret tilgangen til et bredt spekter av informanter som planlagt i fem forskjellige fylker. I min kvantitative undersøkelse har jeg valgt å bruke analyseverktøyene som gir enkle og visuelt gode grafer av svarene som er gitt. Jeg har lastet ned XL-dokumentet fra UiO sin nettside for utviklingen av disse grafene, noe som gir meg en praktisk måte å presentere og analysere resultatene på. I kapittel 4 i rapporten vil jeg presentere empirien fra det web-baserte spørreskjemaet fra UiO sin nettskjemabase. Utvalget består av 128 elever på Vg2 i elektrofag fra fylkene Viken, Vestfold og Telemark, Rogaland samt Innlandet. Alle disse elevene har vært utplassert i sin første Vg2-runde i YFF i bedrift. Totalt besvarte 128 elever undersøkelsen, noe som utgjør 100% av utvalget. Jeg har brukt grafer og prosenttallene fra spørreskjemaet til å presentere empirien og gjøre en deskriptiv analyse. Dette innebærer å oppsummere resultatene fra hver påstand og deretter analysere dem ved hjelp av relevant teori, forskning, og styringsdokumenter. Grafene og prosenttallene vil være nyttige verktøy for å illustrere og forklare funnene på en klar og forståelig måte. Selv om jeg ikke går inn i en dypere statistisk-teknisk analyse, vil den deskriptive analysen basert på grafer og prosenttall likevel gi meg muligheten til å kommentere og drøfte de funnene i empirien som ble identifisert gjennom kvantitative undersøkelse. Ved å koble empirien til relevant forskning, teori og styringsdokumenter kan det bidra til en mer helhetlig forståelse av resultatene og besvare mine forskningsspørsmål. Denne tilnærmingen kan gi tilstrekkelig datagrunnlag og analytisk støtte for å besvare forskningsspørsmålene og problemstillingen. Ved å bruke en kombinasjon av kvantitative datakilder og relevant styringsdokumenter, forskning, teori og dokumentasjon, kan dette kunne gi en solid analyse av temaene knyttet til Vg2-elevenes opplevelser av YFF i bedrift. Til tross for begrensningene gir spørreundersøkelsen vil det likevel være verdifulle data som kan analyseres og drøftes for å svare på forskningsspørsmålene, som igjen vil belyse problemstillingen. Og til tross for begrensningene er det håp om at resultatene fra undersøkelsen kan gi innsikt og bidra til å forstå litt bedre hvordan Vg2 elever opplever YFF.

4.1 Hvordan vurderer Vg2-elevene i YFF elektrofag målene i YFF?

Forskingsspørsmål 1. Hvordan vurderer Vg2-elevene i YFF elektrofag målene i YFF?

Kategori 1: Mål/ YFF

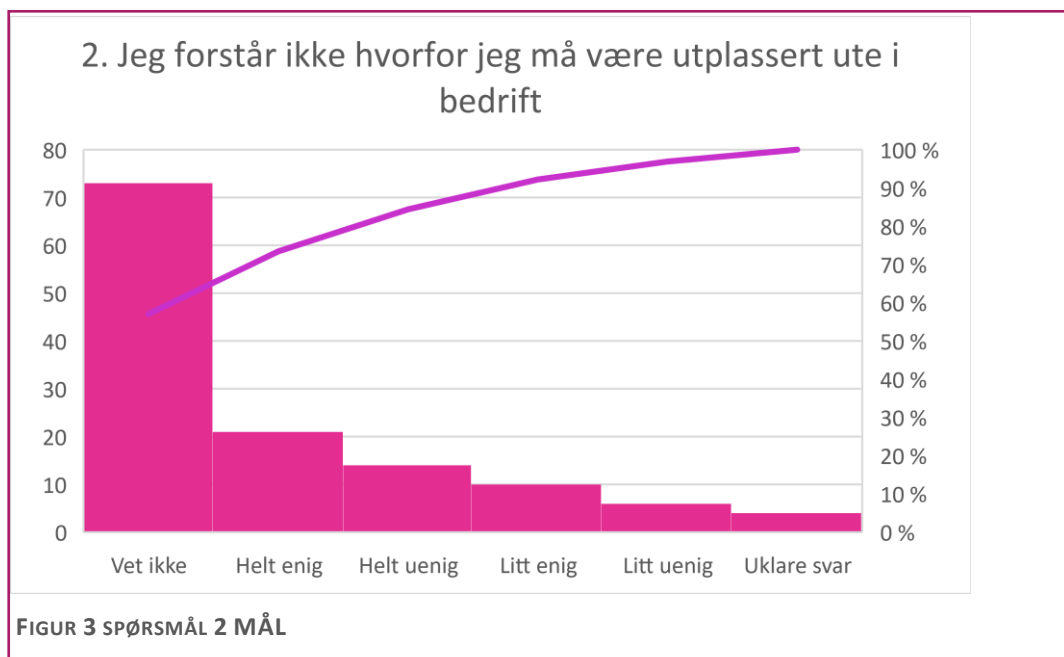
I spørsmål 1 i kategori MÅL viser resultatene at omtrent 85,9% av elevene er helt enige i at de forstår hvorfor de må ha YFF (yrkesfaglig fordypning) i bedrift. Dette tyder på at de fleste elevene har en god forståelse av betydningen og verdien av å få yrkeserfaring i en reell arbeidssituasjon. Bare 3,9% av elevene er litt enige, mens 2,3% er litt uenige og 0,8% er helt uenige i påstanden. Én elev svarer at de ikke vet, og 6,3% av elevene gir uklare svar.

Disse resultatene indikerer at det generelt er en positiv oppfatning blant elevene når det gjelder viktigheten av YFF. Likevel er det noen få elever som kan trenge ekstra forklaring eller veiledning for å bedre forstå betydningen av YFF. Å ha klare mål i YFF er viktig fordi det gir elevene en retning og en tydelig forståelse av hva de skal oppnå under utplasseringsperioden (Udir, 2022b). Målsetting kan også bidra til å motivere elevene og gi dem en følelse av mestring når de oppnår sine mål. I tillegg kan klare mål hjelpe elevene med å fokusere og prioritere sine arbeidsoppgaver, samt gi en ramme for evaluering av deres innsats og resultater (Piaget, 1935). Det kan også hjelpe elevene med å identifisere eventuelle hindringer og utfordringer tidlig, og ta beslutninger og handlinger for å overvinne dem.

Overordnet del i LK20, som vektlegger skaperglede, engasjement og utforskertrang, understreker viktigheten av at yrkesfagelevne får mange og varierte muligheter gjennom opplæringen. Dette gir dem sjansen til å utvikle engasjement og utforskertrang. Imidlertid kan man være kritisk til ivaretagelsen av dette når 14% av elevene i elektrofag er mindre enige i påstanden. Dette kan indikere at det er en gruppe eller enkeltelever som ikke har blitt tilstrekkelig inkludert i målene som er utarbeidet for YFF. Samlet sett viser undersøkelsen at de fleste elevene har en god forståelse av betydningen av YFF, men det er noen få som trenger mer veiledning. Det er også viktig å reflektere over og adressere eventuelle utfordringer knyttet til elektrofagselevne som gir uttrykk for mindre enighet, slik at deres behov blir bedre ivare tatt i YFF-opplæringen.

Forskningsspørsmål 1. Hvordan vurderer Vg2-elevne i YFF elektrofagmålene i YFF?

Kategori 1: Mål/ YFF

I spørsmål 2 i kategori MÅL viser resultatene en liten variasjon i elevenes oppfatning av hvorfor de må være utplassert ute i bedrift. Omtrent 82,2% av elevene er helt uenige i påstanden om at de ikke forstår hvorfor utplassering er viktig. På den annen side er 11,7% litt uenige, mens 2,3% er helt enige i påstanden. To elever (ca. 1,6%) oppgir at de ikke vet hvorfor de må være utplassert, og to elever er litt enig. Dette indikerer at de har en forståelse av at utplassering gir verdifulle muligheter og erfaringer som ikke kan oppnås bare gjennom skoleundervisning. Imidlertid er det også noen elever som er usikre eller mangler forståelse

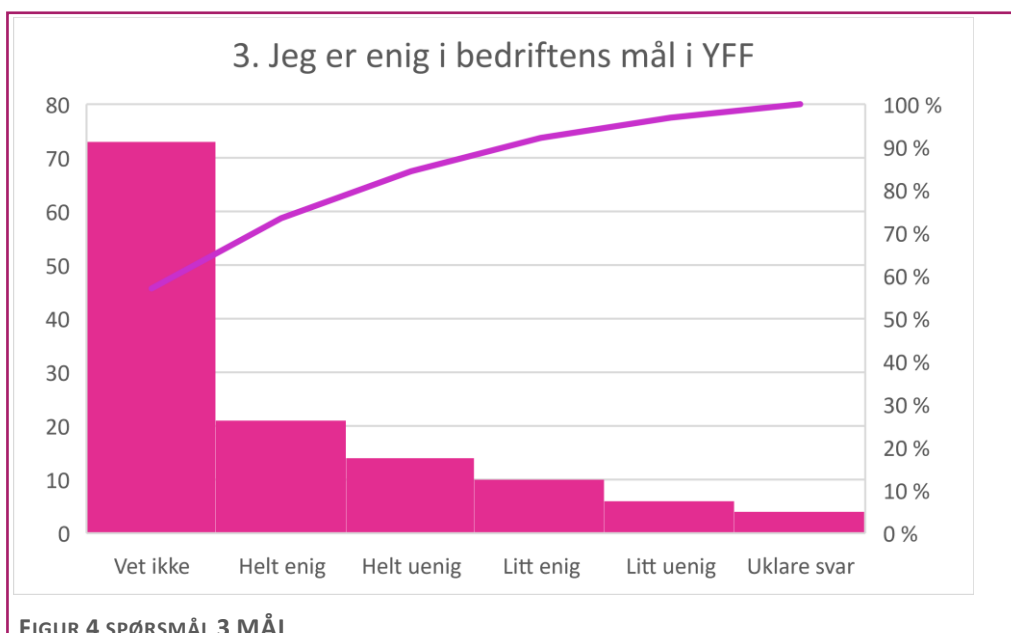
for hvorfor utplassering er nødvendig. Dette kan skyldes ulike faktorer, som forskjellige oppfatninger av hva YFF innebærer, mangel på relevans, tidligere dårlige erfaringer osv.

Det er viktig at skolen og lærebedriften legger vekt på sosial læring og utvikling, som er kjernen i læring ifølge overordnet del av læreplanen LK20 (Udir, 2022b). Det er avgjørende å skape dialog og vise verdien av å lytte i denne dialogen. Gjennom økt sosial læring kan elevene utvikle en bedre forståelse av de faglige målene og hva YFF innebærer. Videre kan språkutvikling spille en rolle i å strukturere elevenes tanker og handlinger (Vygotskij, 2001). Noen av elevene kan også ha en annen oppfatning av hvordan læring best skjer, for eksempel ved å lære teori på skolen og praktisere det senere. Det er viktig å forstå at læring er en gradvis og kontinuerlig prosess, som beskrevet av Piagets teori om kognitiv utvikling. For å videreutvikle elevenes skjemaer i YFF er det nødvendig at de forstår målene og at målene er tilpasset den enkelte elev (Piaget, 1935).

LK20 vektlegger også at yrkesfagelevne skal bli selvstendige og oppnå mestringsfølelse, noe som krever at elevene forstår sine egne læringsprosesser og den faglige utviklingen. Derfor er det viktig at både skolen og lærebedriften har en forståelse for elevenes individuelle behov og tilpasser opplæringen deretter. Kommunikasjon og samarbeid mellom skole og bedrift er avgjørende for å sikre at elevene oppnår maksimalt utbytte av YFF og utvikler seg faglig og personlig i tråd med sine egne forutsetninger og mål (Udir, 2022b).

Forskningsspørsmål 1. Hvordan vurderer Vg2-elevne i YFF elektrofagmålene i YFF?

Kategori 1: Mål/ YFF

I spørsmål 3 i kategori MÅL viser resultatene at 57,1% av elevene er helt enige i bedriftens mål i YFF, mens 27,1% er litt enige. Dette indikerer at flertallet av elevene har en forståelse og aksept for de målene som er satt av bedriften. Videre viser dataene at kun 1,6% av elevene er litt uenige og 0,8% er helt uenige i bedriftens mål. En elev gir et uklart svar, og 16 elever (ca. 12,6%) oppgir at de ikke vet.

Det er positivt at de fleste elevene er enige i bedriftens mål i YFF. Likevel, det er noen elever som ikke vet eller ikke er helt enig i bedriftens mål. Dette kan indikere et behov for mer informasjon og veiledning om hva bedriftens mål i YFF er, og hvordan elevene kan bidra til å oppnå disse målene. Og ut ifra kompetanse i fagene i overordnet del LK20 Betyr å kjenne til kunnskap og forstå fakta, begreper, teorier, ideer og sammenhenger innen en rekke fagområder og emner (Udir, 2022b).

Funnene her kan indikere på dette er fraværende. Men dette blir nesten umulig å utvikle en elev i YFF, hvis elevene ikke vet om bedriftens mål passer de. Kanskje skjema som eleven har ikke samsvarer med hvilke opplysninger bedriften sitter på. Elever får tilgang til ny kunnskap, analyserer den, knytter den sammen med lagret kunnskap, og skaper et nytt skjema av gammel og ny kunnskap (Illeris K. , 2006)

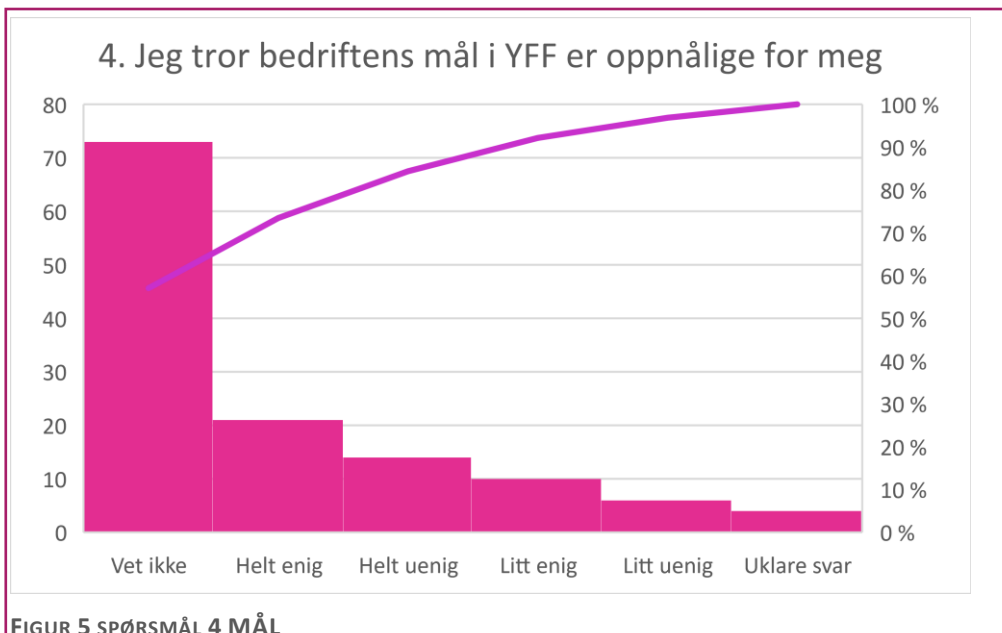
Hvordan vil elevene som ikke har nådd opp reagere, Piaget identifiserer ulike stadier i denne utviklingen, hvor elevene gradvis utvikler mer komplekse og sofistikerte ideer om rettferdighet og samarbeid. Han påpeker at dette forholdet mellom lærer og elev er mer viktig enn lover og regler (Piaget, 1932). Vil eleven i denne fasen føle mindre verdt fordi de føler at de ikke har fått det som de elevene som mener at målene bedriften setter for dem korrekte, hvilken dom feller de over seg selv? Vygotskij argumenterte for at læring er en sosial prosess som skjer gjennom samhandling med andre, gjennom samhandling mellom eleven og andre elever, personer i bedriften samt lærer i det sosiale og kulturelle fellesskapet (Illeris K. , 2006).

Hvordan vil "sone for nærmeste utvikling" bli da, som er forskjellen mellom det eleven kan gjøre alene og det de kan gjøre med støtte fra en fagperson (Vygotskij, 2001). Vil viktigheten av sosial samhandling og kulturelle forståelse for eleven bli uoppnåelig? Vygotskij mener at kognitive utvikling skjer i samtaler med andre som jeg er enig, men hvordan vil dette utarte seg hvis elevene ikke vet om målet i bedriften passer seg. Hvordan vil faguttrykk med for stor

avstand til elevens faguttrykk utarte seg? Blir det et språk som ikke er forenlig? I så fall kan den kognitive utvikling gå galt av sted.

Forskningsspørsmål 1. Hvordan vurderer Vg2-elevene i YFF elektrofagmålene i YFF?

Kategori 1: Mål/ YFF

I spørsmål 4 i kategori MÅL viser resultatene at bedriftens mål i YFF er oppnåelig for Ca. 58,6% av elevene som er helt enig i påstanden om at de tror bedriftens mål er oppnåelig, mens 25,8% av elevene er litt enig. Kun 13,3% av elevene svarer at de ikke vet om målene er oppnåelige. Ingen av elevene er verken litt eller helt uenig i påstanden. Tre elever (ca. 2,3%) gir uklare svar.

De fleste elevene er enige i at bedriftens mål i YFF er oppnåelige for dem. Dette indikerer en god motivasjon og tro på egne evner til å oppnå bedriftens mål. Informasjon og veiledning om hvordan elevene kan bidra til å oppnå målene, for å styrke deres tro på egen mestring og innsats, må videreutvikles (Piaget, 1932) (Kompetanse i fagene, overordnet del LK20).

Elever som erfarer at målene i bedrift er oppnåelige, kan komme til en høyere forståelse og evne til å reflektere og tenke kritisk rundt et emne, noe som er viktig både for å forstå teoretiske resonneringer og gjøre praktisk arbeid (Udir, 2022b).

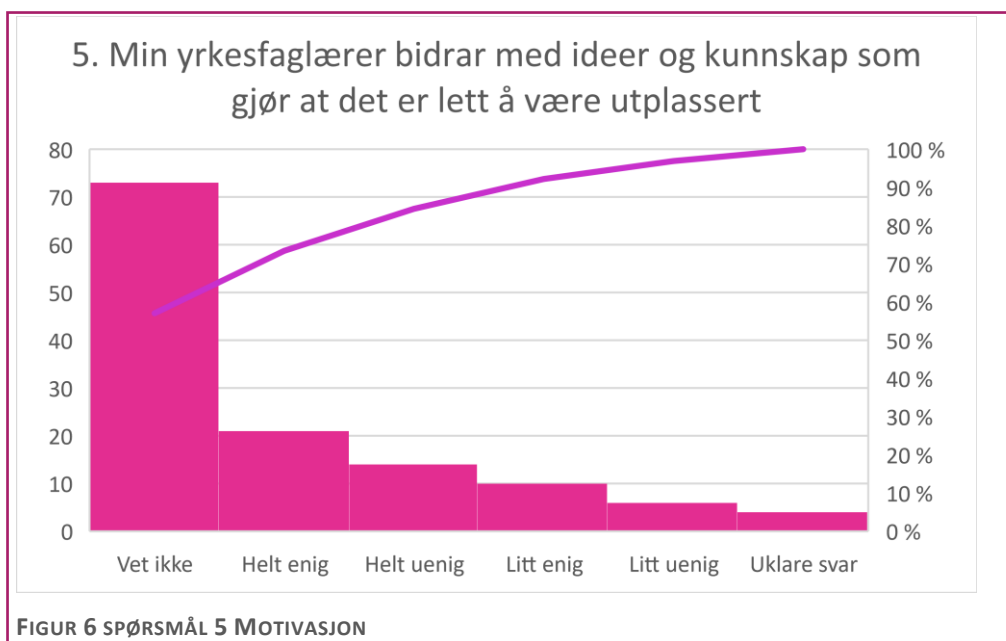
Noen av elevene kan ha en manglende forståelse av bedriftens mål for YFF og hvordan dette er relevant for deres yrkesfaglige utdanningsvei. Elevene kan ha forskjellige mål for sin utdanning og karriere, og bedriftens mål for YFF er ikke nødvendigvis i tråd med deres

personlige mål eller skolen mål (Illeris K. , 2017). Disse trenger å samles. Bedriftens mål for YFF risikerer å være for generelle og ikke tilpasset til elevenes individuelle utdannings- og karrieremål. Alternativt har ikke skolen fått frem godt nok hva YFF innebærer og at skolen ikke har gode nok verktøy til å implementere LK20 hos alle elevene. Elevene kan mangle engasjement og motivasjon for å delta i YFF-aktiviteter, og dermed ikke se verdien i bedriftens mål for dette (Piaget, 1935). Innen kritisk tenkning og etisk bevissthet, som nevnes i overordnet del LK20, er det viktig at opplæringen må finne en middelvei av respekt mellom etablert kunnskap og den utforskende, samt kreative tenkningen som kreves for å utvikle ny kunnskap (Udir, 2022b).

4.2 Data og analyse av kategori 2: Motivasjon YFF

Forskningsspørsmål 2. Hvordan vurderer Vg2-elevene motivasjonsfaktoren i YFF elektrofag?

Kategori 2: Motivasjon i YFF

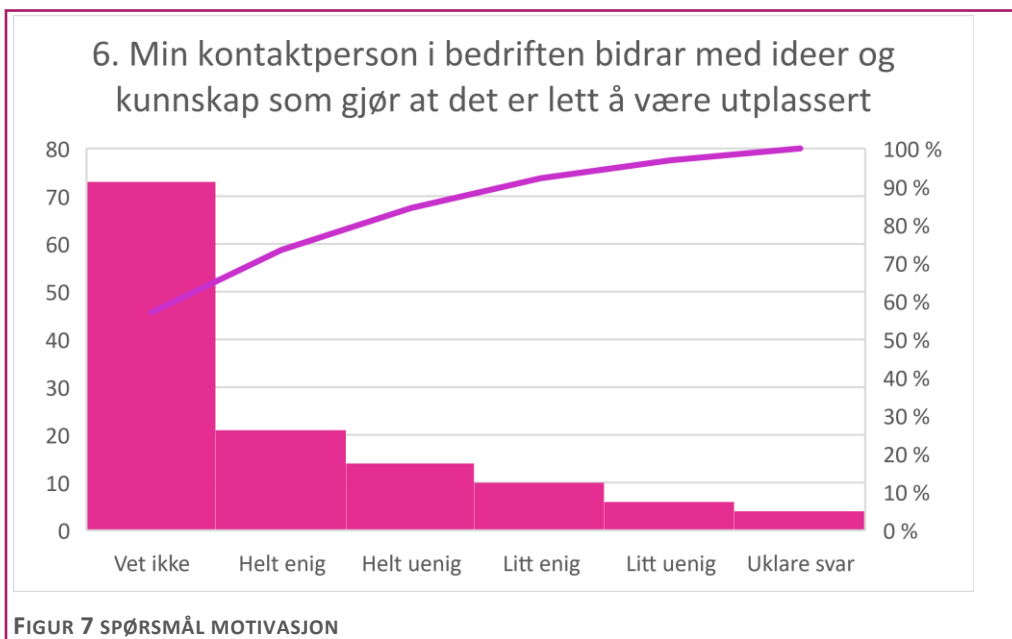
I spørsmål 5 i kategori MOTIVASJON viser resultatene at de fleste elevene (ca. 75%) er enige i at deres yrkesfaglærer bidrar med ideer og kunnskap som gjør det lett å være utplassert. Ca. 41,4% av elevene er helt enig i påstanden, mens 33,5% av elevene er litt enig. 14,1% av elevene svarer at de ikke vet om de er enige eller uenige, mens 8,6% av elevene er litt uenig i påstanden. Kun 0,8% av elevene er helt uenig i påstanden, mens to elever (ca. 1,6%) gir et uklart svar.

De fleste elevene føler at deres yrkesfaglærer bidrar med ideer og kunnskap som gjør det lett å være utplassert. Man kan anta at dette øker elevenes motivasjon og trivsel under YFF-perioden. Likevel, noen elever er ikke enige i påstanden, og det kan være behov for mer informasjon og veiledning fra yrkesfaglæreren for å sikre at elevene får den støtten de trenger for å lykkes i utplasseringen. Se også prinsipper for læring, utvikling og dannelse i overordnet del LK20 (Udir, 2022b) Dannelse i YFF skjer med kunnskap og innsikt i miljø, språk, historie og arbeidsliv. Utdanning i YFF skjer også gjennom erfaring og praktiske utfordringer.

Manglende engasjement fra læreren kan medføre en tilbakegang i elevenes læring og utvikling under utplasseringen. (Piaget, 1932). Det være kan mangel på relevante ideer og kunnskap som er tilpasset elevenes skjema i utplassering, eller at eleven ikke har god nok forståelse av hva som kreves av utvikling og læring i bedriften. Eventuelt en kombinasjon. Uansett trenger individet å være aktiv deltaker i sin egen utvikling (Vygotskij, 2001). Kommunikasjonsproblemer mellom elevene og yrkesfaglæreren kan være en mulig årsak. Manglene tilbakemeldinger og veiledning fra yrkesfaglæreren kan være en annen årsak, noe som kan bidra til en følelse av usikkerhet og vanskeligheter med å være utplassert (Piaget, 1935).

Forskningsspørsmål 2. Hvordan vurderer Vg2-elevene motivasjonsfaktoren i YFF elektrofag?

Kategori 2: Motivasjon i YFF

I spørsmål 6 i kategori MOTIVASJON viser resultatene at de fleste elevene (ca. 75%) er enige i at deres kontaktperson i bedriften bidrar med ideer og kunnskap som gjør det lett å være utplassert. Ca. 46,1% av elevene er helt enige i påstanden, mens 28,9% av elevene er litt enig. 16,4% av elevene svarer at de ikke vet om de er enige eller uenige, mens 3,1% av elevene er helt uenige i påstanden. 5,5% av elevene gir et uklart svar.

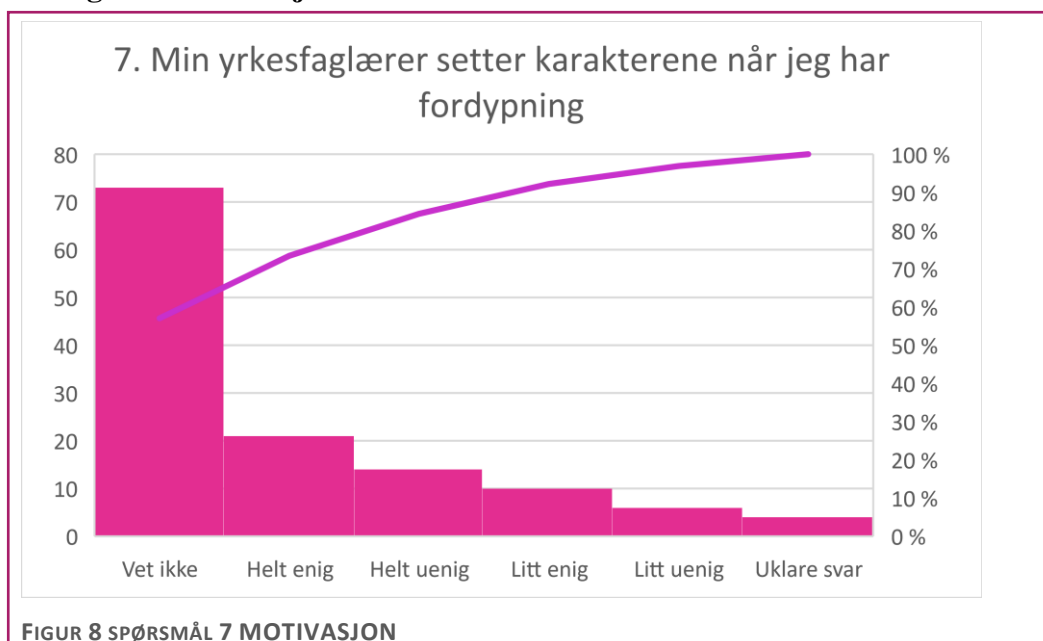
Det er positivt at de fleste elevene føler at deres kontaktperson i bedriften bidrar med ideer og kunnskap som gjør det lettere å være utplassert. Dette kan bidra til å øke elevenes motivasjon og trivsel under YFF-perioden. Sosial læring og utvikling i overordnet del LK20, underbygger yrkesfagelevenens identitet, perspektiver, holdninger og selvbilde, noe som utvikles i samspill med andre. Sosial læring skjer i alle aktiviteter i YFF, faglig læring i YFF kan ikke skilles fra sosial læring. Det er likevel påfallende at over 16% svarer at de ikke er helt enige. Kan dette peke i retning av mangel på kommunikasjon på elevenes premisser? Vygotskij sin teori hevder at språk er en grunnleggende byggestein for barns tenkning og en forutsetning for læring og tenkning (Vygotskij, 2001). Og med feilslått kommunikasjon, manglende dialog og/eller uklare læringsmål kan eleven føle seg utilpass.

Likevel, noen elever er usikre eller ikke enige i påstanden, og det kan være behov for mer informasjon og veiledning fra kontaktpersonen for å sikre at elevene får den støtten de trenger for å lykkes i utplasseringen. Det kan være flere grunner til at noen elever er usikre eller ikke

enige i påstanden om at deres kontaktperson i bedriften bidrar med ideer og kunnskap som gjør det lett å være utplassert. Noen elever kan ha hatt en mindre støttende eller engasjerende kontaktperson i bedriften, og kan derfor ikke bekrefte påstanden. Andre elever kan ha hatt utfordringer med å kommunisere eller samarbeide med kontaktpersonen, og kan ha behov for mer veiledning eller støtte fra yrkesfaglæreren eller bedriften. Det er viktig å huske at hver elev er forskjellig, og at noen elever kan trenge mer støtte og veiledning enn andre for å lykkes i utplasseringen (Piaget, 1932). Når vi kommuniserer med andre, bruker vi det ytre språket til å uttrykke våre tanker og ideer. Det er gjennom denne kommunikasjonen at vi lærer av hverandre (Vygotskij, 2001). Vi deler ideer, erfaringer og kunnskap med andre, og vi får tilbakemelding og veiledning som hjelper oss å utvikle oss videre. Dermed kan man si at læring er en sosial prosess, der individer lærer og utvikler seg gjennom samhandling med andre (Illeris K., 2006). Yrkesfaglæreren og bedriften har derfor en viktig rolle i å gi ekstra støtte og veiledning til elever som trenger det for å sikre at de får en god YFF-opplevelse. Man må finne riktige kommunikasjonsnøkler for å lykkes. Dette kan bidra til å styrke elevenes selvtillit og motivasjon, og gi dem de ferdighetene og kunnskapene de trenger for å lykkes i sin framtidige yrkeskarriere (Vygotskij, 2001).

Forskningsspørsmål 2. Hvordan vurderer Vg2-elevene motivasjonsfaktoren i YFF elektrofag?

Kategori 2: Motivasjon i YFF

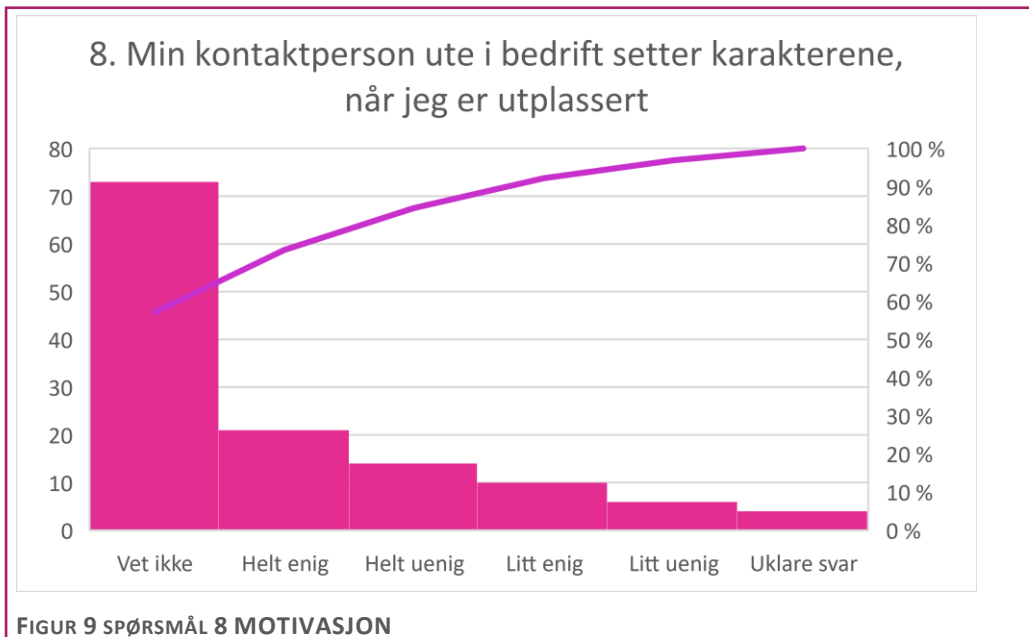

I spørsmål 7 i kategori MOTIVASJON viser resultatene at svært få av elevene, bare 30,5% helt enig i påstanden om at yrkesfaglæreren setter karakterene. 15,5% av elevene er litt enig. Halvparten av elevene (58,5%) er usikre eller vet ikke om det er deres yrkesfaglærer som setter karakterene når de har fordypning. Tre elever (2,3%) gir et uklart svar.

Det er bekymringsfullt at så mange elever er usikre eller ikke vet om deres yrkesfaglærer setter karakterene når de har fordypning. Det kan være behov for mer informasjon og veiledning fra yrkesfaglæreren for å sikre at elevene forstår hvem som setter karakterene, hvordan de settes og hva som forventes av dem. At over halvparten er uenige/ikke vet dette, støtter ikke oppunder et inkluderende læringsmiljø, slik overordnet del LK20 legger opp til (Udir, 2022b). Mer elevmedvirkning i læringsprosessen, bedre kommunikasjon og samarbeid vil medføre at YFF blir mer relevant, samt at yrkesfagelevne får trene på å utøve dømmekraft (Udir, 2022b). Et inkluderende læringsmiljø kan bidra til å redusere usikkerheten og øke elevenes motivasjon for å prestere godt i YFF. Dersom elevene er usikre på om yrkesfaglæreren setter karakterer eller ikke, kan det også føre til en uklar situasjon for elevene. Dette kan påvirke elevenes oppfatning av rettferdighet og likebehandling i utdanningen (Piaget, 1932). Det er derfor viktig at yrkesfaglæreren gir elevene tilstrekkelig informasjon om hvordan karakterene settes, hva som forventes av dem og hvilken rolle yrkesfaglæreren har i karaktersettingen.

Forskningsspørsmål 2. Hvordan vurderer Vg2-elevene motivasjonsfaktoren i YFF elektrofag?

Kategori 2: Motivasjon i YFF

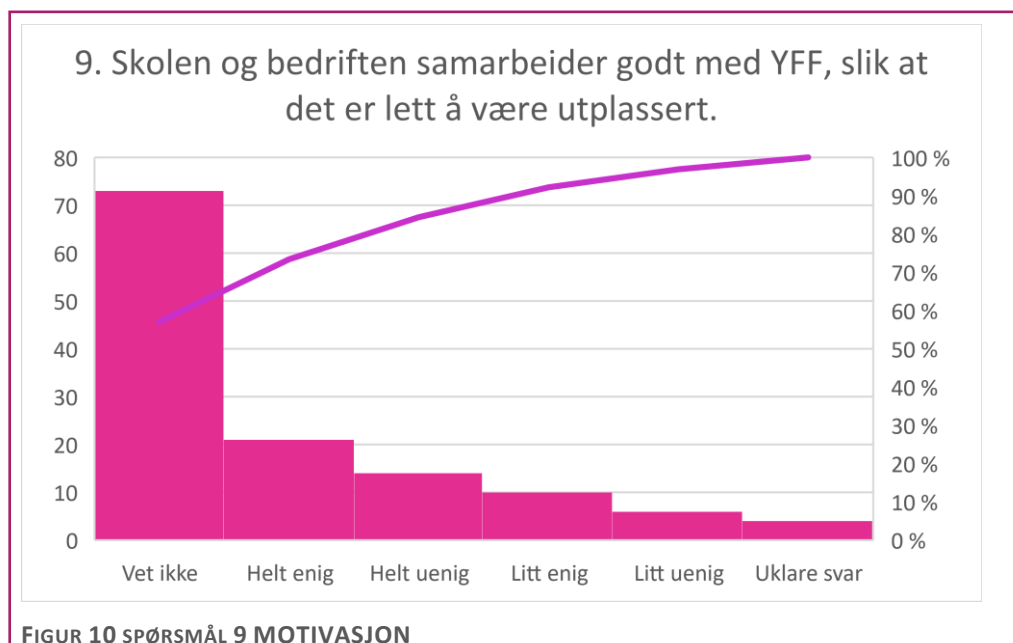

I spørsmål 8 i kategori MOTIVASJON viser resultatene at over halvparten av elevene (ca. 58%) er usikre eller ikke vet om deres kontaktperson ute i bedrift setter karakterene når de er utplassert. Ca. 32% av elevene er helt enig i påstanden om at kontaktpersonen setter karakterene, mens 15,6% av elevene er litt enig. Kun 3,9% av elevene er litt uenig i påstanden, mens 4,7% av elevene er helt uenig. Én elev (ca. 0,8%) gir et uklart svar.

Som i forrige spørsmål, er det verdt å merke seg at like mange elever er usikre eller ikke vet om kontaktpersonen i bedriften setter karakterene når de er utplassert. Her må det være behov for mer informasjon og veiledning fra både yrkesfaglæreren og bedriften for å sikre at elevene forstår hvem som setter karakterene, på hvilket grunnlag de settes og hva som forventes av dem. Dette kan bidra til å redusere usikkerheten og øke elevenes motivasjon for å prestere godt i YFF-perioden (Piaget, 1932). Ansvar må tydeliggjøres, med fokus på innsikt i yrkesfagelevenes behov, gode mellommenneskelige relasjoner og faglig skjønn (Udir, 2022b). Yrkesfagelever kan oppleve vansker og ulike problemer i YFF også, og da er det viktig å ha gode rammer som er trygge. Dette ser ut til ikke å være på plass når så mange ikke vet hvem som setter karakterene, noe som kan være avgjørende for videre skolegang (Vygotskij, 2001).

Forskningsspørsmål 2. Hvordan vurderer Vg2-elevene motivasjonsfaktoren i YFF elektrofag?

Kategori 2: Motivasjon i YFF

I spørsmål 9 i kategori MOTIVASJON viser funnene at flertallet av elevene (ca. 70,3%) er enige eller litt enige i påstanden om at skolen og bedriften samarbeider godt med YFF, slik at det er lett å være utplassert. Ca. 45,3% av elevene er helt enige i påstanden, mens 25% av elevene er litt enig. 17,2% av elevene svarer at de ikke vet om de er enige eller uenige, mens 6,3% av elevene er litt uenig og 2,3% av elevene er helt uenig. Fem elever (ca. 3,9%) gir et uklart svar.

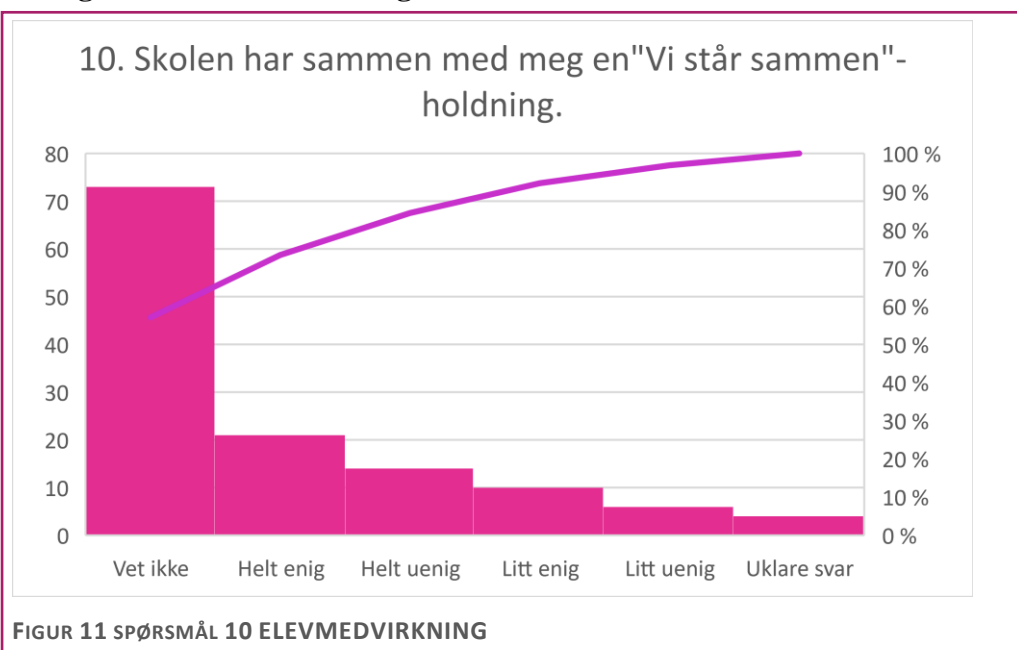
Det er positivt å se at et stort flertall av elevene mener at skolen og bedriften samarbeider godt med YFF, og at dette gjør det lettere å være utplassert. Et godt samarbeid mellom skolen og bedriften er viktig for å sikre at elevene får gode erfaringer og for å forberede dem på sin framtidige yrkeskarriere. Likevel er 25% av elevene usikre eller uenige i påstanden. Dette er en høy prosent, som kanskje kan reflektere tallene i NHO på hvor mange som gjennomfører videregående opplæring og blir fagarbeidere. Her må det ytterligere tiltak til for å sikre at samarbeidet mellom skolen og bedriften fungerer optimalt. Dette kan inkludere å forbedre kommunikasjonen mellom de to partene, øke engasjementet blant lærere og bedriftsrepresentanter, og tilby mer støtte og veiledning til elevene osv (Vygotskij, 2001). Det er viktig at elevene opplever at samarbeidet mellom skolen og bedriften fungerer optimalt i forbindelse med utplasseringsperioden. Opplæring i lærebedrift og arbeidsliv i overordnet del

LK20 er en del av grunnopplæringen som er viktig for å kunne forstå næringslivet, samt å lære de faglige og sosiale «kodene» i bedrift. YFF skal være med å forme yrkesfagelevne til dyktige, kunnskapsrike, kreative og nyskapende fagarbeidere (Udir, 2022b). Når en betydelig andel av elevene er usikre eller uenige i påstanden om at samarbeidet fungerer godt, kan vi anta at det påvirker elevenes motivasjon og erfaring med YFF. Dersom elevene opplever at samarbeidet ikke fungerer optimalt, kan dette føre til forvirring, stress og usikkerhet rundt hva som forventes av dem i utplasseringen. (Piaget, 1935) Det kan også føre til en mindre støttende og engasjerende YFF-erfaring for elevene, noe som kan påvirke deres motivasjon og interesse på det faglige området. ... «Skolen skal bygge sin praksis på verdiene i opplæringslovens formålsparagraf» (Udir, 2022b). For å sikre at samarbeidet mellom skolen og bedriften fungerer optimalt, kan det være behov for ytterligere tiltak som for eksempel å øke kommunikasjonen mellom de to partene, forbedre samarbeidsprosesser og tilby mer støtte og veiledning til elevene. Dette kan bidra til å øke elevenes positive erfaringer av YFF-perioden, styrke deres motivasjon og bidra til at de lykkes i sin framtidige yrkeskarriere.

4.3 Data og analyse av kategori 3: Elevmedvirkning YFF

Forskningsspørsmål 3. I hvor stor grad mener Vg2-elevne i YFF elektrofag at elevmedvirkning virker?

Kategori 3: Elevmedvirkning i YFF

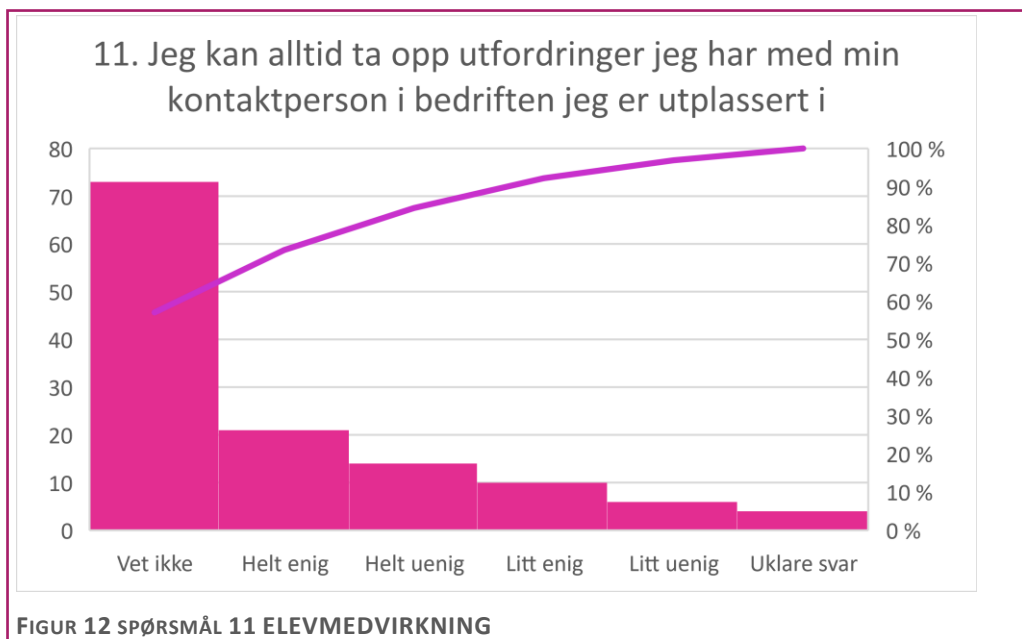
I spørsmål 10 i kategori ELEVMEDVIRKNING viser funnene at halvparten av elevene (ca. 50%) er enige eller litt enige i påstanden om at skolen har en «Vi står sammen»-holdning sammen med dem i YFF-perioden. Ca. 19,5% av elevene er helt enige i påstanden, mens 30,5% av elevene er litt enig. Men 33,6% av elevene svarer at de ikke vet om de er enige eller uenige, mens 4,7% av elevene er litt uenig og 2,3% av elevene er helt uenig. Tolv elever (ca. 9,4%) gir et uklart svar.

Over en tredjedel av elevene er usikre på om de har en «Vi står sammen»-holdning sammen med skolen i YFF-perioden. Det er viktig at elevene opplever en god samarbeidsånd og støtte fra skolen i løpet av utplasseringsperioden for å sikre at de får en positiv YFF-opplevelse og for å forberede dem på deres framtidige yrkeskarriere. Vygotskij legger vekt på at elevenes utvikling skjer i samspill med kulturen og det sosiale miljøet rundt det. Man kan undre seg over hvordan kulturen og det sosiale miljøet fungerer, når 50% av elevene ikke helt tror det finnes en felles holdning om å stå sammen. Bare 25% av elevene er helt enige. Hvorvidt elevene opplever rettferdighet eller forskjellsbehandling, påvirkes uansett deres selvbilde, sitt eget sosiale ståsted og relasjonen til andre. Samhandlingen er i tillegg avhengig av hvordan eleven opprettholder relasjonen med læreren over tid (Piaget, 1932).

Elevmedvirkning gir elevene muligheten til å delta aktivt i sin egen læring og utvikling. Dette kan bidra til å øke deres motivasjon og engasjement i utplasseringsperioden, og dermed øke sjansen for en vellykket YFF-opplevelse, samt bidra til å øke elevenes ansvarsfølelse og eierskap til sitt eget læringsprosess. Dette kan være en verdifull erfaring for elevene når de senere skal ut i arbeidslivet, hvor selvstendighet og ansvar er viktige faktorer (Udir, 2022b). Elevmedvirkning har som mål å sikre at utplasseringen er relevant og tilpasset elevenes individuelle behov og interesser. Dette kan bidra til å skape en mer meningsfull YFF-opplevelse for elevene, samtidig som det kan øke sjansen for at de vil fortsette å engasjere seg i faget og karrieren på sikt (Udir, 2022b). Det kan også bidra til å øke motivasjon, ansvarsfølelse og relevans i utplasseringsperioden, og gi elevene verdifulle erfaringer for fremtiden. Det kan være behov for mer informasjon og veiledning fra skolen for å sikre at elevene forstår skolens rolle i utplasseringsperioden og hva som forventes av dem. Det kan også være behov for økt kommunikasjon og engasjement fra skolen for å bygge en sterkere «Vi står sammen»-holdning med elevene. Dette vil kunne bidra til å øke elevenes motivasjon og interesse for faget og forberede dem på deres framtidige yrkeskarriere (Udir, 2022b).

Forskningsspørsmål 3. I hvor stor grad mener Vg2-elevene i YFF elektrofag at elevmedvirkning virker?

Kategori 3: Elevmedvirkning i YFF

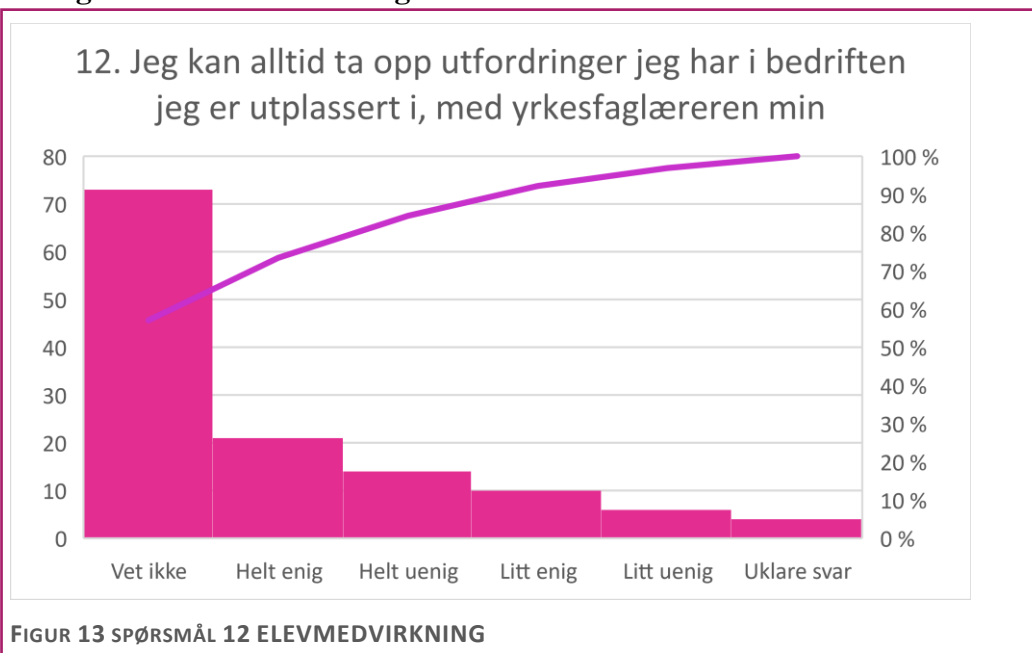
I spørsmål 11 i kategori ELEVMEDEVIRKNING viser funnene at ca. 73% av elevene er enige eller litt enige i påstanden om at de kan alltid ta opp utfordringer med sin kontaktperson i bedriften de er utplassert i. Av disse, svarer ca. 50% av elevene at de er helt enige i påstanden, mens ca. 23,4% av elevene er litt enig. Ca. 18,8% av elevene svarer at de ikke vet om de kan ta opp utfordringer med sin kontaktperson, mens 3,1% av elevene er både litt uenig og helt uenig i påstanden. Fire elever (ca. 3,1%) gir et uklart svar.

Det er positivt at så mange elever føler at de kan ta opp utfordringer med sin kontaktperson i bedriften. Dette er viktig for å sikre at elevene får nødvendig støtte og veiledning i løpet av utplasseringsperioden, og at de kan justere kursen og håndtere eventuelle utfordringer som oppstår. Relasjonene som blir skapt er avhengig av hvordan eleven opplever relasjonen med læreren (også kontaktpersonen i bedrift) over tid (Piaget, 1932). Hvis eleven er trygg, vil hen lettere tilegne seg ny kunnskap og ulike ferdigheter (Vygotskij, 2001). Det er imidlertid bekymringsfullt at en betydelig andel av elevene (ca. 18,8%) er usikre på om de kan ta opp utfordringer med sin kontaktperson. Det kan være behov for mer informasjon og veiledning til elevene om hvordan de kan ta opp utfordringer, og hvordan de kan få støtte og hjelp fra sin kontaktperson dersom de trenger det. Generelt sett bør skolen og bedriften sørge for å gi elevene tilstrekkelig informasjon og veiledning om hvordan de kan kommunisere med sin kontaktperson, og hvordan de kan få hjelp og støtte når de trenger det. Dette vil bidra til å

sikre en positiv YFF-opplevelse for elevene og forberede dem på deres framtidige yrkeskarriere (Udir, 2022b). Dersom elevene ikke føler at de kan ta opp utfordringer med sin kontaktperson, kan de risikere å føle seg usikre og isolerte i utplasseringen. Dette kan igjen påvirke deres motivasjon og engasjement i faget, og kan føre til at de ikke får den støtten de trenger for å lykkes. Dersom elevene ikke føler seg trygge på å ta opp utfordringer med sin kontaktperson, kan det også påvirke deres læring og utvikling i utplasseringsperioden. De kan risikere å gå glipp av viktige læringsmuligheter eller ikke få nødvendig veiledning og støtte til å løse problemer eller utfordringer de står overfor. Utdanningsinstitusjonen må i fellesskap med lærebedriften sikre at elevene føler seg trygge og blir hørt i løpet av utplasseringsperioden (Piaget, 1935) (Vygotskij, 2001).

Forskningsspørsmål 3. I hvor stor grad mener Vg2-elevne i YFF elektrofag at elevmedvirkning virker?

Kategori 3: Elevmedvirkning i YFF

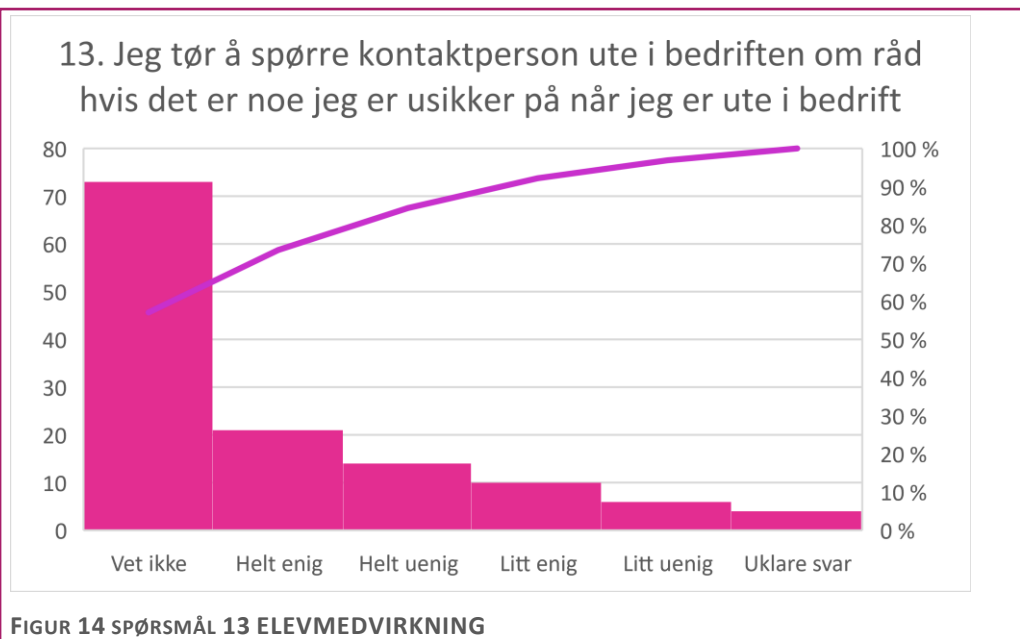

I spørsmål 12 i kategori ELEV MEDVIRKNING viser funnene at Ca. 78,1% av elevene er enige eller litt enige i påstanden om at de alltid kan ta opp utfordringer med yrkesfaglæreren sin når de er utplassert i bedriften. Av disse, svarer ca. 49,2% av elevene at de er helt enige i påstanden, mens ca. 28,9% av elevene er litt enig. Ca. 14,1% av elevene svarer at de ikke vet om de kan ta opp utfordringer med yrkesfaglæreren sin, mens 3 elever (ca. 2,3%) er litt uenig i påstanden. Syv elever (ca. 5,5%) gir et uklart.

Funnene viser at mange elever føler at de kan ta opp utfordringer med yrkesfaglæreren sin når de er utplassert i bedriften. Dette er viktig for å sikre at elevene får nødvendig støtte og veiledning i løpet av utplasseringsperioden, slik at de kan håndtere eventuelle utfordringer eller problemer som oppstår. Det er imidlertid en viss andel av elevene (ca. 14,1%) som er usikre på om de kan ta opp utfordringer med yrkesfaglæreren sin. Det kan være behov for mer informasjon og veiledning til elevene om hvordan de kan kommunisere med yrkesfaglæreren sin, og hvordan de kan få støtte og hjelp fra yrkesfaglæreren dersom de trenger det. Dette er utdanningsinstitusjonens ansvar, da det er skolens lærere som må være bindeleddet med eleven i YFF-perioden. De grunnleggende ferdighetene er vesentlig for elevenes læring og faglige forståelse. Skolen må sørge for god tilpasset opplæring i de grunnleggende ferdighetene, slik at elevene er rustet til å møte utplasseringsperiodene på en god måte (LK20) (Udir, 2022b). Dette vil nemlig påvirke deres faglige utvikling, samt deres utvikling av identitet og sosiale relasjoner med andre. Elevenes mestringstro handler gjerne om å tolke og forstå for å tilegne seg ny kunnskap. Muntlige ferdigheter spiller en viktig rolle, både for elev, lærebedrift og yrkesfaglærer. En god og støttende dialog, gjerne i form av underveisvurdering, vil kunne bidra til større trygghet hos eleven (Vygotskij, 2001). Slik vil man lettere kunne ta opp og snakke om eventuelle utfordringer. For å sikre et forsvarlig tilbud, må derfor skolen ha rutiner for oppfølging av elevene mens de er i bedrift. (Udir, 2022b). Skjer ikke dette, kan de risikere å gå glipp av viktige læringsmuligheter eller ikke få nødvendig veiledning og støtte til å løse problemer eller utfordringer de står overfor (Piaget, 1935). Dette kan også føre til at elevene ikke får en realistisk opplevelse av arbeidslivet, og kan føre til misforståelser om forventningene i en yrkeskarriere. Usikkerhet rundt om man kan ta opp utfordringer med yrkesfaglæreren sin kan ramm elevmedvirkningen på flere måter. Det kan det føre til at elevene ikke tar initiativ til å ta opp problemer og utfordringer, og dermed ikke får hjelp til å løse dem. For det andre kan usikkerhet rundt elevens rolle og ansvar i YFF-programmet påvirke elevens medvirkningsmuligheter negativt (Piaget, 1932). Dette kan igjen trekke deres motivasjon og engasjement ned, slik at de i verste fall ikke bidrar aktivt i programmet eller samarbeider effektivt med bedriften (Vygotskij, 2001).

Forskningsspørsmål 3. I hvor stor grad mener Vg2-elevene i YFF elektrofag at elevmedvirkning virker?

Kategori 3: Elevmedvirkning i YFF

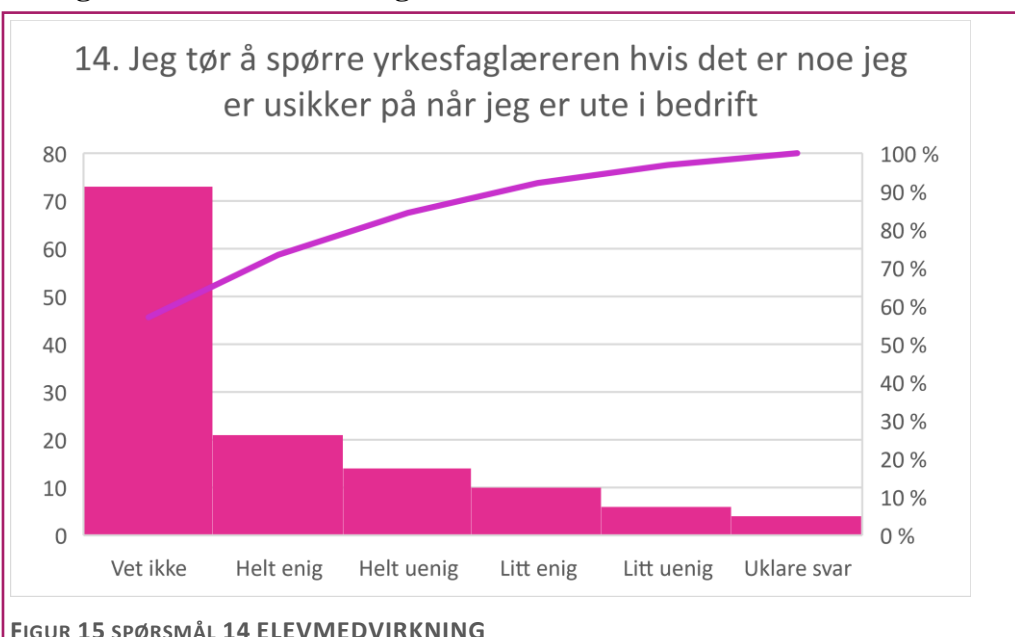

I spørsmål 13 i kategori ELEVMEDEVIRKNING viser funnene at svært mange elever (ca. 89,1%) føler seg trygge på å ta opp usikkerhet eller spørre om råd fra kontaktpersonen i bedriften når de er ute på utplassering. Dette viser at elevene føler seg støttet og oppfordret til å ta aktiv del i læringen sin under YFF-programmet. Dette kan også bidra til å styrke elevens motivasjon og engasjement, og sikre at de får maksimalt utbytte av utplasseringsperioden. Likevel er det fortsatt en liten andel av elevene (ca. 4,7%) som er usikre på om de tør å spørre kontaktpersonen om råd. Det kan påvirke elevens læring og utvikling negativt, hvis de ikke får hjelp og støtte når de trenger det (Illeris K. , 2017). Det er derfor viktig at skolen og bedriften jobber sammen for å skape et trygt og støttende læringsmiljø for elevene, der de oppfordres til å ta aktiv del i opplæringen (Udir, 2022b). Det kan være hensiktsmessig at bedriften oppnevner en tillitsvalgt eller «fadder» for eleven, som kan bidra til et godt samarbeid mellom eleven og bedriften i YFF-programmet. Tillitsvalgte kan bidra med verdifulle perspektiver fra de ansatte i bedriftens side opp mot ledelsen, og en fadder kan ta ekstra omsorg for eleven i begynnelsen (Udir, 2022b). Både tillitsvalgt og fadder kan være tilgjengelige for å motta tilbakemeldinger fra elevene og formidle disse videre til bedriftskontakten. De kan også bidra med å organisere og koordinere aktiviteter for elevene, for eksempel workshops, kurs eller bedriftsbesøk. Det er sentralt å følge opp at elevene får den opplæringen og veiledningen de trenger i bedriften, og bidra med å løse eventuelle

problemer eller konflikter, dersom det skulle føles utrygt å snakke om slikt med kontaktpersonen i bedriften. Vedkommende kan kanskje delta i møter og samarbeide med kontaktpersonen og skolen for å sikre at elevenes interesser blir ivaretatt, hvis eleven selv ønsker det. Primært er det likevel kontaktpersonen som har ansvar for å gi råd og veiledning til elevene om hvordan de kan få mest mulig utbytte av utplasseringsperioden (Vygotskij, 2001).

Forskningsspørsmål 3. I hvor stor grad mener Vg2-elevne i YFF elektrofag at elevmedvirkning virker?

Kategori 3: Elevmedvirkning i YFF

I spørsmål 14 i kategori ELEVMEDEVIRKNING viser funnene at svært mange elever Ca. 86,0% er enige i at de tør å spørre yrkesfaglæreren sin hvis de er usikre på noe mens de er utplassert i bedriften. Dette viser at elevene føler seg trygge og støttet av yrkesfaglæreren sin, og at de ser på yrkesfaglæreren som en ressurs å spørre om hjelp når de trenger det.

Det er viktig at elevene har tillit god kommunikasjon med yrkesfaglæreren sin, da dette kan være avgjørende for elevens læring og trivsel i utplasseringsperioden (Piaget, 1935).

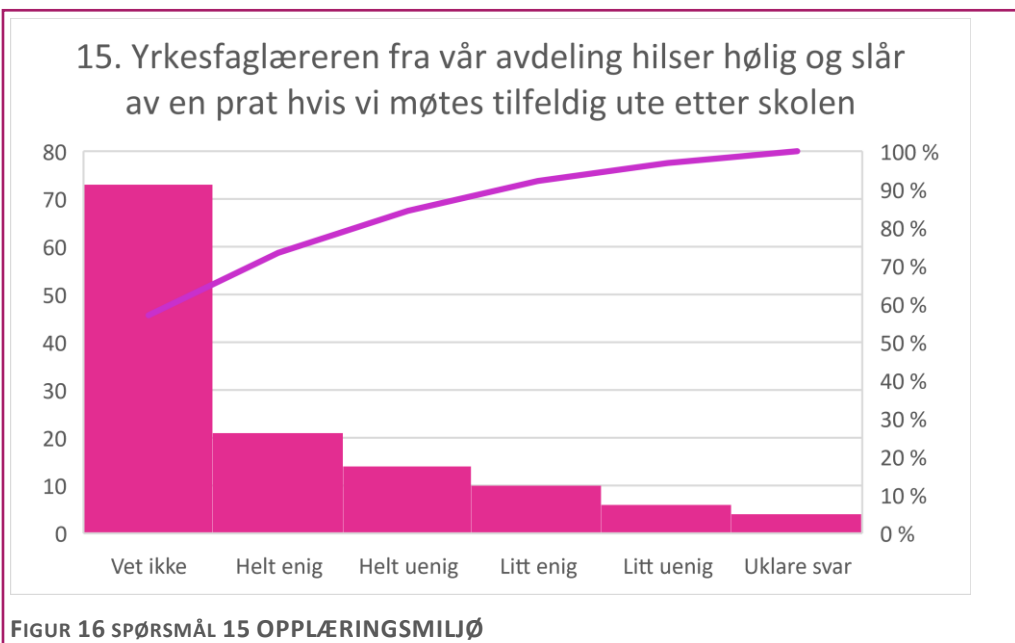
Yrkesfaglæreren kan gi verdifulle råd og veiledning til elevene, og kan hjelpe dem med å løse eventuelle problemer eller utfordringer de måtte møte i bedriften. Slik sett er det ønskelig med enda større oppslutning rundt påstanden i undersøkelsen. Det er svært viktig at elevene opplever å ha en åpen og trygg kommunikasjonskanal med yrkesfaglæreren sin, og at de føler seg komfortable med å spørre om hjelp når de trenger det (Vygotskij, 2001). Dette kan bidra

til å redusere eventuelle bekymringer eller usikkerhet elevene kan ha om utplasseringsperioden, og kan øke motivasjonen og læringen deres i bedriften. Det kan være negativt for elevenes læring og utvikling i YFF-programmet hvis de ikke føler seg trygge og komfortable med å ta opp utfordringer og spørsmål med yrkesfaglæreren (Udir, 2022b). Det er derfor viktig at skolen og lærerne jobber aktivt med å skape et trygt og åpent læringsmiljø, der elevene oppfordres og får muligheten til å ta opp utfordringer og spørsmål med læreren. Det kan også være nyttig å tilby alternative måter for elevene å komme i kontakt med læreren på, for eksempel gjennom digitale plattformer eller ved å tilby tid utenfor undervisningstiden for individuell veiledning (Udir.no, 2020a).

4.4 Data og analyse av kategori 4: Opplæringsmiljø YFF

Forskningsspørsmål 4. Hvordan opplever Vg2-elevne opplæringsmiljøet i YFF elektrofag?

Kategori 4: Opplæringsmiljø i YFF

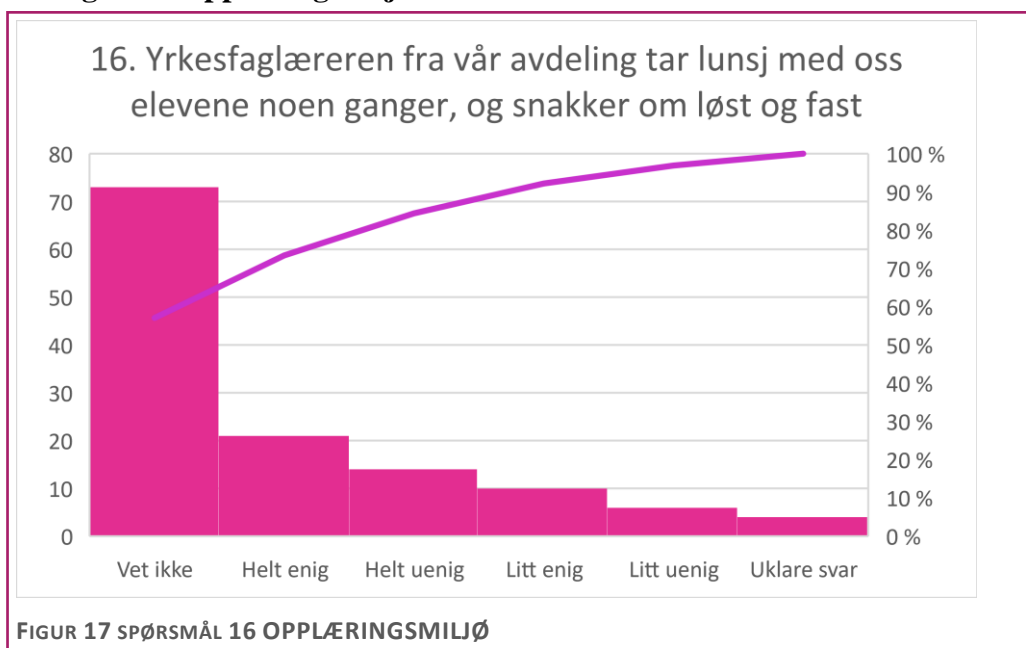

I spørsmål 15 i kategori OPPLÆRINGSMILJØ viser funnene at Ca. 51% av elevene opplever at yrkesfaglærerne hilser høflig og slår av en prat hvis de møtes tilfeldig ute etter skolen. Dette kan bidra til å skape et godt og inkluderende læringsmiljø, der elevene føler seg verdsatt og sett av lærerne (Udir, 2022a). Så mange som ca. 40% av elevene vet imidlertid ikke om yrkesfaglærerne fra deres avdeling hilser høflig og slår av en prat hvis de møtes tilfeldig ute etter skolen.

Dette kan indikere en manglende kommunikasjon og tilstedeværelse fra lærernes side, og det kan være behov for mer aktiv tilstedeværelse fra lærerne for å skape et godt og inkluderende læringsmiljø. Dersom elevene ikke opplever at yrkesfaglærerne fra deres avdeling hilser høflig og slår av en prat når de møtes tilfeldig ute etter skolen, kan det påvirke opplæringsmiljøet negativt (Vygotskij, 2001). Dette kan føre til at elevene ikke føler seg verdsatt og sett av lærerne, og kan bidra til å skape en avstand mellom elevene og lærerne. Dette kan igjen påvirke elevenes motivasjon og læring negativt, og kan skape en mindre inkluderende og trivelig læringsatmosfære. (Piaget, 1932) På den andre siden kan et læringsmiljø der elevene opplever at yrkesfaglærerne hilser høflig og slår av en prat når de møtes tilfeldig ute etter skolen, bidra til å skape en mer inkluderende og trygg læringsatmosfære. Dette kan igjen føre til at elevene føler seg mer motivert og engasjert i læringen, og kan bidra til å skape en bedre samhandling mellom elevene og lærerne.

Forskningsspørsmål 4. Hvordan opplever Vg2-elevne opplæringsmiljøet i YFF elektrofag?

Kategori 4: Opplæringsmiljø i YFF

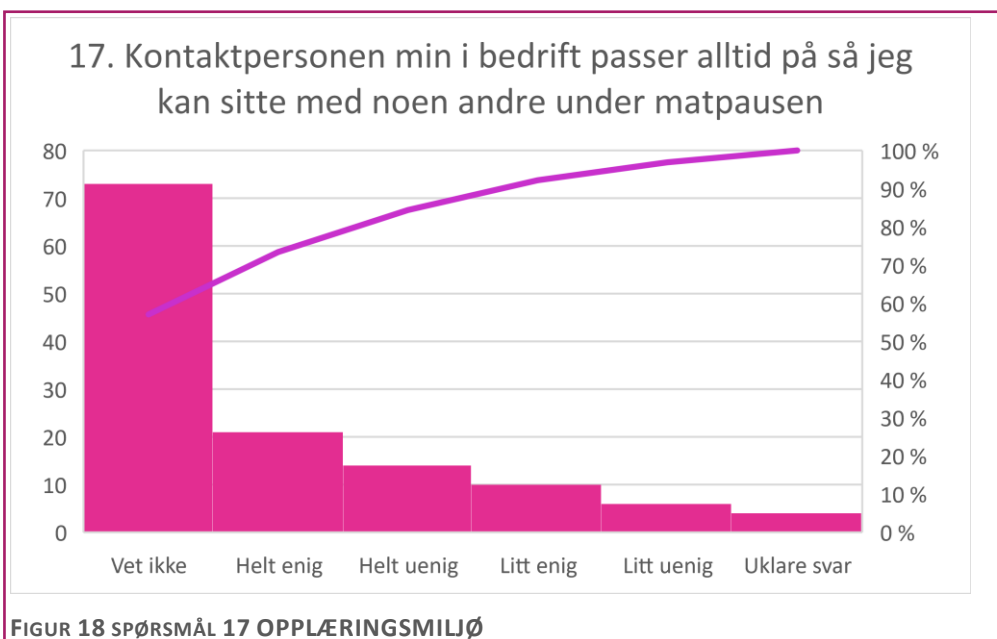

I spørsmål 16 i kategori OPPLÆRINGSMILJØ viser funnene at 43,8% av elevene er enten usikre eller uenige i påstanden om at yrkesfaglærere tar lunsj med dem noen ganger og snakker om løst og fast.

Dette kan føre til at elevene føler seg ekskludert eller ikke inkludert i lunsj og sosiale aktiviteter med yrkesfaglærerne, og kan påvirke elevenes opplevelse av å ha et støttende læringsmiljø (Udir, 2022b). Det kan også være en indikasjon på at det kan være behov for tiltak for å øke samspillet mellom elevene og yrkesfaglærerne utenfor klasserommet. Et negativt læringsmiljø kan påvirke elevene på mange måter. Det kan føre til lavere motivasjon, dårligere trivsel, økt frafall og svekket læring. Elever som opplever en negativ atmosfære eller manglende støtte fra lærere og medelever, kan føle seg isolerte og ensomme, noe som igjen kan føre til lavere selvfølelse og økt stress (Vygotskij, 2001). Det kan også føre til at elevene kjenner på usikkerhet og mangler tillit til lærere og skolen, noe som kan påvirke deres evne til å lære og utvikle seg. Derfor er det viktig at det legges til rette for et positivt og støttende opplæringsmiljø, der elevene føler seg sett og ivaretatt (Piaget, 1935).

Forskningsspørsmål 4. Hvordan opplever Vg2-elevne opplæringsmiljøet i YFF elektrofag?

Kategori 4: Opplæringsmiljø i YFF

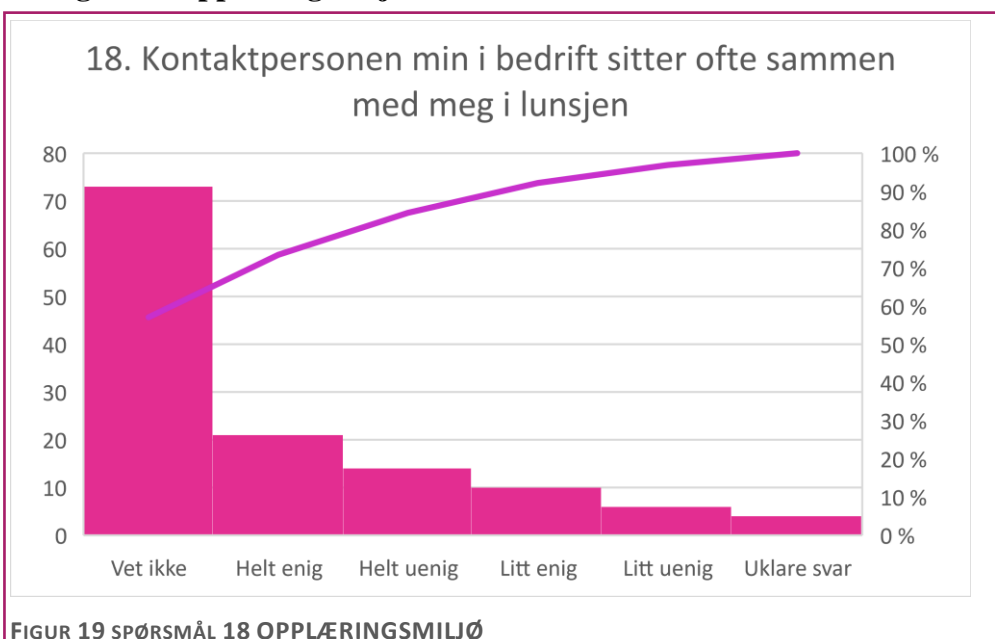

I spørsmål 17 i kategori OPPLÆRINGSMILJØ viser funnene at over halvparten av elevene er enige i påstanden om at deres kontaktperson passer på så de kan sitte med noen andre under matpausen. En betydelig andel av elevene (ca. 32%) vet ikke om kontaktpersonen passer på dette, noe som kan tyde på at det er behov for mer kommunikasjon og tydeliggjøring fra bedriften i forhold til hvilken støtte elevene kan forvente å få under utplasseringen.

Det kan være viktig for trivsel og sosial tilhørighet i utplasseringen at både sosial og faglig interaksjon verdsettes like høyt (Illeris K. , 2017). Å ha noen å sitte sammen med under matpausen er viktig for å skape et godt og inkluderende miljø på arbeidsplassen, og det kan være spesielt viktig for elever som er nye eller ikke kjenner så mange på arbeidsplassen. Det kan også bidra til å redusere følelsen av ensomhet og isolasjon, og øke motivasjonen og engasjementet til elevene (Udir, 2022b).

Forskningsspørsmål 4. Hvordan opplever Vg2-elevene opplæringsmiljøet i YFF elektrofag?

Kategori 4: Opplæringsmiljø i YFF

I spørsmål 18 i kategori OPPLÆRINGSMILJØ viser funnene at flertallet av elevene (ca. 69,5%) har en positiv opplevelse når det gjelder å ha kontakt med sin kontaktperson i bedriften under lunsjen.

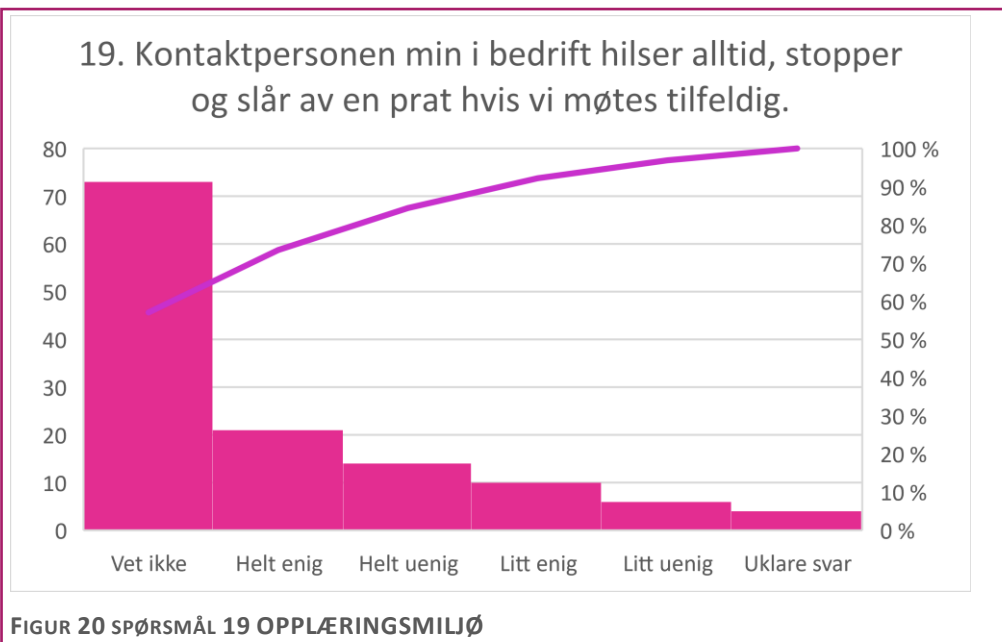
I dette perspektivet er det viktig å anerkjenne at noen elever kan oppleve usikkerhet eller mangel på erfaring når det gjelder samspillet med sin kontaktperson i bedriften. Det er avgjørende å gi disse elevene ekstra oppmerksomhet og støtte for å sikre at de føler seg inkludert og ivaretatt i utplasseringsmiljøet (Piaget, 1932). For å fremme en god relasjon mellom eleven og kontaktpersonen, kan det være nyttig å oppfordre til regelmessig kommunikasjon og dialog. Gjennom å etablere en åpen og tillitsfull kommunikasjonskanal kan eventuelle spørsmål, bekymringer eller behov for veiledning bli adressert og håndtert (Piaget, 1935). Dette kan bidra til å skape en trygg og støttende arbeidsplass for elevene.

Det er også viktig å oppmuntre kontaktpersoner til å være inkluderende og rause i sin tilnærming til elevene. Å skape et miljø preget av likeverd og respekt er avgjørende for at alle elever skal føle seg velkommen og verdsatt. Dette kan bidra til å styrke elevens motivasjon og engasjement, samtidig som det kan legge grunnlaget for en positiv læringsopplevelse (Udir, 2022b).

Vygotskijs teori understreker betydningen av sosial samhandling for læring. Ved å oppmuntre til aktiv deltakelse og samarbeid mellom elevene og kontaktpersonene, kan man skape en atmosfære der kunnskap og erfaringer kan deles og utveksles. Dette kan bidra til å berike elevens læring og bidra til en dypere forståelse av yrkesfaget (Vygotskij, 2001). Det er også viktig å være oppmerksom på at noen elever kan oppleve utfordringer knyttet til manglende nærhet eller forståelse fra sin kontaktperson. I slike tilfeller er det avgjørende å tilby ekstra støtte og veiledning, enten gjennom oppfølging fra skolen eller gjennom andre tilgjengelige ressurser. Det er viktig at alle elever får den støtten de trenger for å lykkes i sin utplasseringsperiode. I sum er det viktig å være bevisst på betydningen av en god relasjon mellom elevene og deres kontaktpersoner i bedriften. Gjennom å oppmuntre til kommunikasjon, inkludering og støtte kan man bidra til at elevene føler seg trygge, engasjerte og motiverte i utplasseringsmiljøet. Dette vil ha en positiv innvirkning på deres læring og utvikling i YFF (Udir, 2022b).

Forskningsspørsmål 4. Hvordan opplever Vg2-elevene opplæringsmiljøet i YFF elektrofag?

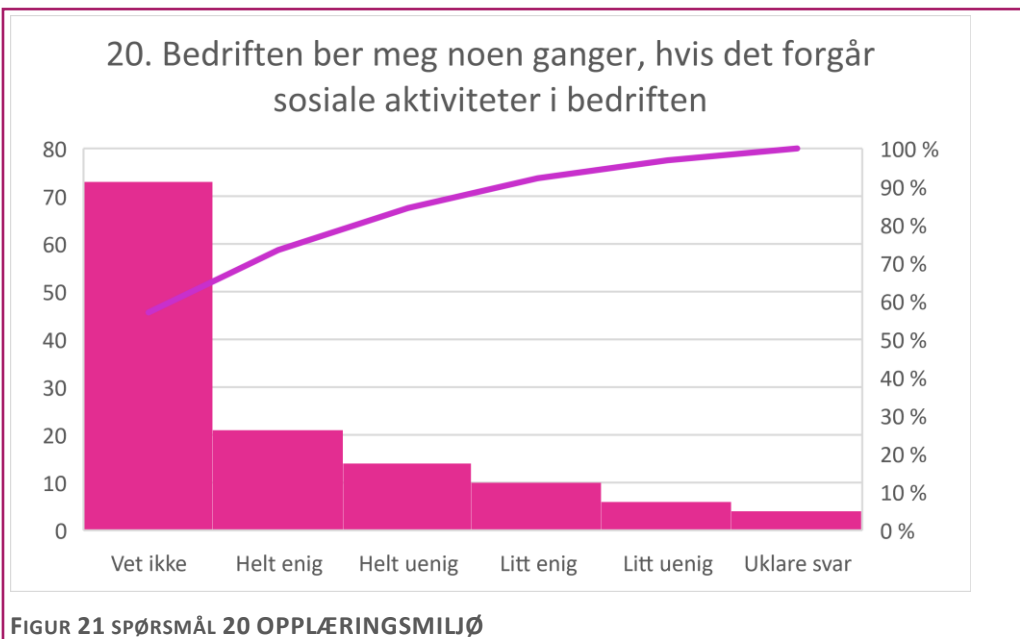
Kategori 4: Opplæringsmiljø i YFF

I spørsmål 19 i kategori OPPLÆRINGSMILJØ viser funnene at flertallet av elevene (ca. 50%) enten er helt enige eller litt enige i påstanden om at deres kontaktperson i bedrift alltid hilser og stopper for en prat hvis de møtes tilfeldig. En stor andel av elevene (ca. 44,5%) er imidlertid usikre på dette, og dette kan indikere at de ikke har hatt slike tilfeldige møter eller kanskje ikke har lagt merke til om kontaktpersonen stopper og hilser på dem. Det kan også være at noen av elevene ikke legger merke til om kontaktpersonen hilser eller ikke, men at dette ikke kommer klart til uttrykk i undersøkelsen. Påvirkningen av opplæringsmiljøet kan derfor variere avhengig av hvordan elevene oppfatter kontakten med kontaktpersonen. Hvis elevene føler at kontaktpersonen er tilgjengelig og imøtekomende, kan dette bidra til å skape et positivt og støttende opplæringsmiljø (Udir, 2022b). Hvis de derimot føler at kontaktpersonen ikke bryr seg så mye om dem, kan dette ha en negativ innvirkning på deres trivsel og engasjement i utplasseringen (Piaget, 1932). Ikke minst skal kontaktpersonen opptre som en god rollemodell, og sosiale ferdigheter på arbeidsplassen har en tendens til å «gå i arv», noe som gjør at kontaktpersonen trenger å ha et bevisst forhold til blant annet det å hilse (Vygotskij, 2001).

Forskningsspørsmål 4. Hvordan opplever Vg2-elevene opplæringsmiljøet i YFF elektrofag?

Kategori 4: Opplæringsmiljø i YFF

I spørsmål 20 i kategori OPPLÆRINGSMILJØ viser funnene at et flertall av elevene ca. 57% er usikre på om de blir invitert til sosiale aktiviteter i bedriften.

Undersøkelsen sier ikke noe om dette er noe som bør forventes, eller om det for eksempel ikke har vært sosiale aktiviteter å tilby i perioden.

Å delta aktivt i det sosiale fellesskapet på arbeidsplassen er viktig. Dersom dette ikke skjer, kan det føre til at noen føler seg ekskludert, som igjen kan påvirke deres trivsel og læring i utplasseringen (Illeris K. , 2006). Bedriften bør derfor vurdere å være mer bevisst på å inkludere utplasserte elever i sosiale aktiviteter og arrangementer. Det kan også være viktig at elevene selv tar initiativ til å delta og spørre om muligheter for å ta del i bedriftens sosiale aktiviteter (Udir, 2022b). Bedriften kan dra nytte av å inkludere elevene i sosiale aktiviteter fordi det kan bidra til å skape en mer positiv og inkluderende arbeidskultur, øke elevenes trivsel og motivasjon, og forbedre samarbeidet mellom elevene og de ansatte i bedriften (Vygotskij, 2001). Det kan også gi elevene en bedre forståelse av bedriftens verdigrunnlag, og bidra til felles trening på sosiale ferdigheter. I tillegg kan det være en mulighet for bedriften å vise at de er opptatt av å inkludere og støtte elevene i deres utplassering, og bidra til å bygge et positivt forhold mellom bedriften og skolen (Illeris K. , 2017). Det er potensielt deres fremtidige arbeidskollegaer som er i utplassering, derfor er slikt spesielt viktig

5.0 Drøfting og oppsummering

I kapittel 5 drøftes den innsamlede empirien, med teorigrunnlaget brukt i denne masteroppgaven, som grunnlag. Empirien består av data samlet in via nettbasert spørreundersøkelse hos til sammen 128 Vg2-elever fra fem forskjellige fylker. Jeg vil undersøke hvordan disse teoriene manifesterer seg i den empiriske dataen som er samlet inn.

I teoridelen er en kombinasjon av Jean Piaget og Lev Vygotskij sine teorier anvendt. Disse teoriene kan være en svært effektiv tilnærming til undervisning og læring. Begge teoretikerne har en dypere kunnskap om menneskesinnet, vår kognitive utvikling og ulike læringsfilosofier, som til sammen kan gi et ubegrenset rom for å hjelpe unge med å utvikle kritisk tenkning og kognitiv bevissthet. Ved å kombinere disse to teoretikernes filosofi, kan man skape en undervisningsmetode som gir elevene en dyp forståelse av komplekse konsepter, samt stimulere deres kritiske tenkning, samtidig som de samarbeider og lærer av hverandre. Dette kan gi en mer helhetlig og effektiv læringserfaring, noe som kan forberede elevene på å møte fremtidens yrkesvalg på en mer tilpasset og forståelig måte.

Empirien drøftes også opp mot styringsdokumentene som er brukt i denne oppgaven, som i stor grad dreier seg om den nylig implementerte LK20, samt ulike planer og forskrifter fra Utdanningsdirektoratet. Det var ønskelig å undersøke hvordan disse dokumentene påvirker samarbeidet mellom skole og arbeidsliv i nåtid, og hvordan de kan bidra til å forme praksis i yrkesfaglig utdanning fremover.

Videre drøftes hvordan empirien kan bidra til videre forskning og utvikling av praksisen i YFF, og hvordan funnene kan brukes til å forbedre samarbeidet mellom skole og arbeidsliv, gjennom en styrking av elevenes opplevelse av YFF. Til slutt trekkes konklusjoner om hvordan teorien og styringsdokumentene påvirker praksis i yrkesfaglig utdanning, og hvordan samarbeidet mellom skole og arbeidsliv kan forbedres.

5.1 Drøfting

Forskingsspørsmål 1. Hvordan vurderer Vg2 elevene i YFF elektrofag målene i YFF?

Ifølge Piagets teori om kognitiv utvikling, utvikler elevene gradvis en mer selvstendig tankegang og evnen til å tenke kritisk og reflektert som danner grunnlaget for å utvikle seg selv fra et skjema til et nytt skjema (Piaget, 1932). Funnet om at de fleste elevene forstår hvorfor de må ha YFF og hvorfor de må være utplassert i bedrift kan indikere at de er i stand til å reflektere over betydningen og formålet med YFF. Dette er i tråd med Piagets teori om at unge mennesker gradvis utvikler en større evne til å forstå og forklare sine egne handlinger og opplevelser. Men man må huske på at dette gjelder både positive og negative handlinger og opplevelser (Piaget, 1935). Vygotskij sin teori om sosial læring og samhandling understreker betydningen av kontekst og sosial interaksjon for læring (Vygotskij, 2001). Funnet som viser at de fleste elevene er enige i bedriftens mål og tror at de kan oppnå disse målene, kan tyde på at de opplever støtte og veiledning fra både skolen og bedriften. Dette kan være et resultat av den sosiale samhandlingen og kommunikasjonen som finner sted mellom elevene og deres kontaktpersoner ute i bedriften. I tråd med Vygotskij sin teori kan denne samhandlingen bidra til å styrke elevens læring og motivasjon (Vygotskij, 2001). Samlet sett viser funnene en positiv oppfatning blant elevene når det gjelder forståelse av målene i YFF. Dette kan tolkes som et tegn på at elevene er engasjert og motivert i utplasseringsprosessen. Drøftingen i lys av Piagets og Vygotskij sine teorier bekrefter betydningen av kognitiv utvikling og sosial samhandling for elevens læring og forståelse av YFF.

Det er imidlertid viktig å merke seg at det er noen elever som ikke er helt enige eller ikke vet om de forstår eller tror på bedriftens mål. Dette kan indikere behovet for ytterligere informasjon, veiledning og støtte for å sikre at alle elever får en grundig forståelse og opplever relevansen av YFF og dens mål. Vygotskij mente blant annet at voksne og mer erfarne individer i samfunnet spiller en sentral rolle i unge læring ved å gi dem støtte, veiledning og tilbakemelding fordi de er på et høyere stadiet (Illeris K., 2006). Vygotsky kalte dette for "sone for nærmeste utvikling", som er forskjellen mellom det elevene kan gjøre alene og det de kan gjøre med støtte fra en voksen eller en mer erfaren person. Noe som kan være en mangel for elevene som ikke forstår eller tror på bedriftens mål. Ved å ta hensyn til teoretiske perspektiver som Piagets og Vygotskij sine teorier, kan man identifisere

områder der det kan være behov for forbedring og utvikling av utplasseringsprosessen for å sikre at alle elever oppnår maksimalt utbytte av YFF-opplevelsen.

Forskningsspørsmål 2. Hvordan vurderer Vg2 elevene motivasjon faktoren i YFF elektrofag?

Ifølge Piagets teori om kognitiv utvikling, utvikler elevene gradvis en større evne til å reflektere og forstå sammenhenger. Funnene som viser at flertallet av elevene er enige i at deres yrkesfaglærer og kontaktperson i bedriften bidrar med ideer og kunnskap som gjør det lett å være utplassert, kan indikere at elevene opplever en god støtte og veiledning fra både skolen og bedriften som kan styrke oppbyggingen av neste nivå på skjemaet for eleven. Som er i tråd med Piagets teori om at unge mennesker gradvis utvikler en større evne til å forstå og forklare sine egne handlinger og opplevelser (Piaget, 1935). Vygotskij teori om sosial læring understreker betydningen av samarbeid og samhandling for læring. Funnene som viser at flertallet av elevene er enige i at skolen og bedriften samarbeider godt med YFF og at det er lett å være utplassert, kan tyde på at elevene opplever en god samarbeidskultur mellom skole og bedrift. Dette kan bidra til å skape et inkluderende og støttende læringsmiljø for elevene. Ifølge Vygotskij sin teori er samhandling og samarbeid med mer erfarne individer avgjørende for elevens læring og utvikling (Vygotskij, 2001).

Funnene som viser at halvparten av elevene er usikre eller ikke vet om deres yrkesfaglærer setter karakterene i fordypningen, kan tyde på en kommunikasjonssvikt eller manglende klarhet rundt vurderingsprosessen i YFF. Dette kan være problematisk, da elevene bør ha en klar forståelse av hvordan de vil bli vurdert og hva som forventes av dem for å oppnå gode karakterer i sin utplassering. I lys av Piagets teori om kognitiv utvikling kan dette indikere at elevene kanskje ikke har fått tilstrekkelig informasjon om vurderingskriteriene eller har hatt begrenset mulighet til å reflektere over vurderingsprosessen, noe som kan medføre og svekke neste skjema for elevene. Og igjen kan medføre at de avbryter utdannelsen, selv om Piaget argumenterte for at ungdoms mentale utvikling gradvis fører til en økt evne til å reflektere over og forstå abstrakte begreper, inkludert evaluering og vurdering (Piaget, 1932). Så kan dette svekke evnene til å reflektere over og forstå abstrakte begreper, inkludert evaluering og vurdering (Piaget, 1932). Skjema utvikler seg negativt for elevene.

Vygotskij teori om sosial læring understreker betydningen av dialog og samhandling for å støtte elevenes læring og forståelse. Basert på denne teorien kan det være hensiktsmessig å fremme en økt dialog mellom lærere og elever om vurderingsprosessen i YFF (Vygotskij, 2001). Dette kan inkludere tydelig kommunikasjon av vurderingskriteriene, veiledning om hva som kreves for å oppnå gode karakterer, og muligheter for elevene til å stille spørsmål og få forklaringer. Vår tenkning utvikler seg gjennom deltakelse i samtaler, og vi utvikler vårt språk gjennom tenkning. Unge sin kognitive utvikling skjer i samtaler med andre. De opplever verden gjennom sansene sine, men også gjennom språket (Vygotskij, 2001).

Det er imidlertid viktig å merke seg at en del elever er usikre eller ikke har klare oppfatninger om visse aspekter av samarbeidet. Dette kan indikere behovet for tydeligere informasjon, veiledning og kommunikasjon mellom skolen, læreren og bedriften for å sikre at alle elever har en grundig forståelse av samarbeidet i YFF, og at ikke skjemaene i YFF svekkes for elevene (Piaget, 1935). Ved å ta hensyn til teoretiske perspektiver som Piagets og Vygotskij sine teorier, kan man identifisere områder der det kan være behov for forbedring og utvikling av samarbeidet for å sikre at alle elever får maksimalt utbytte av YFF. Samlet sett viser funnene en overveiende positiv oppfatning blant elevene når det gjelder samarbeidet mellom skolen, læreren og bedriften i YFF. Drøftingen i lys av Piagets og Vygotskij sine teorier bekrefter betydningen av kognitiv utvikling og sosial samhandling for elevens opplevelse av støtte, veiledning og læring i YFF-programmet.

For å adressere dette problemet og forbedre elevenes forståelse av vurderingsprosessen i YFF, kan det være hensiktsmessig å implementere tiltak som: tydeligere informasjon om vurderingskriterier, bedre veiledning og tilbakemelding, elevenes deltakelse i vurderingsprosessen og økt kommunikasjon. Tiltak som er godt forankret i Piagets og Vygotskij sine teorier.

Forskningsspørsmål 3. I hvor stor grad mener Vg2 elevene i YFF elektrofag at elevmedvirkning virker?

Drøftingen av disse funnene i lys av Piagets og Vygotskij sine teorier kan gi innsikt i elevenes opplevelse av elevmedvirkning og deres trygghet i å ta opp utfordringer og spørre om råd. Ifølge Piagets teori om kognitiv utvikling, utvikler elevene gradvis en større evne til å ta ansvar for sin egen læring og uttrykke egne meninger som gjør det enklere å skape

skjemaer på et høyere nivå både mentalt og faglig nivå (Illeris K. , 2017). Funnene som viser at flertallet av elevene er enige i at de kan ta opp utfordringer med sin kontaktperson i bedriften og yrkesfaglæreren sin, tyder på at elevene opplever en grad av elevmedvirkning i YFF-programmet. Dette er i tråd med Piagets teori om at unge mennesker gradvis utvikler en større evne til å reflektere over og ta ansvar for sin egen læring og utvikling for å forbedre sine skjemaer (Piaget, 1935). Vygotskij sin teori om sosial læring understreker betydningen av samarbeid og kommunikasjon i læringsprosessen (Vygotskij, 2001). Funnene som viser at flertallet av elevene føler seg trygge på å ta opp usikkerhet eller spørre om råd fra sin kontaktperson i bedriften og yrkesfaglæreren sin, indikerer at elevene opplever støtte og oppmuntring til å være aktive deltakere i sin egen læring. Ifølge Vygotskij teori er samarbeid og samhandling med mer erfarne individer avgjørende for elevens læring og utvikling, og funnene kan tyde på at elevene opplever dette samarbeidet som positivt og nyttig. Dette kan medføre bedre utvikling av den indre stemmen hos elevene (Vygotskij, 2001).

Funnene viser at en betydelig andel av elevene som er usikre eller ikke har en klar oppfatning av om skolen har en «Vi står sammen»-holdning sammen med dem i YFF-perioden. Dette kan indikere en utfordring når det gjelder skolens kommunikasjon og tilstedeværelse i elevens opplæringsmiljø som kan svekke elevenes utvikling av skjemaene. Dette kan indikere behovet for tydeligere kommunikasjon og oppfordring til elevmedvirkning i YFF-programmet. Ved å ta hensyn til teoretiske perspektiver som Piagets og Vygotskij sine teorier kan man identifisere områder der det kan være behov for å styrke elevenes trygghet og oppmuntring til å delta aktivt og ta initiativ til læring og utforskning.

For å adressere denne utfordringen og styrke elevenes oppfatning av en felles holdning med skolen i YFF-perioden, kan det være hensiktsmessig å implementere følgende tiltak: tydeligere kommunikasjon, aktiv tilstedeværelse, planlagte elevdeltakelser og jobbe bedre for å skape et inkluderende miljø. Som er godt forankret i Piagets (Piaget, 1935) og Vygotskij (Vygotskij, 2001) sine teorier. Vygotskij beskriver en utviklingsprosess hvor unge gradvis går fra å bruke ytre språk når de kommuniserer med andre, til å bruke en indre tale der tenkning og språk forenes. Unge første kommunikasjon med omverdenen skjer vanligvis ved at det uttrykker følelser og ønsker gjennom vokalisering, lyder og kroppsspråk (Illeris K. , 2017). Hvis elevene ikke kjenner igjen YFF, slik de har oppfattet det ut ifra den kunnskapen lærerne og skolen ha gitt dem, kan de i verstefall føle at de har blitt utsatt for løgn og ikke bare en misforståelse. Ifølge (Piaget, 1935) kan selv intelligente elever som i utgangspunktet

lærer fort få problemer hvis utviklingen av kommunikasjon og kunnskapsoverføring ikke er godt nok analysert og tilpasset den enkelte elev. Også negative opplevelser er med å skape nye skjemaer som en plattform videre utvikling i YFF (Piaget, 1932).

Men samlet sett viser funnene en positiv oppfatning blant elevene når det gjelder elevmedvirkning og trygghet i å ta opp utfordringer og spørre om råd i YFF-programmet. Drøftingen i lys av Piagets og Vygotskij sine teorier bekrefter betydningen av elevens gradvise utvikling av autonomi, refleksjon og samhandling i deres opplevelse av motivasjon og engasjement i YFF-programmet. Det er imidlertid viktig å fortsette arbeidet med å styrke elevmedvirkning og trygghet i kommunikasjonen mellom elevene, kontaktpersoner i bedriften og yrkesfaglærere for å sikre at alle elevene.

Forskningsspørsmål 4. Hvordan opplever Vg2 elevene opplæringsmiljøet i YFF elektrofag?

Funnene som viser at flertallet av elevene opplever positive sosiale interaksjoner med yrkesfaglærerne og kontaktpersonen i bedriften, tyder på at elevene opplever en følelse av tilhørighet og verdsettelse i opplæringsmiljøet. Dette er i tråd med Piagets teori om at unge mennesker gradvis utvikler en større forståelse av sosiale normer og relasjoner som gjør de veien frem til et høyere nivå på neste skjema i YFF enklere (Piaget, 1935).

Vygotskij sin teori om sosial læring vektlegger betydningen av samhandling og sosialt samspill for læring og utvikling. Funnene som viser at flertallet av elevene har en positiv opplevelse av kontakt og kommunikasjon med både yrkesfaglærerne og kontaktpersonen i bedriften, indikerer at elevene opplever støttende og inkluderende samspill i opplæringsmiljøet. Ifølge Vygotskij sin teori er samhandling og dialog med mer erfarne individer avgjørende for elevens læring og utvikling (Vygotskij, 2001).

Det er positivt at mange elever opplever positive sosiale interaksjoner og støtte fra yrkesfaglærerne og kontaktpersonen i bedriften. Dette kan bidra til å skape et trygt og inkluderende læringsmiljø, der elevene føler seg sett, hørt og verdsatt for de elevene som opplever sånn. Imidlertid er det også bekymringsfullt at en betydelig andel av elevene er usikre eller ikke har klare oppfatninger om visse aspekter av samspillet og kommunikasjonen. Dette kan indikere et behov for tydeligere kommunikasjon og tilstedeværelse fra lærernes og bedriftens side for å sikre at alle elever opplever tilhørighet, inkludering og støtte.

Samlet sett viser funnene en positiv oppfatning blant elevene når det gjelder tilhørighet, kommunikasjon og sosialt samspill i YFF-programmet, men andelen elever som har en negativ oppfatning er for høy. Drøftingen i lys av Piagets (Piaget, 1935) og Vygotskij (Vygotskij, 2001) sine teorier bekrefter betydningen av elevens kognitive utvikling, sosial samhandling og støttende læringsmiljø for elevens opplevelse av tilhørighet og trivsel i YFF-programmet. Videre arbeid kan rettes mot å sikre at alle elever opplever inkludering, tydelig kommunikasjon og sosialt samspill i opplæringsmiljøet for å fremme deres motivasjon og engasjement i YFF-opplegget.

5.2 Oppsummering og svar på problemstillingen.

Det eksisterer en bred teori- og forskningsbase knyttet til læring og læringskultur i YFF, men det er viktig å erkjenne at hver arbeidsplass og skole har sitt unike indre liv og praksisfelleskap i YFF. Derfor kan ikke funnene og konklusjonene fra denne oppgaven direkte overføres til andre kontekster uten videre analyse. Likevel er det mulig å identifisere noen generelle fokusområder som kan være relevante for å legge til rette for læringskultur i YFF på en arbeidsplass i stadig endring til noe bedre. Som å avklare karakter setting og hvordan lærer og kontakter ute i bedrift har et større fokus på sosiale tilnærmingen på en positiv måte for alle elevene. Både på bedrift, skole og sosiale treff utenfor skole og bedriftstid.

Kommunikasjon og åpenhet: Skape en kultur preget av åpen kommunikasjon, der elever, lærere og kontaktpersoner ute i bedrift oppfordres til å utveksle kunnskap, erfaringer og ideer. Dette kan gjøres gjennom møter, workshops og digitale plattformer som letter kunnskapsdeling og samarbeid. Man bør også bruke et felles veiledingsdokument kan påvirke didaktikken i kommunikasjonen i YFF, og hvor viktig det er at YFF-elevne kjenner seg igjen i hva eleven lærer og kommuniserer i bedrift opp imot hva eleven lærer og kommuniserer i skolen

Kontinuerlig læring: Legge til rette for kontinuerlig læring og kompetanseutvikling blant lærere og kontakt personer ute i bedrift. Dette kan inkludere tilgang til relevant opplæring, mentorprogrammer og muligheter for refleksjon og erfaringsutveksling.

Lederstøtte og involvering: Ledere bør støtte og oppmuntre til læring blant ansatte, samt være aktive deltakere i læringsprosesser i YFF ute i bedrift. Lederne bør også involvere elever i YFF i beslutninger som påvirker deres arbeidsmiljø og læring.

Tilpasningsevne og fleksibilitet: Arbeidsplassen bør ha evnen til å tilpasse seg endringer og nye utfordringer i YFF for at relevansen for eleven skal være best mulig. Dette kan innebære å legge til rette for eksperimentering, feilmargin og en kultur som oppmuntrer til læring gjennom prøving og feiling i YFF.

Deling av beste praksis: Skape mekanismer og plattformer som muliggjør deling av beste praksis og suksesshistorier i YFF. Dette kan bidra til å spre kunnskap og inspirasjon internt på arbeidsplassen og i skolen i YFF.

Det er viktig å erkjenne at implementeringen av en læringskultur på en arbeidsplass i YFF krever engasjement og innsats fra alle nivåer og aktører. Ledere, ansatte, lærere, og organisasjonen både i skole samt bedrift bør være åpne for kontinuerlig forbedring og læring i YFF. Ved å ta hensyn til teoretiske perspektiver og erfaringer fra andre lignende kontekster, kan disse fokusområdene bidra til å legge til rette for en læringskultur som støtter YFF i stadig endring.

5.2 Veien videre

Flere artikler benyttet som grunnlagsdokumentasjon i denne masteroppgaven henviser til YFF som en salderingspost (Jambak, 2022). Fylkene svikter på flere av punktene i LK20.

... «Faget yrkesfaglig fordypning må styrkes» (Skyvulstad, 2022). Empirien viser noen «faretruende» funn.

Men flere standardiserte verktøy kan den helhetlige studieretningen YFF styrkes. Den didaktiske relasjonsmodell som ble utviklet i 1978 av Bjørndal og Lieberg (Bjørndal & Lieberg, 1978), Hiim og Hippe setter den didaktiske relasjonsmodellen i et praktisk-teoretisk didaktisk relasjonstenkningsperspektiv (Hiim & Hippe, 1998) (Hiim & Hippe, 2001). Denne varianten er vidreutviklet av Hilde Hiim (Hiim, 2013) og som Anne Sylte viser til (Sylte, 2022) kan være et nyttig veiledningsdokument for å hjelpe lærere og veiledere ute i bedrift med å utvikle en helhetlig tilnærming til veiledning i YFF, og ikke minst opp mot krav og

rettigheter elevene har jfr LK20. Et godt veiledningsdokument kan bidra til å sikre at elevene får den støtten og veiledningen de trenger for å oppnå sine faglige og personlige mål. Det er flere grunner til hvorfor det kan være viktig å bruke en slik didaktisk relasjonsmodell som veiledningsdokument:

Bedre kommunikasjon: En didaktisk relasjonsmodell som veiledningsdokument kan hjelpe lærere og veiledere med å kommunisere tydeligere og mer effektivt med elevene og andre involverte parter. Ved å ha en felles forståelse av veiledningsprosessen og hva som forventes, kan det bli lettere å sette mål og følge opp fremdrift. Slik kan elevens forutsetninger bli kartlagt og forstått av begge parter. Ifølge Piaget er det helt nødvendig og forstå hvilke skjema den enkelte elev har (Piaget, 1935). Uten denne forståelsen vil det være nesten umulig å treffe godt med en tilpasset opplæring. Alle elever har kunnskaper, og veileder i bedriften har også kunnskaper. Vygotskij peker på den proksimale utviklingszone for hver elev (Vygotskij, 2001). En felles vurderingsforståelse hos bedrift og yrkesfaglærer i YFF vil kunne treffe den enkelte elev på en bedre måte (Sylte, 2022).

Økt motivasjon og engasjement: En god veiledningsprosess skal ta høyde for elevens medbestemmelsesrett. Denne retten kan bidra til å øke elevenes motivasjon og engasjement for læring (Udir, 2022b). En didaktisk relasjonsmodell kan hjelpe lærere og veiledere med å tilpasse veiledningen til elevenes individuelle behov og interesser, og gi dem en følelse av at de blir sett og verdsatt (Udir, 2022b).

Bedre læring: En didaktisk relasjonsmodell kan bidra til å skape en mer sammenhengende forståelse som inneholder opplysninger om fagplaner, læringsmål, vurderingskriterier og karaktersetning i YFF. Dette gir et mer helhetlig læringsmiljø for elevene (Udir, 2022b).

Ved å ha en strukturert tilnærming til veiledning og undervisning, kan lærere og veiledere i bedriften sørge for at elevene lærer på en effektiv og engasjerende måte, samtidig som de får støtte til å utvikle sine ferdigheter og kompetanse (Udir, 2022a).

Bedre evaluering og oppfølging: En didaktisk relasjonsmodell kan bidra til å sikre at evaluering og oppfølging av elevenes fremgang skjer på en systematisk og strukturert måte, jfr LK20. Ved å ha klare mål og kriterier for vurdering, kan lærere og veiledere gi elevene konstruktiv tilbakemelding og veiledning, samtidig som de kan følge opp og justere veiledningen ved behov (Udir, 2022b).

I sum kan en didaktisk relasjonsmodell være et viktig verktøy for å sikre en helhetlig og effektiv veiledningsprosess. Dette kan bidra til økt læring, motivasjon og engasjement for elevene. Flere av de negative funnene, hvor elevene var uenige eller usikre, kan ved hjelp av gode verktøy for kommunikasjon, dialog og vurdering bidra til økt innsikt i egen opplæring.

Hurtigforbedringer

YFF er sentral i fremtidens opplæring. Samfunnet har stort behov for ungdom som ønsker å ta en yrkesfaglig utdanning. Alle elever må derfor bli sett og kunne medvirke i sin egen opplæring, så også med hensyn til den yrkesfaglige fordypningen ute i bedrift. Det må legges tydeligere føringer for lærebedriftene, både for faglig og sosial utvikling. Elever i videregående opplæring trenger støtte og sosial forankring, de trenger gode forbilder i bedriftene og de behøver å bli inkludert i sosiale sammenhenger. Det må brukes faguttrykk og opplæringsmetoder som treffer elevene, slik at de kan trene på reelle premisser for sine fremtidige yrker og karriereveier. Yrkesfaglærerne må besøke alle elevene minst 2 ganger ute i bedrift, under tett samarbeid med opplæringsansvarlig i bedriften. Alle elever må vite hvilke vurderingskriterier som gjelder og hvem som skal veilede, sette karakterer og gi underveisvurderinger. Elevens forutsetninger (skjema) må ligge til grunn for arbeidet.

Veien videre

Nasjonale elevundersøkelser hvert år for å kartlegge hvordan eleven oppfatter YFF i bedrift.

6.0 Referanser

- Andresen, S., & Tønder, A. H. (2022, Juli 1). *Fafo*. Hentet fra Evaluering av fagfornyelsen yrkesfag, delrapport 1: <https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/evaluering-av-fagfornyelsen-yrkesfag-delrapport-1>
- Bjørndal, B., & Liberg, S. (1978). *Nye veier i didaktikken*. Oslo: Aschehoug.
- Borge, L. (2021, September 9). *Budsjettkutt rammer yrkesfagene*. Hentet fra frifagbevegelse.no: <https://frifagbevegelse.no/i-skolen/fagforeninger-samler-troppene-mot-kutt-i-yrkesfag-6.158.816635.10c121c28b>
- Darsø, L. (2015). *Innovations Pædagogik*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Dewey, J. (1997). *Experience And Education*. SD Books.
- Dobson, S., Eggen, A. B., & Smith, K. (2009). *Vurdering, Prinsipper og Praksis*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Engelsen, B. U. (2006). *Kan læring planlegges?* Oslo: Gyldendal akademisk.
- Engelsen, B. U. (2015). *Kan læring planlegges?* Oslo: GYLDENDAL AKADEMISK.
- Eriksen, E. M. (2021, November 27). *www.utdanningsnytt.no*. Hentet fra Spesialpedagogikk: <https://www.utdanningsnytt.no/fagartikkel-inkludering-mangfold/er-det-rom-for-mangfold-og-ulikhet-i-den-norske-skolen/303166>
- FEK. (2019, oktober 2). *www.forskningsetikk.no*. Hentet fra Generelle forskningsetiske retningslinjer: <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/generelle/>
- Flostrand, H. (2018, august 30). *Hent inn en lærling på prøve*. Hentet fra arbeidsgiver.dfo.no: <https://arbeidsgiver.dfo.no/nyhetsarkiv/hent-inn-en-laerling-pa-prove>
- Fylling, G. M. (2020, Mai). *Samspillet mellom skole og bedrift*. Hentet fra oda.oslomet.no: https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/10642/8866/fylling_mayp2020.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Grønmo, S. (2017). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Heiestad, F., & Nordfjellmark, T. (2021, November 4). *www.forebygging.no*. Hentet fra Elevmedvirkning i skolens utviklingsarbeid: <https://www.forebygging.no/Artikler/2021/elevmedvirkning-i-skolens-utviklingsarbeid/>
- Helmikstøl, Ø. (2022, mars 15). *Mangler mange elektrikere i Norge*. Hentet fra frifagbevegelse.no: <https://frifagbevegelse.no/nettverk/bedrifter-slar-igjen-alarm-om-mangel-pa-fagfolk-6.158.859992.327bfa1566>
- Hiim, H. (2013). *Praksisbasert Yrkesutdanning*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Hiim, H., & Hippe, E. (1998). *Undervisningsplanlegging for yrkeslærere*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hiim, H., & Hippe, E. (2001). *Å utdanne profesjonelle yrkesutøvere*. Oslo: Gyldendal.
- Hiim, H., & Hippe, E. (2006). *Praksisveiledning i lærerutdanningen*. Oslo: GYLDENDAL AKADEMISK.
- Hiim, H., & Hippe, E. (2009). *Undervisningsplanlegging for yrkesfaglærere*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Hoel, T. L., Haaland, G., & Hansen, K. H. (2015). *Tett på yrkesopplæring*. Bergen : Fagbokforlaget.
- Haaland, G. (2015, august 29). *Vi bør ha mer spesialisert opplæring på yrkesfag*. Hentet fra forskning.no: <https://forskning.no/skole-og-utdanning-oslomet-partner/vi-bor-ha-mer-spesialisert-opplaering-pa-yrkesfag/475586>

- Haaland, G., & Nilsen, S. E. (2020). *Læring gjennom praksis*. Oslo: Pedlex.
- Illeris, K. (2006). *Læring*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Illeris, K. (2017). *49 tekster om læring*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Imsen, G. (2016). *Lærerens verden*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Jacobsen, D. I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?* (3. utg., Vol. 2018). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Jambak, T. (2022, Januar 24). *Faget yrkesfaglig fordypning fungerer ikke etter hensikten*. Hentet fra utdanningsnytt.no: <https://www.utdanningsnytt.no/thom-jambak-yrkesfag-yrkesfaglig-fordypning/faget-yrkesfaglig-fordypning-fungerer-ikke-etter-hensikten-1/310006>
- Johannessen, A., Tufte, P. A., & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Kunnskapsdepartementet. (2016, Oktober 6). *www.regjeringen.no*. Hentet fra Kunnskap for omstilling: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/kunnskap-for-omstilling/id2514367/>
- Kunnskapsdepartementet. (1991). *www.stortinget.no*. Hentet fra St.meld.nr.37: https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1990-91&paid=3&wid=c&psid=DIVL402&pgid=c_0407
- Kunnskapsdepartementet. (1999). *St.meld. nr. 32*. Hentet fra *www.regjeringen.no*: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-32-1998-99-/id192308/?ch=1>
- Kunnskapsdepartementet. (2004). *St.meld. nr. 030*. Hentet fra *www.regjeringen.no*: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-030-2003-2004-/id404433/?ch=1>
- Kunnskapsdepartementet. (2013). *Meld. St. 20*. Hentet fra *regjeringen.no*: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-20-20122013/id717308/?ch=1>
- Kunnskapsdepartementet. (2016). *Meld. St. 28*. Hentet fra *regjeringen.no*: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20152016/id2483955/>
- Kunnskapsdepartementet. (2016). *NOU 2016: 7*. Hentet fra *regjeringen.no*: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2016-7/id2485246/>
- Kunnskapsdepartementet. (2016, April 15). *www.regjeringen.no*. Hentet fra Fag – Fordypning – Forståelse — En fornyelse av Kunnskapsløftet Meld. St. 28: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20152016/id2483955/?ch=9>
- Kverneggen, K.-A., & Ølgård, M. (2019). *Læring på tvers av grenser i yrkesfaglig fordypning (YFF)*. Hentet fra Oda: https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/10642/8856/kverneggen_oegaard_mayp2020.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Larsen, L. R. (2018). *Fra YFF som læringsarena til relevant yrkesutdanning*. Hentet fra *oda.oslomet.no*: https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/10642/6180/%5bEmbargo%202020-05-15%5d%20larsen_mayp2018.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Myrhol, F. K. (2009, September Søndag). *Hernes skapte skoletapere*. Hentet fra *Forskning.no*: <https://forskning.no/hogskolen-i-bergen-partner-politikk/hernes-skapte-skoletapere/897478>
- NHO. (2020, Februar 8). *www.nho.no*. Hentet fra <https://www.nho.no> Yrkesfag: <https://www.nho.no/tema/kompetanse-og-utdanning/artikler/Fag-ogyrkesopplaringen/>
- NHO. (2023, April 7). *Yrkesfag*. Hentet fra *nho.no*: <https://www.nho.no/tema/kompetanse-og-utdanning/artikler/Fag-ogyrkesopplaringen/>
- Nilsen, S. E., & Sund, G. h. (2008). *Læring gjennom praksis*. Oslo: Pedlex.

- NSD. (2021, Februar 3). *www.NSD.no*. Hentet fra meldeskjema.nsd.no: <https://meldeskjema.nsd.no/test/>
- Nyen, T., & Tønder, A. H. (2012). *Fag- og yrkesopplæring*. Oslo: FAFO .
- Opplæringslova. (2016, August 17). *www.Lovdata.no*. Hentet fra Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæring: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>
- Opplæringslova. (2021, Juli 1). *www.Lovdata.no*. Hentet fra Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæring: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>
- Piaget, J. (1932). *The Moral Judgement of the Child* (Vol. 1997). (M. Gabain, Overs.) New York: Free Press.
- Piaget, J. (1935). *Science of Education and the Psychology of the Child* (Vol. 1970). (D. Coltman, Overs.) Paris: Grossman Publishers.
- Piene, B. (2023). NHO-undersøkelse: Unge mest bekymret over jobbmuligheter og høye priser. *E24*, <https://e24.no/naeringsliv/i/rlz5B3/nho-undersokelse-unge-mest-bekymret-over-jobbmuligheter-og-hoeye-priser>.
- Regjeringen.no . (2013, Mars 15). *Kunnskapsdepartementet* . Hentet fra Regjeringen.no : <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-20-20122013/id717308/?ch=1>
- Regjeringen.no. (2003, Juni 5). *NOU 2003: 16*. Hentet fra Regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/contentassets/37a02a7bd6d94f5aacd8b477a3a956f3/no/pdfs/nou200320030016000dddpdfs.pdf>
- Regjeringen.no. (2004, April Tirsdag). *St.meld. nr. 030 (2003-2004)*. Hentet fra Regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-030-2003-2004-/id404433/?ch=1>
- Rekdah, M. C., Aas, M., & Ballangrud, B. B. (2022, Desember 21). Organisering av samarbeid mellom skole og arbeidsliv i yrkesfagutdanningen. *Skandinavisk tidsskrift for yrker og profesjoner i utvikling*, s. <https://journals.oslomet.no/index.php/yrke/article/view/4889/4527>. Hentet fra journals.oslomet.no.
- Rønning, E. (2022, Januar 18). *YFF er avgjørende for utdanningen av kulde- og ventilasjonsteknikere*. Hentet fra www.vke.no: <https://www.vke.no/artikler/2022/yff-er-avgjorende/>
- Schjønberg, S. (2020). Yrkesfag får ikke. *Yrke*, 6-13.
- Skyvulstad, T. (2022, juli 24). *Faget yrkesfaglig fordypning må styrkes*. Hentet fra [utdanningsnytt.no](https://www.utdanningsnytt.no): <https://www.utdanningsnytt.no/fagopplaering-forbundskommentar-politikk/faget-yrkesfaglig-fordypning-ma-styrkes/327955>
- Solberg, M. (2022, Desember 5). *Store Norske leksikon* . Hentet fra læringsteori: <https://snl.no/l%C3%A6ringsteori>
- Stortingsmelding . (2016, April 15). *www.regjeringen.no*. Hentet fra En fornyelse av Kunnskapsløftet Meld. St. 28: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20152016/id2483955/?ch=9>
- Sylte, A. L. (2022, Mars 16). Masterutdanning i yrkespedagogikk: . *Praksisveiledning i yrkesutdanning og* . Oslo, Oslo, Kjeller: OsloMet.
- Udir. (2006). *kunnskapsløftet 2006*. Hentet fra Udir.no: <https://sokeresultat.udir.no/finnlareplan.html?fltypefiltermulti=Kunnskapsl%C3%B8ftet%202006>
- Udir. (2017). *Læringsplakaten*. Hentet fra Udir.no: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/utgatt/prinsipper-for-opplaringen-utgatt/laringsplakaten/>
- Udir. (2020, Februar 11). *Fagfornyelsen og nye læreplaner på yrkesfag*. Hentet fra [www.Udir.no](https://www.udir.no): https://www.udir.no/globalassets/filer/vurdering/vfl/presentasjoner/dagskonferanser_18/oslo/om-fagfornyelsen.pdf

- Udir. (2020a, November 3). *www.udir.no*. Hentet fra Forskrift om yrkesfaglig fordypning : <https://www.udir.no/utdanningslopet/videregaende-opplaring/felles-for-fagopplaringen/yrkesfagleg-fordjuping/yrkesfaglig-fordypning-for-de-yrkesfaglige-utdanningsprogrammene-yff/>
- Udir. (2020b, januar 01). *www.udir.no*. Hentet fra Nye læreplaner på yrkesfag – hva skjer når?: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/fagfornyelsen/hva-skjer-nar/>
- Udir. (2021, November 30). *www.udir.no*. Hentet fra Opplæring i lærebedrift og arbeidsliv: <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/3.-prinsipper-for-skolens-praksis/3.4-opplaring-i-larebedrift-og-arbeidsliv/>
- Udir. (2022a, januar 31). *www.udir.no*. Hentet fra Innføring og overgang: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/innforing-og-overgangsordninger-for-nye-lareplaner/#a166270>
- Udir. (2022b, Februar 12). *www.udir.no*. Hentet fra Formålet med opplæringen: <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/formalet-med-opplaringen/?lang=nob>
- Udir. (2022c, Oktober 10). *Utdanningsspeilet 2021*. Hentet fra *www.Udir.no*: <https://www.udir.no/tall-og-forskning/publikasjoner/utdanningsspeilet/utdanningsspeilet-2021/vgo2/>
- Udir.no. (2015, August 25). *Prinsipper for opplæringen*. Hentet fra Udir.no: <https://sokeresultat.udir.no/?query=I%C3%A6ringsplakaten>
- Udir.no. (2020a, November 3). *Yrkesfaglig fordypning for de yrkesfaglige utdanningsprogrammene (YFF)*. Hentet fra Udir.no: <https://www.udir.no/utdanningslopet/videregaende-opplaring/felles-for-fagopplaringen/yrkesfagleg-fordjuping/yrkesfaglig-fordypning-for-de-yrkesfaglige-utdanningsprogrammene-yff/>
- UiO. (2022, April 12). *www.uio.no/Nettskjema*. Hentet fra Personvern og vilkår for bruk av Nettskjema: <https://www.uio.no/tjenester/it/adm-app/nettskjema/mer-om/personvern/tos.html>
- Udir. (2021a, Oktober 8). *www.Udir.no*. Hentet fra Spørsmål i Lærebedriftundersøkelsen: <https://www.udir.no/tall-og-forskning/brakerundersokelser/sporsmal-i-larebedriftundersokelsen/>
- Utdanning.no. (2022, Januar 31). *Norges utdanningssystem - før og nå*. Hentet fra Utdanning.no: https://utdanning.no/tema/foreldre/norges_utdanningssystem_-_og_na
- Vygotskij, L. (2001). *Tekning og tale*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Aamli, K. (2017, Mars 23). *Utdanningsforskning.no*. Hentet fra Mer samarbeid innen yrkesfag: <https://utdanningsforskning.no/artikler/mer-samarbeid-innen-yrkesfag/>

Vedlegg 1 Følgrebrev Nettskjemaet YFF 2021

Vil du som yrkesfagelev delta i et lite forskningsprosjekt om hvordan yrkesfaglig fordyping (YFF) oppleves for deg?

Formål:

Bedre utnyttelse og forståelse av YFF.

Det er ønskelig å kartlegge hvordan du som yrkesfagelev vurderer YFF for å få bedre innsikt i hva ditt fag krever av deg, og om du finner YFF relevant.

Hvordan?

For å finne ut hvordan du som yrkesfagelev opplever YFF vil jeg at du svarer på et nettskjema der jeg vil bruke 4 kategorier: 1 Mål/YFF, 2 Motivasjon i YFF, 3 Elevmedvirkning i YFF og 4 Opplæringsmiljø i YFF.

Hvem er det som spør om din deltakelse?

Jeg heter Karl Kristian Havik og tar Master i Yrkespedagogikk ved Oslo Met.

Hvis det skulle være spørsmål eller uklarheter ved nettskjemaet kan jeg treffes på mobil: +47 932 65 870 eller på epost s302179@oslomet.no

Frivillig å delta:

Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert, vi vil ikke kunne vite hvem som har svart og hvem som ikke har svart. Undersøkelsen er i henhold til NSD, (Norsk senter for forskningsdata AS) sine retningslinjer. Hvis du ønsker å lese mer om anonymisering, og kravene rundt en slik undersøkelse, kan NSD kontaktes på telefon: 55 58 21 17 eller på epost personverntjenester@nsd.no. I dette tilfellet vil det altså ikke være noen koblinger mot deg som respondent og de dataene som kommer ut av nettskjemaet.

Her er svaret NSD har gitt ift min undersøkelse: «Du har oppgitt at ingen personopplysninger skal behandles i prosjektet. Dersom du kun skal behandle anonyme opplysninger, skal du ikke melde prosjektet. Et anonymt datamateriale består av opplysninger som ikke på noe vis kan identifisere enkeltpersoner, hverken direkte, indirekte eller via e-post/IP-adresse eller koblingsnøkkel.»

Tidsrom:

Nettskjema vil være åpent for besvarelse fra 01. Oktober 2021 til 30. Desember 2021.

Oslo Met

Min veileder: Inger Vagle
Førsteamanuensis
Mobil: +47 900 81 080
Kontor: +47 67 23 73 52
Epost: inger.vagle@oslomet.no
Kontor: KC308

Personvernombud: Ingrid S. Jacobsen
Mobil: +47 993 02 316
Telefon +47 67 23 55 34
Epost: personvernombud@oslomet.no
Kontor: KD334

Besøksadresse
Kunnskapsveien 55
2007 Kjeller

Med vennlig hilsen
Karl Kristian Havik
Student Oslo Met

Vedlegg 2 spørsmålene i nettskjema UiO

Kategori 1: Målet/ YFF (faglig fordypning)

1. Jeg forstår hvorfor jeg må ha YFF ute i bedrift.
2. Jeg forstår ikke hvorfor jeg må være utplassert ute i bedrift.
3. Jeg er enig i bedriftens mål i YFF.
4. Jeg tror bedriftens mål i YFF er oppnåelig for meg.

Kategori 2: Motivasjon i YFF

5. Min yrkesfaglærer bidrar med ideer og kunnskap som gjør at det er lett å være utplassert.
6. Min kontaktperson i bedriften bidrar med ideer og kunnskap som gjør at det er lett å være utplassert.
7. Min yrkesfaglærer setter karakterene når jeg har fordypning.
8. Min kontaktperson ute i bedrift setter karakterene, når jeg er utplassert.
9. Skolen og bedriften samarbeider godt med YFF, slik at det er lett å være utplassert.

Kategori 3: Elevmedvirkning i YFF

10. Skolen har sammen med meg en «Vi står sammen»-holdning.
11. Jeg kan alltid ta opp utfordringer jeg har med min kontaktperson i bedriften jeg er utplassert i.
12. Jeg kan alltid ta opp utfordringer jeg har i bedriften jeg er utplassert med yrkesfaglæreren min.
13. Jeg tør å spørre kontaktperson ute i bedriften om råd hvis det er noe jeg er usikker når jeg er ute i bedrift.
14. Jeg tør å spørre yrkesfaglæreren hvis det er noe jeg er usikker når jeg er ute i bedrift.

Kategori 4: Opplæringsmiljø i YFF

15. Yrkesfaglærere fra vår avdeling hilser høflig og slår av en prat hvis vi møtes tilfeldig ute etter skolen.
16. Yrkesfaglærere fra vår avdeling tar lunsj med oss elevene noen ganger, og snakker om løst og fast.
17. Kontaktpersonen min i bedrift passer alltid på så jeg kan sitte med noen andre under matpausen.
18. Kontaktpersonen min i bedrift sitter ofte sammen med meg i lunsjen.
19. Kontaktpersonen min i bedrift hilser alltid og stopper og slår av en prat hvis vi møtes tilfeldig.
20. Bedriften ber meg noen ganger, hvis det foregår sosiale aktiviteter i bedriften.

Svarene på påstandene i nettskjemaet tenker jeg å måle i fem grader fra om de er helt enig til helt uenig i påstandene;

«helt enig», «litt enig», «vet ikke», «litt uenig» og «helt uenig»